

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOLMABAĞÇE BEZM-İ ÂLEM VALİDE SULTAN CAMİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sibel ÖZEL

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimarlık Tarihi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Afife BATUR

NİSAN 2010

ÖNSÖZ

Dolmabahçe Bezmialem Valide Sultan Camisi İstanbul'un Avrupa yakasında Boğazın simgelerinden biri olmuş, Dolmabahçe Ssarayı ile bütünleşen ve ondan çok kendine özgü mimari yapısıyla XIX. Yüzyıl Osmanlı cami mimarisinde tek kubbeli merkezi plan şemasının uygulandığı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın amacı Osmanlı İmparatorluğunun sanatsal ve toplumsal alanda yaşadığı yenileşme ve Batılılaşma hareketlerinin, cami mimarisine doğrudan ve dolaylı etkilerine değinerek, teknik ve tipolojik bir örnekleme çalışması yapmaktır.

Çalışmamı gerçekleştirebilmemde tez danışmanı hocam Prof. Dr. Afife BATUR'un çok büyük bir katkısı olmuştur, katkılarından dolayı hocama teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın ortaya çıkmasında başka birçok kişinin emeği ve katkısı vardır. Özellikle kaynak araştırmasındaki yardımlarından dolayı arkadaşlarım Dr. Şeyda Güvenç ÜSTÜNİPEK'e ve Ayşe FAZLIOĞLU'na teşekkür ederim. Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki çalışmalarım için Özden COŞKUN'a ve Osmanlıca metinlerin çevirilerini büyük bir titizlikle yapan Fuat RECEP Bey'e teşekkür ederim ve son olarak bana olan desteklerini hep yanımda hissettiğim, başta sevgili eşim olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Nisan 2010

Sibel ÖZEL

(Sanat Tarihçi)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	xi
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	1
1.2 Çalışmanın Yöntemi	1
2. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA BATILILAŞMA HAREKETLERİ VE MİMARİYE YANSIMALARI	3
2.1 Osmanlı İmparatorluğunda Batılılaşma Hareketleri	3
2.2 Osmanlı İmparatorluğunda Mimarlık Örgütü ve Mimar Bireyin Öne Çıkması	14
3. DOLMABAĞÇE CAMİSİNİN BANİSİ BEZM-İ ÂLEM VALİDE SULTAN	19
3.1 Hayatı	19
3.2 Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın Yaptırmış Olduğu Hayır Kurumları	20
3.3 Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın Vakfettiği Gelirler	21
4. DOLMABAĞÇE BEZM-İ ÂLEM VALİDE SULTAN CAMİSİ.....	23
4.1 Dolmabahçe Semaatinin Kısa Tarihi ve Caminin Fiziki Çevresi.....	23
4.2 Yapının Tarihçesi ve Genel Mimari Özellikleri.....	26
4.2.1 Avlu duvarları, rıhtım ve abdest çeşmeleri	27
4.2.2 Harim	30
4.2.3 Minareler	36
4.2.4 Hünkâr kasrı	37
4.2.5 Muvakkithane.....	43
4.3 Bezeme ve Biçim Özellikleri	45
4.3.1 Caminin iç bezemeleri	45
4.3.2 Caminin dış bezemeleri.....	53
5. CAMİNİN MALZEME VE MALİYETİNE DAİR ARŞİV BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	57
5.1 Evkaf Defterlerinin Değerlendirilmesi.....	57
5.1.1 Defter 14282.....	57
5.1.2 Defter 15095.....	59
5.1.3 Defter 14569.....	61
5.1.4 Defter 15096.....	62
5.1.5 Defter 15220.....	62
5.1.6 Defter 15391.....	63
5.1.7 Defter 15394.....	63
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	65
KAYNAKLAR	67
EKLER.....	73

KISALTMALAR

C	: Cilt
TCTA	: Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi
TİBKY	: Türkiye İş Bankası Kültür Yayını
TTK	: Türk Tarih Kurumu
DBİA	: Düünden bugüne İstanbul Ansiklopedisi
Sf.	: Sayfa
Yay.	: Yayını
B.V	: Bezmialem Valide Sultan
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	: Çeviren
İA	: İslam Ansiklopedisi
MSÜ	: Mimar Sinan Üniversitesi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
DBVSC	: Dolmabahçe Bezmialem Valide Sultan Camisi
TMMOB	: Türkiye Mimarlar Mühendisler Odası Birliği
Ev.D	: Evkaf Defterleri
İ.E.	: İradeyi Evkaf
İ.ŞD.	: İradeyi Şurayı Devlet

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Nuruosmaniye camisi planı (Aslanapa, 1986)	4
Şekil 2.2: Nuruosmaniye camisi (Cezar,2002)	6
Şekil 2.3: Üsküdar Selimiye camisi (Aslanapa, 1986)	7
Şekil 2.4: II. Mahmut (Kabacalı, 2003)	8
Şekil 2.5: Nusretiye camisi (Url-1).....	10
Şekil 2.6: Nusretiye camisinin planı (Aslanapa, 1986)	11
Şekil 2.7: Sultan Abdülmecit (Kabacalı, 2003)	12
Şekil 2.8: Paris antlaşması, 1856 (Url-2).....	13
Şekil 2.9: Karabet Balyan, 1856 (Cezar,1992)	17
Şekil 4.1: Dolmabahçe eski görüntüsü (Çetintaş, 2005).....	23
Şekil 4.2: Dolmabahçe sarayının inşasından önce (Cezar, 2002).....	24
Şekil 4.3: Beşiktaş Sarayı (Sevin, 2006)	25
Şekil 4.4: Dolmabahçe sarayı inşa edilirken (Gülersoy,1984)	26
Şekil 4.5: Caminin kitabesi.....	27
Şekil 4.6: Avlu duvarı (Gülersoy,1984)	28
Şekil 4.7: Eski Fotoğrafta avlu duvarı ve muvakkithane (Genim, 2006)	28
Şekil 4.8: Güncel uydu görüntüsünün dönemin haritası üzerinde yansıması (Url4, Atatürk Kitaplığı, 2009)	29
Şekil 4.9: Dolmabahçe saray ve caminin planı (Öner, 1996)	30
Şekil 4.10: Giriş	31
Şekil 4.11: Yukarıdan görünüm (Sander,1956)	32
Şekil 4.12: Caminin deniz tarafından görünümü (Cezar 2002).....	33
Şekil 4.13: Köşe kulesi detayı	33
Şekil 4.14: Kemer açıklığının içeriden görünümü.....	34
Şekil 4.15: Kubbeye geçiş bölgesi pandantifleri	35
Şekil 4.16: Minare alemleri (Öz, 1962)	36
Şekil 4.17: Minare şerefe detayı	36
Şekil 4.18: Minarenin oturduğu bölümün sağır pencereleri	37
Şekil 4.19: Beylerbeyi Camisi Planı (Aslanapa, 1986)	39
Şekil 4.20: Üsküdar Selimiye camisinin Planı (Aslanapa, 1986).....	40
Şekil 4.21: Ortaköy Camisinin Planı (Aslanapa, 1986).....	41
Şekil 4.22: Hünkar kasrı deniz taraftan girişi	42
Şekil 4.23: Hünkar mahfili içeriden görünüm	43
Şekil 4.24: Avlu duvarı yıkılmadan önce muvakkithanenin konumu (Genim, 2006).....	44
Şekil 4.25: Muvakkithane	44
Şekil 4.26: İç cepheden bezeme örnekleri	45
Şekil 4.27: Köşe bezemeleri	46
Şekil 4.28: Pencere bezemesi	47
Şekil 4.29: Kubbe desenleri	48
Şekil 4.30: Stuk bezeme detayı.....	48
Şekil 4.31: Bezeme detay	49
Şekil 4.32: Mihrap	49

Şekil 4.33: Minber yandan detay görünüm.....	50
Şekil 4.34: Minber	51
Şekil 4.35: Minber önden görünüm	52
Şekil 4.36: Vaaz kürsüsü	53
Şekil 4.37: Minare Şerefe detayı.....	54
Şekil 4.38: Hünkar kasrı pencereleri.....	55
Şekil 4.39: Giriş cephesi	56

DOLMABAHÇE BEZM-İ ALEM VALİDE SULTAN CAMİSİ

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğunda XIX. yüzyıl mimarisi geçmiş klasik dönem yapılarından çok farklı türde ve farklı mimari üsluplarda yapıların inşa edildiği bir dönemdir.

Batılılaşma hareketleri dediğimiz değişim süreci I. Mahmut, III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde ivmelenerek devam etmiş, bu değişim hareketleri sosyal hayata olduğu kadar mimaride de etkilerini göstermiştir. İstanbul daha önce olmadığı kadar yoğun bir mimari hareketlilikle yeni bir çehreye kavuşacak, Osmanlı yapı tipolojisi içinde daha önce yer almayan kışla binaları, hastaneler ve devlet daireleri inşa edilecekti. Sultan Ahmet ve Süleymaniye gibi merkezde, büyük ölçekli cami külliyesi yapılmayacak bunların yerini şehrin farklı yerleşim yerlerine dağılmış , küçük ölçekli, tek kubbeli yapılar almıştır.

Cami mimarisinde de klasik osmanlı cami plan şemasının dışında tek kubbeli, küçük ölçekli camiler inşa edilmiştir. Bu camiler plan şeması olarak çok büyük yenilik getirmemekle birlikte mimari üslup olarak farklı karakteristik yapılar olmuşlardır.

Bu yüzyıl cami mimarisinin ortaya koyduğu en büyük yenilik ise cami ile bütünleşen, aynı mimari plan içinde düşünülmüş hünkâr kasırlarının inşa edilmiş olmasıdır.

Bu yapılardan biri de İstanbul avrupa yakasında, Dolmabahçe sarayının hemen yanına Sultan Abdülmecit'in annesi Bezm-i Âlem Valide Sultan tarafından inşa edilmiş. İsmi hem banisinden hem de yanına inşa edildiği saraydan alarak Dolmabahçe yada Bezmialem Valide Sultan Camisi olarak bilinen cami hem farklı mimari üslubu hem de Osmanlı cami mimarisi için bir yenilik olan hünkâr kasrının cami tipolojisi içindeki önemli uygulamalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk inşa edildiğinde avlu duvarı ile çevrili olan caminin avlu duvarı tamamen yıkılmış, muvakkithanesi şimdiki yerine alınmıştır.

Caminin iç mekanında kullanılan süslemeleri stuk sıva dekorasyonu ile yapılmıştır, stuk sıva dekorasyonunun en yoğun uygulandığı örneklerdendir bu bakımdanda döneminin önemli yapılardan biridir.

DOLMABAĞÇE BEZMİALEM VALİDE SULTAN MOSQUE

SUMMARY

XIXth century architecture, in Ottoman Empire, is a period where different kind of structures were built in styles drastically diversifying from past classical era.

The westernisation process continued, accelerating, through the reigns of Mahmud I, Selim III and Mahmud II with effects on daily life and architecture. Istanbul, as intense as it is never seen before, would get a new appearance, barracks, hospitals and government buildings would be built that did not belong to Ottoman architectural typology before. Rather than establishments in the centre -like Blue Mosque or Süleymaniye- large-scale mosque complexes, single-domed small-scale structures were built scattered around the city.

Again in mosque architecture, breaking away from traditional outline, single-domed small-scale mosques were built. Although these mosques did not bring out great deal of innovation to the outline, they characteristically stand as structures different in architectural style.

The most significant innovation introduced by the mosque architecture of this century is the construction of pavilions that are integrated with the mosque and considered in the layout.

One of those constructions was built, at the European side of Istanbul, next to the Dolmabahçe palace by the mother of Abdülmecid I, Bezmialem Valide Sultan. Known as Dolmabahçe or Bezm-i Âlem Valide Sultan Mosque, inheriting its name both from its establisher and the palace next to it, the mosque appears both as a different architectural style and as one of the most important applications of pavilions within the mosque typology which was an innovation in Ottoman architecture.

The mosque was surrounded by courtyard walls when it was first built. However, the walls were demolished later and the observatory is moved its actual location today.

Stucco plaster is used for the interior decoration of the mosque. This is one of the instances of the most intense application of stucco, hence the mosque is one of the most important buildings of its period.

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Osmanlı İmparatorluğunda cami mimarisi, kuruluşundan XIX. yüzyıl sonuna gelinceye kadar üç ana döneme ayrılır. “Başlangıç dönemi”, “Klasik dönem” ve “Batılılaşma dönemi” olarak adlandırabileceğimiz bu üç dönemde de kendine özgü mimari karakteristiği olan eserler verilmiştir.

Osmanlı imparatorluğunda Batılılaşma dönemi olarak adlandırılan ve Sultan III. Ahmet döneminde Avrupa ülkeleri ile ilk ilişkilerin kurulmasıyla XVIII. yüzyılda başlayan ve Lale Devri olarak adlandırılan bu dönem Osmanlı İmparatorluğu’nda bir çok alanda yenilik ve değişimlerin başlangıcını oluşturan bir dönemdir.

Avrupa ülkeleri ile XVIII. yüzyılda elçi gönderilerek başlayan ilişkiler XIX. yüzyılda gelişerek ekonomik, sosyal ve askeri alanlarda işbirliği ile sürmüştür. Osmanlı İmparatorluğunda önce sarayda ve saraya yakın çevrelerde başlayan batılılaşma hareketleri zamanla toplumun diğer kesimlerinde de benimsenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda sosyal, ekonomik, sanat alanlarında yaşanan değişim hareketlerinin mimariye etkileri burada ana sorudur. Ardından, Klasik Osmanlı cami mimarisi ile üslup olarak benzemeyen camilerin inşasına nasıl başlanmıştır ve değişim sürecinde Dolmabahçe Bezm-i Âlem Camisinin rolü nedir soruları gelir.

Çalışmanın amacı Dolmabahçe Bezm-i Âlem Valide Sultan Camisi olmakla beraber Camiyi yek başına bir mimari öge olarak ele almak yetersiz kalacağı için, inşa edildiği dönemin genel sosyo-kültürel ve mimari ortamından bahsederek, Dolmabahçe camisinin gelenekten farklı mimari üslubu nasıl ve kim tarafından meydana getirildi sorusundan yola çıkılmıştır.

Çalışmayı yaparken mevcut yayınlanmış kaynaklardan yararlanıldığı gibi Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan orijinal belgelere de ulaşılmıştır. Orijinal arşiv belgelerinin önemli bir kısmı evkaf defterleridir. Osmanlı Devletinin maliye kayıtları olarak açıklayabileceğimiz bu defterler yapının inşa maliyetlerini kayıt altına almak amacıyla tutulmuş kayıtlardır. Yapının maliyetinden yola çıkarak başta malzeme bilgisi olmak üzere birçok konuda bilgi sahibi olmamızı sağlarlar.

BOA inde Dolmabahçe camisi ile ilgili bulunan belgelerin ekte listesi verilmiştir (Ek 11). Bu listeden öncelikle yapının inşasına ve maliyetine dair olan belgeler seçilerek değerlendirilmiştir. Minare tamiri ve tamir belgeleri olduğu anlaşılan evraklar tez hazırlama süresi kısıtlı olduğundan bu çalışmada değerlendirmeye alınmamıştır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Belirlenen tez çalışmasının metin kısmı, toplam altı bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümü teşkil eden “Giriş “ kısmı, iki alt başlıktan oluşmaktadır.

Bu alt başlıklarda sırasıyla “Çalışmanın Amacı”, “Çalışmanın Yöntemi” belirtilmiştir. İkinci bölüm,”Osmanlı İmparatorluğunda Batılılaşma Hareketleri ve

Mimariye Yansımaları” başlığı altında, “Osmanlı imparatorluğunda batılılaşma hareketlerinin” ve “Osmanlı imparatorluğunda mimarlık teşkilatının gelişim süreçlerinin” iki alt başlık şeklinde incelendiği bölümdür.

Üçüncü bölümde “Dolmabahçe Camisinin banisi Bezm-i Âlem Valide Sultan” bölümü olarak üç alt başlıkta “hayatı” , “eserleri” ve “vakfettiği gelirlerden” bahsedilerek, camiye yaptıran kişi tanıtılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölüm olarak “Dolmabahçe Bezm-i Âlem Valide Sultan Camisi” Başlığı altında üç alt bölüm oluşturularak “Dolmabahçe Semtinin Tarihçesi ve Caminin Fiziki Çevresi”, “Yapının Tarihçesi ve Genel Mimari Özellikleri”, Caminin Bezeme ve Biçim Özellikleri” kendi içlerinde alt başlıklar oluşturularak anlatılmıştır.

Beşinci bölüm ise Dolmabahçe Bezm- i Âlem Valide Sultan Camisinin inşasına dair arşiv belgelerinin incelenerek yapının inşa sürecinde kullanılan malzeme ve maliyetine dair bulguların değerlendirildiği bölümdür.

Altıncı ve son bölüm ise “değerlendirme ve sonuç” kısmıdır. Bu bölümde kullanılan kaynaklar ve Osmanlı arşiv belgeleri ile cami hakkında elde edilen bilgiler irdelenmeğe çalışılmıştır.

Yapılan tez çalışmasının özgün verilerinin büyük bir bölümünü Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri oluşturmaktadır. “Evkaf defterleri”, “İradeyi şurayı devlet belgeleri” ve “iradeyi evkaf” belgelerinden oluşan arşiv belgelerinden, Evkaf defterleri ayrı bir bölüm başlığı altında incelenmiştir. Literatür araştırması sırasında mümkün olduğu kadar ilk kaynaklara ulaşmaya gayret edilmiş, metinde yapılan atıflar kaynakça kısmında belirtilmiştir. Metin kısmında kullanılan tüm kısaltmalar için kısaltma cetveli hazırlanmıştır.

2. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA BATILILAŞMA HAREKETLERİ VE MİMARİYE YANSIMALARI

2.1 Osmanlı İmparatorluğunda Batılılaşma Hareketleri

Batılılaşma hareketlerinin başlangıcı Sultan III. Ahmet dönemine rastlar. Lale devri olarak anılan bu dönem (1718- 1730) Osmanlı İmparatorluğunda batılılaşma hareketlerinin başlangıcını oluşturur ve XIX. yüzyılı anlamak açısından önemlidir.

III. Ahmet'in padişahlığının ilk yılları Ruslar ve Avusturyalılarla savarak geçmiş ancak 1718'de sadrazamlığa aynı zamanda damadı olan Nevşehirli İbrahim Paşa getirilmişti. Pasarofça Antlaşmasının imzalanmasının ardından ülke barış içinde yaşamaya başladığı gibi çeşitli Avrupa ülkeleri ile ticaret ilişkileri başladı ve bu ülkelere elçiler gönderildi (Kabacalı, 2003).

Sanayileşme sürecinde olan Avrupa ülkeleri de kendilerince sosyal ve ekonomik bir değişimin içindeydiler. Batılılaşma hareketlerinin başlamasında Osmanlının batıya olan ilgisi kadar Avrupa Ülkelerinin doğuya ve doğudaki yeni pazarlara olan ilgisinin de büyük payı vardır (Batur, 1985).

Karşılıklı elçiler gönderilen ve ticari ilişkilerin başladığı dönem içinde en önemli yenilik ise İbrahim Müteferrika ile matbaanın gelişi ve 1729 yılında ilk kitabın yayınlanmasıdır.

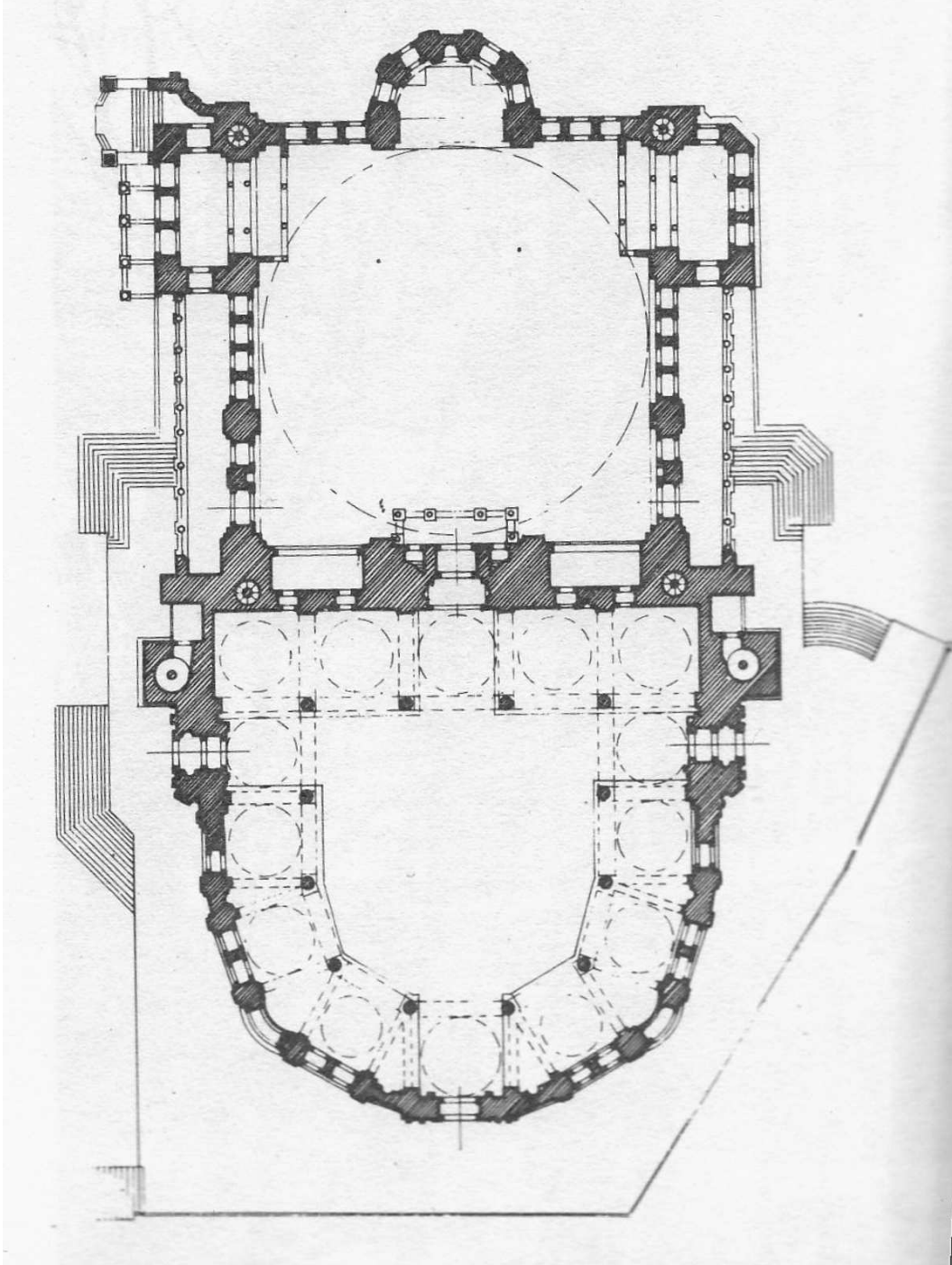
Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendinin Paris Sefaretnamesi 1737 de İbrahim Müteferrika Matbaasında basılmıştı. Bu sayede bilgiye sadece belli kesimler değil herkesin ulaşabilmesi, bu sayede değişim hareketleri toplumun farklı kesimlerine yayılması mümkün olmuştu.

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendinin Paris'ten getirdiği Versailles sarayı bahçelerinin ve köşklerinin planlarına göre Kâğıthane Deresi, bahçe düzenlemesiyle ve mimaride su unsurunun kullanılmasıyla yeniden düzenlenmişti (Batur, 1985). Başta Sadabad Kasrı olmak üzere altmış kadar kasır inşa edilmiş, çağlayanlar ve lale bahçelerinin süslediği bu yeni eğlence merkezi halk arasında çeşitli dedikodulara ve hoşnutsuzluklara sebep olmuştu (Şehsuvaroğlu, 1979).

Sadabad Kasrı'nın yanı sıra devlet erkânından ileri gelenler için de buraya köşkler inşa edildiği, derenin ıslah edilmesiyle ve bahçe düzenlemeleriyle bir mesire yeri haline getirildiği bilinmekle beraber Patrona Halil isyanı ile hepsi yıkılmış, günümüze gelmemişlerdir (Kabacalı, 2003).

Yüzey süslemelerinde rokoko denilen ve dalgalı, yuvarlak kıvrımlı süsleme öğelerinin kullanıldığı çeşme ve sebiller de bu dönemin yeni şehircilik anlayışının ürünü olarak ortaya çıkmış, son dönem Osmanlı mimarisinin başlangıcını belirleyen mimari eserlerdir. Topkapı Sarayı'nın önünde bulunan Sultan III. Ahmet Çeşmesi bu dönemin çeşme ve sebillerinin en ihtişamlı örneğidir. 1728 yılında yapılan çeşme kare planlı, üzerinde 5 küçük kubbecik olan geniş saçaklı çatısı ve rokoko tarzı süslemeleri ile sanatta, sosyal hayatta ve devlet yapısında birçok yeniliğin olacağı bir dönemin habercisidir (Karateke ve diğ., 1995).

III Ahmet'in ardından tahta geçen I. Mahmut (1730- 1754) dönemi İran ve Rusya ile yapılan uzun savaşlar dönemidir. Savaşlara yoğunlaşan padişahın yeni reformlar yapmaktan ziyade mevcut durumu koruyabilmek için büyük bir çaba , zaman ve para harcadığı bilinmektedir

Şekil 2.1: Nuruosmaniye camisi planı (Aslanapa, 1986)

Bu Dönemin Osmanlı devri mimarisi açısından önemi, batılılaşma dönemi mimarisinin mihenk taşı diyebileceğimiz ürünü Nuruosmaniye Cami ve külliyesidir. Yenileşme hareketlerini Sadabad Kasrı ve Sadabad eğlenceleri gibi belli bir kesimin zevk anlayışı olmaktan çıkarıp, dinsel mimari alanında uygulayarak oldukça radikal

bir yenileşme hareketini başlatmış, bu hareket XIX. Yüzyıl boyunca cami mimarisinde karşımıza çıkan farklı mimari uygulamaların çıkış noktasını oluşturmuştur diyebiliriz.

Yapımına 1748 de başlanan ve 1755 yılında tamamlanan Cami, İmaret, medrese, kütüphane, türbe, sebül ve dükkânlardan oluşan külliyeinin mimari Simeon kalfa olduğu tahmin edilmekle birlikte bu derece yenilikçi ve başka benzeri bulunmayan bu yapı yabancı bir mimarın eseri olabilir mi sorusu da akıllara takılmaktadır (Kuban, 1994).

Cami ana mekanı tek kubbeli bir merkezi mekan ve ona bağlanan oval formulu avludan oluşur. Cami Dört kemer üzerine oturan tambur ve köşelerde yer alan ağırlık kuleleri 25.75 m. çapındaki kubbeyi taşırlar (Aslanapa, 1986).

Bu yapıdaki en belirgin ve ayırıştırıcı özellik oval formu andıran poligonal avlu duvarıdır. Mimar avlunun dinamik kavisli formunun binanın bir tarafında yarattığı hareketi dengelemek maksadıyla düz bırakılan kible duvarının ortasına da üstü yarım kubbe ile örtülü poligonal bir mihrap nişi yerleştirmiştir (Kuran, 1962) .(Şekil 2.1 ve 2.2)

Bu yapıda güçlü bir şekilde karşımıza çıkan Osmanlı barok üslubu sonraki örneklerde daha ziyade süsleme alanında etkili olacak, hiçbir zaman Avrupa'daki anlamıyla anıtsal tasarımlar yapılmayacaktır, gelenek belli ölçüde muhafaza edilecektir. Bu nedenle barok en çok çeşme , sebül ve Türbe gibi küçük ölçekli yapılarda rokoko süsleme ile beraber karşımıza çıkacaktır.

III. Selim 1789 da yani Fransız ihtilalinin olduğu yıl tahta geçmiş, kendinden önceki dönemde yaşanan savaş yenilgileri ve Fransız devriminin dünyadaki etkileri onun padişahlığı ve icraatları üzerinde belirleyici olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunda çözümler başlamış, Romen, Sırp, Karadağlı, Rum toplulukları arasında imparatorluktan ayrılmanın fikrinsel temelleri atıldığı gibi, Müslüman tebaada da birtakım başkaldırı hareketleri başlamıştır. Suudi Arabistan'da Vahabi hareketi, Mısır'ın Fransız işgaline uğraması Osmanlı devletini birçok sorunla aynı anda yüz yüze getirdi. Askeri önlemlerle tek başına karşısındaki devletlerle baş edemeyeceğini anlayınca bir yandan diplomasiye ağırlık verirken bir yandan da orduda yenileme hareketine başladı. (Cezar, 2002).

Mevcut ordunun birçok cephede yenilgi almış olması onu Nizam-ı Cedid adında yeni bir ordu kurmaya itti. Bunun yanı sıra eğitimin ve eğitilmiş asker ihtiyacının farkına vardı. 1773 de açılmış olan deniz mühendis okulu "Mühendishane-i Bahri-i Hümayun" 'un yanı sıra "Mühendishane-i Berri-i Hümayun" açıldı. Bu yeni askeri oluşumların maddi kaynağı ise İrad-ı cedid adı verilen yeni hazineye aktarılacak yeni vergilerden sağlanacaktı (Kabacalı, 2003). Yeni vergilerin de tetiklediği Nizam-ı Cedid askerine duyulan tepki III. Selim'in tahttan inmesine sebep olacak Kabakçı Mustafa ayaklanmasını başlattı.

Şekil 2.2: Nuruosmaniye camisi (Cezar, 2002)

“III. Selim'den itibaren hükümdarlar saray duvarları arasına çekilip kalma usulünü yavaş yavaş terk etmeye başladılar, yeni yetiştirilen düzenli askerlerin eğitimlerini, kışlaları, okulları, tersaneyi, bazı devlet kurumlarını zaman zaman gözden geçirirler ve denetlemeler yaparlardı.(Cezar, 1973).

III. Selim ve onun oluşturduğu Nizam-ı Cedid Programı'nın içerdiği yeni yapılanmalar yeni mimari gereksinimlere yol açmıştı.

Özellikle askeri alandaki bir takım reformları içeren bu uygulama ile daha önce örneği görülmemiş kışla binaları inşa edildi. Şehrin dışına ve büyük ölçekli yapı kompleksi olarak düşünülmüş, askerin tüm ihtiyacını karşılayabileceği üniteler planlanmıştı.

Şekil 2.3: Üsküdar Selimiye camisi (Aslanapa, 1986)

Bu binalar Hasköy'deki, Humbaracılar (Kumbarahane)(1793) , Süvari Kışlası (Kuleli Askeri Lisesi) Üsküdar'da Selimiye kışlası, Beyoğlu yakasında Levend Çiftliği Kışlası'dır. Bunların Bir kısmı günümüze hiç gelmemiş, bir kısmı da çeşitli tamir ve değişikliklere uğrayarak gelmişlerdir (Batur, 1985).

III. Selim döneminin selâtin camisi Selimiye 1804 yılında inşa edilmiştir. Şadırvan, muvakkithane, hamam ve sübyan mektebiyle döneminin karakteristik bir yapısıdır. (Şekil 2.3)

III, Selim döneminde Askeri binaların yanı sıra sivil mimari örnekleri olarak özellikle Boğaziçi ve etrafına saray, köşk ve kasırlar yapıldı. İstanbul'da yerleşim merkezleri hızla değişiyordu. Merkezden uzakta yeni mahalleler geliyor, Pera ve çevresinde özellikle yabancılar kendi yaşam tarzlarına uygun mahallelerini yaratıyorlardı. Boğaziçi yeni cazibe merkeziydi. (Çetintaş, 2005).

Günlük hayatta olduğu kadar resmi ilişkilerde de dışa dönüklük başlamıştı. Kıyılara yapılan yeni köşklerin yanı sıra artık camilerinde sahil kesimlerine inşa edilmeye başlandığını ve bu geleneğin XIX. Yüzyıl boyunca da sürdüğünü gözlemlemek mümkündür.(İnci, 1985)

III. Selim döneminin yeni sanat anlayışı Topkapı Sarayı'nda da görülmektedir. III. Selim dairesi ve Mihrişah Sultan bölümleri yoğun barok süslemeleri ile bilinir.

III. Selim'den günümüze gelen en önemli yapılardan biri de Aynalıkavak kasrıdır.1791- 1792 tarihli yapı barok tarzda sade bir yapıdır.

III. Selim zamanında Boğaziçi'nde tamir edilen, ilavelerle genişletilen veya yeniden yapılan yalı ve sahil sarayları arasında Beşiktaş sarayı, Defterburnunda Hatice Sultan Sarayı, Çırağan Sarayı, Bebek Kasrı sayılabilir (Cezar, 1973).

Osmanlı imparatorluğunun pek çok yenilikle tanışacağı dönem II. Mahmut'un hükümdarlık yılları olmuştur. (Şekil 2.4)

Şekil 2.4: II. Mahmut (Kabacalı, 2003)

En önemli icraatlarından biri Yeniçeri ocağını kaldırmaktı. Binlerce kişinin öldüğü ve ya sürgün edildiği oldukça kanlı geçen bir dönemdi. Halk arasında yeniçerilere karşı öylesine bir hoşnutsuzluk vardı ki bu olay tarihe vaka-i hayriye olarak geçti. Bunun yerine 'Asakir-i Mensure-i Muhammediye' adı verilen düzenli ordu kuruldu.

II. Mahmut 1834 yılında Paris ve Londra daha sonraki yıl Viyana'ya elçilikler açtığı gibi İran'da da 1849 yılında bir elçilik açarak iki Müslüman ülke arasında ki ilk diplomatik değişimi yapmış oldu (Hurewitz,1961). Avrupa ile ilk sistematik değerlendirmeler, devamlı diplomatik ilişkilerin bir ürünü olarak batı da görevlendirilen Osmanlı hariciye memurlarından gelmiştir (Mardin, 1991).

II. Mahmut'da III. Selim gibi batı fikrini kavramış batının geldiği medeniyet seviyesinde eğitimin önemini anlamıştı. Batılı yaşam tarzının Osmanlı İmparatorluğu

için gösteriş ve şekilcilikten çıkıp, yaşam tarzı haline gelmesinde II. Mahmut'un kurmuş olduğu okulların önemi yadsınamaz.

“ İlköğretimin İstanbul' da zorunlu kılınması önemli bir atılımdı. Bunun yanı sıra başkentin çeşitli yerlerinde ortaöğretim kurumları olan “rüştiyeler” kuruldu. İlköğrenimden sonra, onsekiz yaşına kadar öğrenim görülecek bir yüksekokul “Dârül-ulümû-l Hikemiye -i Osmaniye” Açıldı (Kabacalı, 2003).

İstanbul'un gerçek anlamda İlk hastanesinin açılması, devlet memurlarında batıdan alınmış tarzda kılık kıyafetin zorunlu hale getirilmesi ve kavuğun kaldırılıp fesin kullanılmaya başlamasından ziyade ilk Türkçe gazetenin yayınlanmasının büyük bir önemi vardır.

“İlk sayısı 1831 de yayımlanan Takvim-i Vekayı (olayların takvimi) “Bütün Osmanlı vatandaşlarının yurt içinde ve dünyada olanları öğrenmesi, yabancıların Osmanlı yönetiminin resmi görüşünü öğrenmesi; yanlış haberlerin yayılmasını engelleyerek iç huzurun bozulmasının önlenmesi; fen, sanat, sanayi ve ticarete dair bilgilerin yaygınlaştırılıp halk yararına sunulması; devlet icraatının herkesçe bilinip buna uyulması sayesinde devlette birliğin sağlanması “ amaçlarıyla çıkarıldı (Kabacalı, 2003).”

Batılılaşma hareketleri II. Mahmut döneminde kılık kıyafete, devlet ve saray teşkilatına kadar nüfuz eder. Avrupa medeniyetlerine ait unsurlar yayıldıkça Avrupalıların yaşayış tarzı da benimsenir (Kuran,1962).

II. Mahmut “müslümanı camide, hristiyanı kilisede, museviyi havrada tanıyorum mabetlerin dışında hepsi aynı insanlık haklarına sahip bu vatanın evladıdır” demiş, bu sözü 1839 yılında ölümünden sonra tahta gecen oğlu Abdülmecid 'in tahta çıkışından üç ay sonra Gülhane'de okunarak ilan edilen Tanzimat fermanı denilen İnkılâp fermanının esasını teşkil etmiştir (Koçu, Tarihsiz). Tanzimat fermanı ile yasa önünde din, dil, ırk farkı gözetmeksizin tüm Osmanlıların eşit olduğu, can mal, ırz ve namus güvenliklerinin korunması için gereken düzenlemenin yapılacağı bildiriliyordu (Kabacalı, 2003).

Gülhane Hattı devlet anlayışında ve devlet idaresinde modernleşmenin başlangıcı olmakla birlikte, Tanzimatla birlikte özellikle müslüman tebaa ve müslüman olmayanların oluşturduğu reaya arasındaki eşitsizliklerin kaldırılması amaçlanmıştı. Ancak bilhassa vergi alanındaki yeni uygulamalar her iki kesimde hoşnutsuzluklara sebep olmuştu (İnalcık, 2006). Bu da osmanlı devletinde olumlu adımların bile ne büyük bir zorlukla atıldığının göstergesidir.

XIX. Yüzyıla kadar Osmanlı mimarisin anıtsal örnekleri genellikle dinsel yapılar olmuştur. Hükümdarların bu yüzyılda eskisinden farklı yaşama biçimleri ve yeni devlet düzeninin gereği artık anıtsal dini yapıtları oluşturmaya olanak vermemiştir (Sözen ve Diğ.,1975). Bunun yerine de kışla, okul köşk ve saray binalarının yapımına devam edildiği aynı zamanda devlet hizmetleri ile ilgili binalarında eklendiği, ayrıca şehirlerde yeni gelişen hareketliliğin doğurduğu ihtiyaçların karşılanmasına çalışıldığı görülmektedir (Cezar,197; Batur, 1985).

Tophane'de Topçu kışlasının inşası, Bahriye Hendesehanesi, Kasımpaşa'da hastane, Çengelköy'de Kuleli kışlası, Rami Maçka, Beyoğlu kışlaları, Tüfenkhane inşaatı, feshane, dikimhane inşaatı yapılmış, İstanbul'un muhtelif yerlerine karakollar yaptırılmış sadece dini ve eğitim alanında değil sanayi alanında da yeni binalar yapılmıştır. Ayrıca Beylerbeyi ve Çırağan sarayları II. Mahmut döneminde yapılmış sivil mimari örnekleri olarak karşımıza çıkar.

II. Mahmut dönemi inşaat faaliyetleri bakımından oldukça hareketli geçen bir dönemdir. Yeni inşaatların yanı sıra kendinden önceki dönemlerden kalan yapılarda da tamirler yaptırmıştır. Beylerbeyi ve Selimiye camilerine dönemin geçerli bir uygulaması olarak eklenen hünkar kasırları daha sonra cami ile beraber inşa edilen hünkar kasırlarının erken örnekleridir.

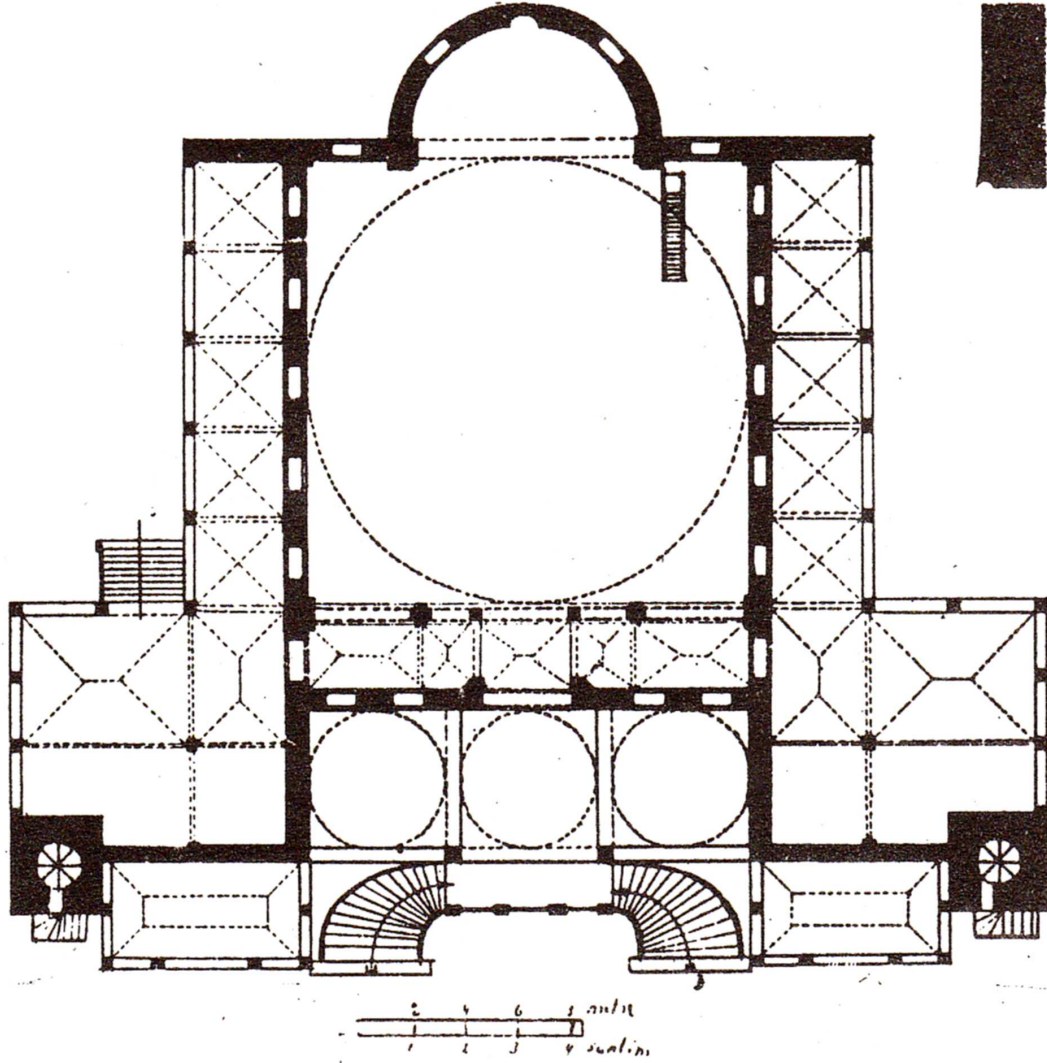
II. Mahmut'un inşa ettirmiş olduğu dini yapılar içerisinde en dikkat çekici olanı Tophane'deki Nusretiye camisidir.(Şekil 2.5 ve 2.6) Yerinde daha önce bulunan kışanin ve mescidin 1823 yılında yanması üzerine II. Mahmut tarafından inşa edilen ve yapımı 1826 yılında tamamlanan bu caminin en önemli özelliği Dolmabahçe camisinde karşımıza çıkan cami ile birlikte tasarlanmış hünkar kasırlarının ilkinin bu camide yapılmış olmasıdır. Yapının mimarı olarak karşımıza Kirkor Balyan adı çıkmaktadır. Böylece bu yapı ile karşımıza çıkan yeniliklerin biride Balyan Ailesi ve Osmanlı İmparatorluğunda nesiller boyunca süren mimar aile geleneğinin başlamış olmasıdır.

Şekil 2.5: Nusretiye camisi (Url-1)

Ayrıca yine bu yapıda karşımıza çıkan ampir üslubu da Osmanlı mimarisinde XIX.Yüzyıl boyunca Dolmabahçe Camisi’de dâhil olmak üzere birçok yapıda uygulanmış bir üsluptur.

Napolyon döneminin eski Roma İmparatorluğunu canlandırma arzusundan doğan bu üsluba karşı Avrupa’da olan ilgi Osmanlı imparatorluğunda yeni bir adımdı (Kuran, 1962). XIX. yüzyıl Osmanlı mimarisi baroku da terk etmemiş, farklı üslupların bir arada kullanıldığı seçmeci- eklektik bir anlayış mimariye egemen olmuştur.

Şekil 2.6: Nusretiye camisinin planı (Aslanapa, 1986)

Sultan Abdülmecit (Şekil 2.7) babasının başlatmış olduğu değişim hareketlerini devam ettirmiştir. Kendisi tahta geçtiğinde henüz 17 yaşında olmasına rağmen Mustafa Reşit Paşa, Ali paşa ve Fuat Paşa gibi üç önemli veziri olmuş, onların yardımları ile ülkeyi yönetmiştir. Özellikle padişah olduğu ilk yıllar Mısır sorunu ile sonra Lübnan ve Suriye olayları çıkmış. Daha sonra Kırım savaşı patlak vermiştir.

1853 yılında Ruslara karşı Kırım savaşı başlamıştı, 30 Mart 1856 yılında imzalanan Paris Anlaşmasıyla son bulan savaş Abdülmecit dönemindeki en belirleyici olaydı. İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket eden Osmanlı imparatorluğu adı geçen ülkelerle çok sıkı ilişkiler içinde oldu. İngiliz askerleri Selimiye kışlası ve civarında

Fransız askerleri Taşkışla'da ve Beyoğlu semtinde yerleşmişlerdi. Askerler ve asker ailelerinin İstanbul'da bulunması O güne kadar görülmemiş bir ekonomik ve sosyal hareketliliğe sebep olmuştu.

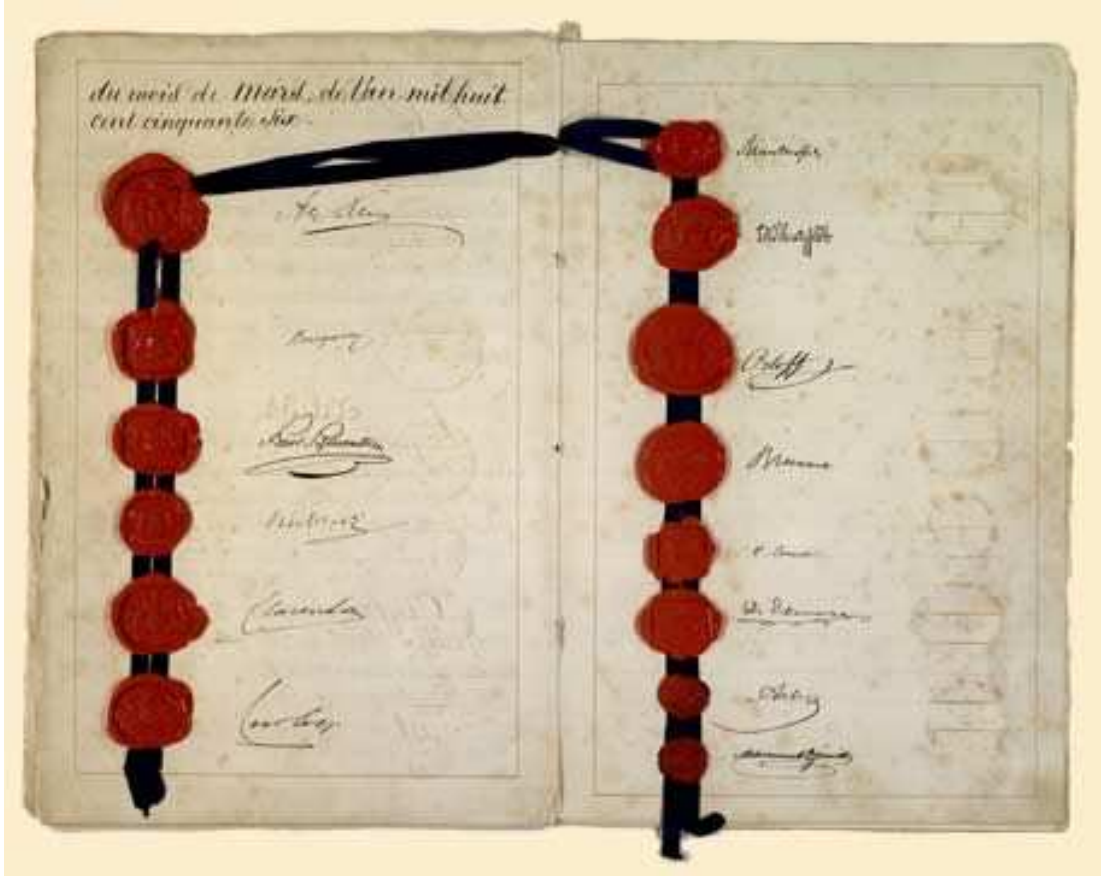

Şekil 2.7: Sultan Abdülmecit (Kabacalı, 2003)

İstanbul Kırım'a gidecek askerlerin olduğu gibi Kırım'dan yaralı olarak dönenlerin de üssü olmuştu. Kışlalar hastane haline getirilmiş Türkiye'de modern hemşireliğin de kurucusu sayılan Florence Nightingale bu dönemde İstanbul'a gelmiş ve Selimiye'de İngiliz askerlerinin tedavisi için çalışmıştır (Atılğan, 2009).

1856 yılında Paris Antlaşması imzalanmadan önce azınlıklara yeni haklar veren Islahat Fermanı 28 şubatta ilan edildi. Islahat fermanı ile birlikte gayrimüslim cemaatler kapalı gruplar halinde bir yönetici etrafında "millet"leşmeye başladılar (Akın, 2002).

Fransa, İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğu Kırım Savaşı'nda Ruslara karşı işbirliği yapmışlardı. Savaş kazanılınca 30 mart 1856 da Paris Antlaşması imzalandı(Şekil 2.8). Bu antlaşma ile Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğü büyük devletlerin garantisi altına giriyor olması bir avantaj olarak görülse de, metin içinde Islahat Fermanına yer verilmesi işlerine müdahale hakkı tanımış oluyordu.

Şekil 2.8: Paris antlaşması, 1856 (Url-2)

Tanzimat ve Islahat Fermanları İmparatorluğu bütün unsurları ve halkları ile beraber ayakta tutabilmek için ortaya konmuş çözümler olmakla beraber Sultan Abdülmecit dönemi bir bakıma Avrupa Ülkelerinin ticari ve sosyal ilişkiler dışında, ekonomik ve siyasal işbirliği ile Osmanlı İmparatorluğunu kuşatmaya başladığı, her türlü çabaya rağmen İmparatorluğun çöküşünü başlatan dönemdi.

Abdülmecit ve Mustafa Reşit Paşa yeni bir hukuk devleti yaratmaya ve batılı bir dünya görüşünü halka benimsetmeye çalışmışlar ancak o dönemin şartlarının elverdiği ölçüde bunu gerçekleştirebilmişlerdir (Karal,1954)

İstanbul'un Kırım savaşı sırasında yaşadığı ekonomik ve sosyal hareketlilikte askerlerle birlikte gelen sıcak paranın yanı sıra savaş giderlerini karşılayabilmek için alınan borçların da büyük etkisi vardı. Osmanlı başkenti yeni imar hareketlerine sahne oluyor, adeta yeni bir görünüme bürünüyor, batılılaşma etkisi halka yayılıyordu. Yeni yaşam tarzına uygun yeni saray Dolmabahçe bu dönemin simgesi haline gelmişti.

Kendinden önceki padişahlar zaman zaman Topkapı sarayı dışında ki köşk ve kasırlarda da kalsalar daimi ikametgâhları her zaman Topkapı sarayı idi. Özellikle Sultan II. Mahmut sık sık eski Çırağan ve Beşiktaş sahil saraylarında kalıp Topkapı Sarayı'ndan uzaklaşmış olsa da Topkapı Sarayı'nı daimi olarak terk eden ilk padişah Sultan Abdülmecit'tir.

Dolmabahçe Sarayı'nın inşasıyla birlikte artık yeni yaşam tarzına hitap etmeyen eski saray yerini yeni yaşam tarzının getirdiği ihtiyaçlara cevap verebilecek Avrupa'da örnekleri görülen bir saraya bırakmış oluyordu. Tanzimat döneminin öngördüğü

yenilikler yeni bir sarayla uygulama alanı buluyor, eski protokol adetleri değişiyor, kabuller, görüşmeler Avrupa protokol kurallarına göre yapılmaya çalışılıyordu (Esemenli, 1999).

XIX. Yüzyıl Osmanlı mimarisine neo-klasik üsluplar ve ampir üslubunun barok ve rokoko yanında kullanıldığı , Avrupa'dan alınmış mimari ve dekoratif üslupların, gayrimüslim mimarlar tarafından uygulandığı, yapılar inşa ediliyordu (Sözen, 1987).

Abdülmecit Döneminde Dolmabahçe Sarayından başka Beykoz Kasrı, Küçüksu Kasrı Mecidiye camisi, Ortaköy Camisi başta olmak üzere bir çok yeni yapı inşa edilmiştir. Abdülmecit'ten sonra gelen padişahların hiçbiri geride bu kadar büyük çaplı ve çok sayıda eser bırakamamıştır.

Bu dönemde Sultanın kendisi kadar Annesi Bezm- i Âlem ' inde dikkat çekici sayı ve nitelikte inşa faaliyetleri olmuştur. Özellikle Gurebayı Müslimin bugünkü adı ile Vakıf Gureba hastanesi İstanbul'da kurulan en büyük hastane olmuştur. Bu hastane ve yaptırmış olduğu diğer hayır eserleri ile Bezm- i Âlem Valide Sultan halk tarafından çok sevilmiştir. İnşasına başladığı ancak ömrü vefa etmeyince oğlu tarafından tamamlanan Dolmabahçe camisi de onun vakfettiği eserlerden biridir.

Kısaca, Osmanlı Devletinde Batılılaşma hareketlerinin başlamasıyla birlikte özellikle cami mimarisinde köklü değişimler karşımıza çıkmaktadır. XVIII. Yüzyılın ortalarından başlamak üzere bu yeniliklerin sebeplerini sosyal yapıdaki değişimlerde aramak gerekir. Batıdan gelen etkilerin XVIII. ve XIX. yüzyıl boyunca mimari anlayışa getirdiği yenilikler; yüzeydeki hareketlilik, bezemede yoğunluk ve bezemelerde kullanılan batı etkili motiflerdir. Bunun dışında son cemaat yerinin hünkar mahfili ile bütünleşmesi en belirgin yeniliktir. (İnci, 1985)

2.2 Osmanlı İmparatorluğunda Mimarlık Örgütü ve Mimar Bireyin Öne Çıkması

Osmanlı İmparatorluğunun bütün alanlarında görülen Batı etkisi II. Mahmut dönemindeki uygulamalarla sistemli değişim hareketi halini almaya başlamıştır

Değişiklikler batının yaşam tarzındaki zevk ve estetik anlayışının sadece görerek uygulanan taklitleri olmaktan öteye geçmeye başlamış, özellikle eğitim alanında yapılan reformlarla tıp, askerlik, sanat gibi birçok konuda kendi elemanını yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bunu yaparken de yabancıların tecrübelerinden ve bilgilerinden faydalanılmış, birçok farklı alanda yabancı öğretmenler ve işinin erbabı olanlar görev yapmıştır.

Bütün bu değişimlerden nasibini alan bir kurum da hassa mimarlar ocağı idi. Önceleri bu teşkilat Şehremini denen yüksek dereceli memurlar yoluyla saraya bağlı idi. Şehreminleri devletin inşaat ve tamirat işlerinin finansal idaresini yürütmekle görevliydi. Mimarbaşı ise plan, inşaat gibi teknik konularda çalışırdı (Cezar, 1973).

III. Selim döneminde eğitimin önemi anlaşılmış, eğitim alanında birçok atılımlar yapılmıştı. Bunlardan en önemlisi mühendishanelerin kurulmuş olmasıdır. İlk kurulan mühendishane denizcilik alanında mühendislik eğitim vermek üzere 1773 yılında kurulan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun yani deniz mühendishanesidir. Bu okulun başarısı diğer alanlarda da mühendislik okulları açılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bundan sonra ise Mühendishane-i Berri-i Hümayun adlı okul 1795 tarihinde özellikle askeri alanda eleman yetiştirmek üzere kurulmuştur. Orduya

teknik anlamda subay yetiştirmek amacıyla kurulan bu okulda 1801 yılında hassa mimarlar ocağından halifeler de teknik alanda eğitim görmeye başlarlar. Bu eğitim ancak 1807 yılına kadar devam eder (Cezar, 1973).

Daha sonra 1882 yılında batıdaki örnekleri ile aynı anlamda mimarlık eğitimi veren Sanayi-i Nefise Mektebi Âlisi kuruluncaya kadar gerçek anlamda bir mimarlık okulu açılmaz. Osman Hamdi Bey ve Fransız Mimar Alexandre Vallaury 'nin kurucuları arasında olduğu okul Bugünkü Mimar Sinan Üniversitesidir ve gerçek anlamda ilk mimarlık okuludur.

Hassa Mimarlarının sayısının XVI. ve XVII. Yüzyıllarda 15 ve 70 arasında değiştiği, XVII. Yüzyılda 30 dan aşağı düşmediği, Hassa mimarları arasında XVI. yüzyılda gayrimüslim mimarların oranının hayli düşük olduğu, XVII. Yüzyılda gayrimüslimlerin oranının da yükselmeler başladığı görülmektedir (Cezar,1973).

XIX. Yüzyıla gelinceye dek hassa mimarlar ocağı geleneksel işlevini sürdürecekti. Ancak teşkilat yapısal olarak birçok değişiklik geçirecekti.

Hassa mimarları ocağına alınan bu konuda yeteneği ya da az da olsa tecrübesi olan kişiler usta çırak ilişkisi içinde teorik ve de pratik olarak yetiştirilmekteydiler. Ancak değişen çağ ve bina teknikleri karşısında bu eğitimler yetersiz kalacak. Hassa mimarları ocağından yetişen mimarlar geleneği yerini mimar bireylere bırakacaktı.

“Şehremaneti ile baş mimar arasında yetki karmaşasının yaşandığı ve özellikle de bina yapımlarında uygulanan prosedürün yıllar yılı yanlış uygulamalarla içinden çıkılmaz bir durum aldığı görülür. 1826 yılında yeniçeri ocağının kaldırılışı ile devletin yeniden yapılandırılması amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar çerçevesinde Hassa Mimarlar Ocağı'nın klasik yapısıyla ihtiyaçlara cevap veremeyeceği düşünülerek 1831 yılında ortadan kaldırılır. Ocağın görev ve sorumlulukları birkaç kurum üzerine dağıtılır” (Can, 2007)

Hassa mimarlar ocağının kaldırılışından sonra Ebniye-i hassa müdürlüğü kurulur. Şehreminilik ve mimarbaşılık görevleri birleştirilir. 1839'da Umûru Ticaret ve Nafiye Nezareti kurulunca Ebniye-i Hassa müdürlüğü 1849 yılında buraya bağlanır ve "Ebniye Muavinliği" ismini alır. Ebniye muavinliği de 1852 yılında kaldırılınca yerine Ebniye Meclisi İdaresi kurulur (Can, 2007). Bu kadar kısa sürede ardı ardına yapılan değişikliklerden anlaşılabileceği üzere hassa mimarlar ocağının kaldırılışından sonra sistem uzun bir süre yerine oturamamıştır.

Batılılaşma süreci ile başlayan değişim her alanda kendini gösterdiği gibi sanatsal zevkler konusunda da kendini belli ediyor, sadece zevkler değil, yaşam tarzları ve ihtiyaçlar da değişiyordu.

Mevcut mimari kadrolar batılılaşma döneminde yetersiz kalmaya başlamıştı. Mühendishane de mimarlık eğitimi verilmesi girişimi de başarısız olunca, yabancı mimarlar kolaylıkla çalışma imkanı bulurlar. Bu mimarlar arasında Melling askerlikle doğrudan doğruya ilişkisi bulunmayan yapılarla görevlendirilen ilk yabancı mimar sayılabilir (Sözen ve Diğ., 1975).

XIX. Yüzyıla gelindiğinde sadece batılı mimarlar değil, Osmanlı toplumu içinde yaşayan batı kültürü ile yetişmiş gayrimüslim mimarlar da geleneksel mimarlık anlayışına sahip meslektaşları arasından sıyrılarak kendilerine kolayca çalışma imkanı bulmuşlardır.

Batı kökenli mimarlık anlayışının, konsept, program, şema ve teknoloji olarak kavranıp benimsenmesinde gereksinilen bilgi edinme süreci, belirli kültürel yakınlıklara

bağlı olmalıydı. Hristiyan tebaanın dil, din ve kültür olarak Batı'ya yakınlığı sayesinde önem kazanması doğaldı.

Balyan Ailesi; baba, kardeşler ve çocukları olmak üzere birkaç kuşak olarak nesilden nesile aktardıkları bilgi birikimleri ve Avrupa eğitimleri ile XIX. yüzyıl Osmanlı mimarisine damgasını vuran bir mimar ailedir.

“Batılılaşmanın içeriğini ve programlarını kavramak, nasıl algılandığını öğrenmek, eğilim ve özelemlerini tanımak konusunda Balyan Mimarlığı önemli ipuçları vermektedir. Bu mimarlar büyük ve özgün bir mimarlık geleneğinin ve kültürünün çok farklı ve yeni bir tarih ve kültürle karşılaşmasında arakesitin yumuşak, anlamlı ve zengin olmasını sağlamıştır”(Batur, 1985).

Balyan Ailesinin aile geleneği ile iş yapan bir aile mi yoksa saray çevresinden iş alabilme yeteneğine sahip müteahhit bir aile mi olduğu konusu gündemi meşgul etmekte, bu konuda farklı görüşler ortaya konmaktaysa da Balyan'ların mimar bir aile olduğu işlerini de yüklenici sistemiyle yürüttüğü bir gerçektir.

Bu tartışmaların özünde kaynaklarda “ Saray-ı Hûmayün Kalfası”, “Ebniye-i Seniye Kalfası” şeklinde geçen kalfa kelimesinin günümüzdeki mimar kelimesinin karşılığı olup olmadığı sorusu yatmaktadır (Göncü, 2008). XIX. Yüzyılda yapıların inşasında uygulanan prosedür değiştirilerek ihale sistemine geçilmişti , belirlenen bedel üzerinden en düşük fiyatı veren yeterlilik belgesine sahip üstleniciye iş teslim ediliyordu, bu üstleniciler için de kalfa terimi kullanılıyordu (Can, 2007).

Balyanların, mimarlık tarihinde eşine az rastlanan bir süreklilik ve etkinlikle çalışmaları, XVIII. ve XIX. yüzyıl tarihi koşullarıyla ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılışı, Batı yaşam biçimine, bu yaşamın getirdiği yeni beğenilere, yeni mimarlık anlayışına, bu anlayışın ürünlerine ve sivil yapıma yönelik bir ilgi ve özenme yaratmıştı. Batı'ya açılmada mimarlığın başka alanlardan önce direkt olarak uygulama kolaylığı bulduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu yapılar üstelik sadece mimaride getirdikleri üslup yenilikleri ile değil, boyutları ile kentsel dokuda da büyük farklılık yaratan eserler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Dolmabahçe Sarayı, Selimiye Kışlası gibi örnekler sadece kendi boyutları ile değil çevresel binalarıyla da kentsel dokuda farklılık yaratan örneklerdir.

Aile bireylerinin XVI. yüzyılın çok önemli sanatçılarından biri olan mimar Andrea Palladio'dan etkilenmiş olduğu gözlenmektedir (Ağır, 1999). Palladio üslubu mimarlığa önce aklın, daha sonra da klasik mimarlık öğelerinin hakim olması demektir. Bu üslup akılcılığını düzenli, simetrik biçimlerle, klasikliğini de antik çağ mimarlığından faydalanması ve bezeme sanatını kullanmasıyla belirtir (Gombrich, 1992).

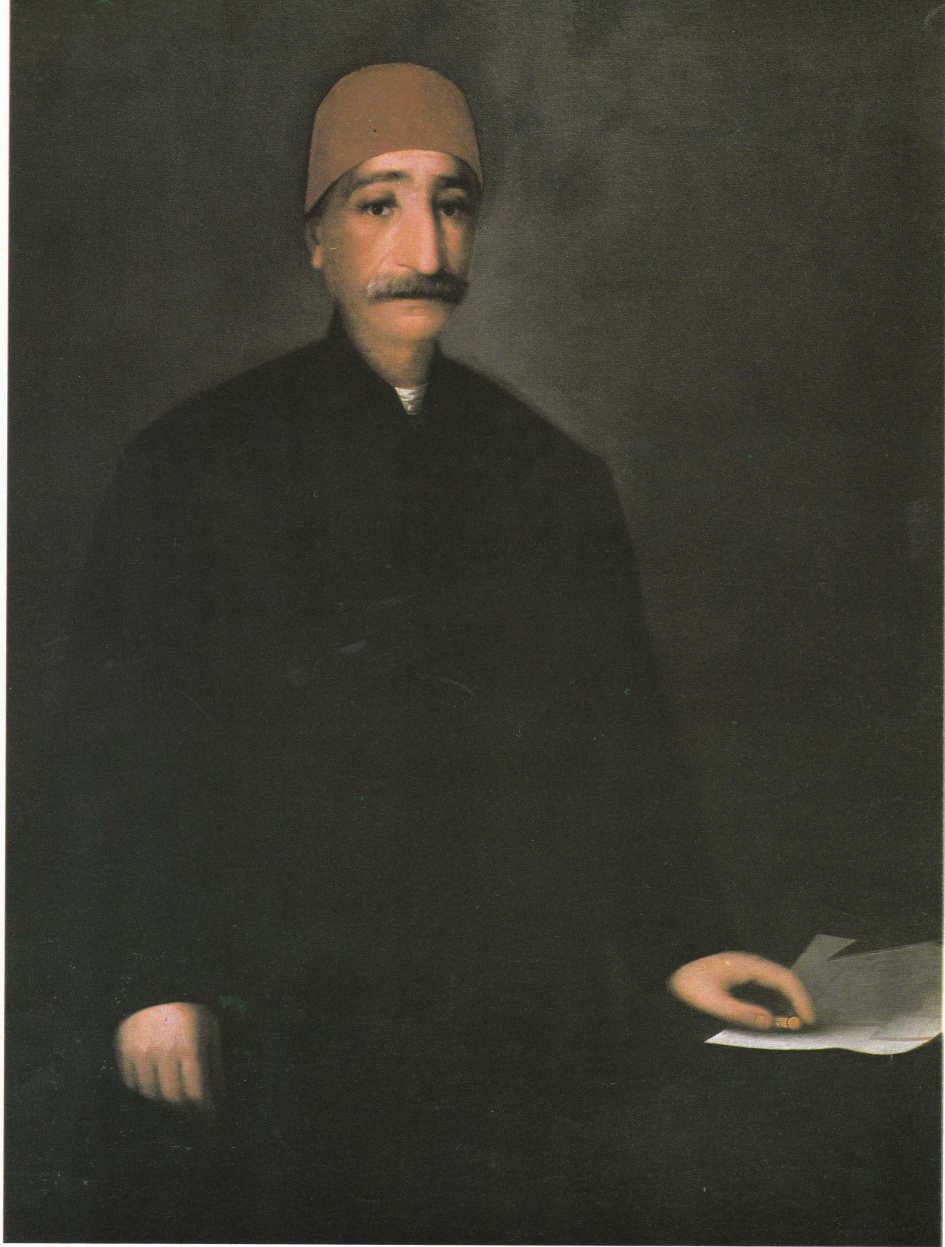
Kaynaklardan derleyebildiğimiz aile bireylerinin isimleri şöyledir, Kirkor (1764-1831) ve Senekerim (1768-1833) Balyan kardeşler. Karabet Amira Balyan (1800-1866) Kirkor Balyan'ın oğludur. Garabet'in Çocukları da Nikoğos, Serkis, Agop ve Simon'dur. Çocuklarından bir tek Nikoğos'un oğlu Levon Balyan mimar olarak karşımıza çıkar. Buradan yola çıkarak Balyan ailesinin dört nesil boyunca mimarlık yapmış bir aile olduğunu söylemek yanlış olmaz (Tuğlacı, 1993).

Kirkor Balyan Osmanlı Devletinde her alanda topyekûn değişimlerin yaşandığı III. Selim Ve II. Mahmut Dönemlerinde çalışmıştır. Bu iki padişah da devlet yapısında büyük yenilikler yapmış, eğitimden, sağlık hizmetlerine, askerliğe kadar bir çok konuda getirmiş oldukları yeniliklerin ihtiyacı olan imar hareketleri ile İstanbul'un adeta yeniden inşa edildiği bir dönem yaşatmıştır. Bu Sebeple Kirkor Balyan bir

mimar olarak hem sayıca hem çeşitlilik olarak birçok yapı inşa edebilme şansına sahip olmuştur.

Kirkor Balyan'ın eserleri arasında saraylar ve kışla binaları önemli yer tutar. Beylerbeyi ve Beşiktaş sarayları Selimiye Kışlası, Darphane-i Amire, Nusretiye camisi, Valide bendi Kirkor Balyan'ın olduğu kabul edilen eserleridir.

Karabet Balyan, Şekil 2.9) II. Mahmut döneminde babasından devraldığı mesleği Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerinde de sürdürmüştür.

Şekil 2.9: Karabet Balyan, 1856 (Cezar,1992)

Oğlu Nikoğos ve eniştesi Ohannes Serveriyan 'la birlikte çalıştığı anlaşılan mimarın en ünlü eseri ise Dolmabahçe sarayıdır (Tuğlacı, 1990).

Kirkor ve Karabet Balyan gelenekten yetişen mimarlar olmalarına karşın Karabet Balyan'ın oğullarından ikisini Nikoğos ve Serkis Balyan'ı Paris'e mimarlık eğitimi için gönderdiği bilinmektedir. Kaynaklarda Ecole des Beaux Arts olarak adı geçen

okula gittiklerine dair bir kaynak bulunamamıştır (Ağır, 1999). Ancak Paris’te Saint Barbe okulunda eğitim görmüşlerdir (Batur, 1985).

Ailenin hemen hemen bütün bireyleri saray mimarı olarak çalışmış olmakla beraber baş mimarlık görevi Sarkis Balyan’a verilmiştir.

“1878’ de Serkis Balyan’a Ser Mimar-ı Devlet unvanının verilmesini teklif eden yazıda Serkis bey’in ecdadının birkaç yüz seneden beri Osmanlı devletinin mimari hizmetinde bulunduğu kaydedilmektedir (Cezar, 1973).” Bu belge Balyan ailesinin nesiller boyunca saray mimarlığı yapmış bir aile olduğunun kanıtıdır.

XIX. Yüzyıl da Balyan Ailesi inşa ettikleri yapılan sayıca çokluğu ve aile bireylerinin kalabalık olması sebebiyle dominant bir rol üstlenerek ön plana çıkmış olmakla birlikte o dönemde Osmanlı Devleti için çalışan genellikle gayri Müslim ve yabancı kökenli mimarlar olmak üzere önemli, yapılarda görev almış birçok mimardan söz etmek mümkündür.

3. DOLMABAĞÇE CAMİSİNİN BANİSİ BEZM-İ ÂLEM VALİDE SULTAN

3.1 Hayatı

Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın hayatına dair bilgiler oldukça sınırlı olup doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat bazı kayıtlardan yola çıkarak 1807-1809 tarihleri arasında doğmuş olabileceği tahmin edilmektedir (Şpitzer, Dolphin, 1988).

Bezm-i Âlem'in ilk adına ve ailesine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hakkındaki bazı kayıtlardan küçük yaşta esirciler eliyle saraya teslim edilen bir Gürcü kızı olduğu anlaşılmaktadır (Alderson, 1988).

Küçük yaşından beri sarayda terbiye edilen bu Gürcü kızı, ilk genç kızlık yıllarında Sultan II. Mahmut'un (1808-1839) ikballeri arasında girmiş, daha sonra kadın efendiliğe yükselmiştir. İlk önce üçüncü kadın efendi, 1832-1839 yılları arasında da ikinci kadın efendi olmuştur (Öztuna, 1969, Şehsuvaroğlu, 1953).

Sultan II. Mahmut'un ikinci kadın efendisi olan Bezm-i Âlem Osmanlı sarayı haremde asıl valide sultan olduğu dönemde varlık gösterebilmiştir.

Valide sultan, Osmanlı İmparatorluğunda hüküm süren padişah'ın annesinin sadece oğlunun saltanatı süresince taşıdığı unvandır (Uluçay, 1992).

1 Temmuz 1839 tarihinde Sultan II. Mahmut'un ölümü üzerine Şehzade Abdülmecit (1839-1861) henüz 16 yaşında iken tahta çıkınca Bezm-i Âlem kadın efendi de saray kuralları gereği “Mehd-i ulya-yı saltanat”, “valide sultan” unvanlarını alarak “devletlû, iffetlû valide sultan-ı âlişân hazretleri konumuna yükselmiştir. Böylece Nakşidil'den sonra boşalan ve 22 yıl boyunca sahipsiz kalan valide sultanlık makamına gelmiştir (Süreyya, 1995).

Osmanlı haremının en yüksek makamında olan valide sultanlar, haremi haznedar usta aracılığıyla idare ederlerdi. Bütün kadınlar sultanlar, ustalar, cariyeler kendilerine saygılı davranırdı. Haremdeki bütün işler valide sultanların emriyle yapılırdı. Hiç kimse buyruklarına karşı gelemmezdi (Uluçay, 1992).

Valide sultanlar oldukça iyi gelir sahibiydiler. Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli kesimlerinden paşmaklık haslarının dışında Darphane'den de belirli miktarda maaş almaktaydılar. Bu gelirlerinin dışında valide sultanların yiyecek, içecek ve yakacak tayinleri de bulunmaktaydı. Ayrıca valide sultanlara bazı memur atamalarında da belli bir meblağ ödenmekteydi. Bu gelirleriyle haremın en zenginlerinden biri olan valide sultanlar, bazen cami, hastane, çeşme ve sebil yaptırabilecek kadar gelir sahibiydiler (Deny,1994).

Bezm-i Âlem Valide Sultan Osmanlı sarayının valide sultanları arasında devletin kendisine tahsis ettiği parayı hayır işleri yolunda harcayarak halkın sevgisini kazanmış bir valide sultandır (Koçu,1994).

Yaşadığı dönemde Osmanlı İmparatorluğu üzerinde batı ülkelerinin etkisi gözle görülür biçimde artmış, sanatta, mimaride, günlük yaşamın her alanında lüks ve gösteriş merakı hasıl olmuşsa da Bezm-i Âlem bir saray kadını olarak elde ettiği

gelirlerin büyük bir kısmını hayır işleri için harcamış, oğluyla olan ilişkisini ve onun üzerindeki etkisini devlet işlerinde entrika haline dönüştürmemiştir.

Oğlunun padişahlığı sırasında devletin kendisine tahsis etmiş olduğu maaş ve diğer gelirlerini fakirleri doyurmak, ihtiyaçlarını gidermek, rahmet ve şükranla anılmasını sağlayacak pek çok hayır eseri yaptırmak yolunda sarf etmiştir.

Tanzimat-ı Hayriye (1839-1876) denen ve köklü değişimlerin meydana geldiği bir dönemde valide sultan olan Bezm-i Âlem, 16-17 yaşlarında tahta geçen, çok genç ve deneyimsiz olan oğlu Abdülmecit'in padişahlığı ile yakından ilgilenmiştir. Padişahın İstanbul'da bulunmadığı zamanlarda devlet işleri ile uğraşmış, gerektiğinde devlet ve hükümet erkanına emirler vermiştir. Valide Sultan'ın Topkapı Sarayı Arşivi'nde bulunan ve oğlu Abdülmecit'e yazdığı on üç adet mektup bunun en önemli kanıtıdır. Bu mektuplardan dördü tedavi için gittiği Yalova Kaplıcası'ndan, dokuzu da Abdülmecit'in Bursa ve Çanakkale seyahati sırasında yazılmıştır (Çağatay, 2001).

Bezm-i Âlem henüz genç denebilecek bir yaşta hastalanmıştı. Annesinin rahatsızlığından dolayı üzüntü içinde olan Abdülmecit özel doktoru Şpitzer'i annesini muayene etmesi için görevlendirmiştir (Kutay, 1965).

Bezm-i Âlem'in hastalığının ne olduğuna dair kaynaklarda net bilgi bulunmamaktadır. Ancak Bezm-i Âlem Sultan'ın ilaç tedavisinin yanı sıra Yalova'ya giderek kaplıca tedavisi de görmüş olduğu, oğluna yazdığı mektuplardan anlaşılmaktadır (Sakaoğlu, 1994) .

Valide Sultan 23 Recep 1269 2/3 Mayıs 1853 Pazartesi gecesi saat birde vefat etmiştir. Divan yolundaki eşi II. Mahmut'un türbesine defnedilmiştir (Uluçay,1980).

3.2 Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın Yaptırmış Olduğu Hayır Kurumları

Hastaneler

Bezm-i Âlem Gurebayı Müslimin Hastanesi

Mekke Gureba-yı Müslimin Hastanesi

Okullar

Valide Mektebi

Yeşil Mektep

Bezm-i Âlem Sıbyan Mektebi

Camiler

Gureba Hastanesi Camii (Bezm-i Âlem Valide Sultan Camii)

Dolmabahçe Camii

Çeşmeler

Bezm-i Âlem Valide Sultan Çeşmesi

Silivrikapı Uzunyusuf Mahallesi Bezm-i Âlem Çeşmesi

Topkapı Bezm-i Âlem Çeşmesi

Sultanahmet Üçler Çeşmesi

Gurebayı Müslimin Hastanesi Çeşmesi

Tarabya Bezm-i Âlem Çeşmesi
Beşiktaş Cihannüma Mahallesi Bezm-i Âlem Çeşmesi
Kasımpaşa Bezm-i Âlem Çeşmesi
Silivrikapı Abdullah Ağa Bezm-i Âlem Çeşmesi
Topkapı Çukur Çeşmesi
Bereketzade Çeşmesi
Medine Bezm-i Âlem Sebili
Medine Bezm-i Âlem Sebili
Kerbela Bezm-i Âlem Sebili (Artun, 1968;İA, 1994)

3.3 Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın Vakfettiği Gelirler.

Osmanlı imparatorluğunda saray kadınlarının çeşitli yapıların banisi oldukları, camiden çeşmeye kadar bir çok hayır amaçlı binanın yapılması için gelirlerini bağışladıkları bilinen bir gerçektir. Bu eserlerin birçoğu günümüze gelmiş ve baniyelerinin isimleri ile anılarak onların isimlerini yaşatmaktadırlar.

Özellikle Padişah kızları yada padişah annelerinden oluşan baniyeler kendi şahsi gelirleri ve mülkleriyle inşa ettirdikleri yapıların daha sonraki tamir vs giderleri içinde bunlara sürekli gelir oluşturabilmek amacıyla mülkler vakfetmişlerdir.

Valide Sultanlar oldukça iyi gelir sahibiydiler. Kendilerine Anadolu ve Rumeli' de verilen paşmaklık hasırlarının dışında darphaneden de belirli miktarda maaş almaktaydılar. Ayrıca valide sultanlara bazı memur atamalarında da belli bir ücret ödenmekteydi (Deny, 1994).

Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın oldukça yüklü bir miktarda maaş aldığı arşiv belgelerinden kolayca anlaşılacağı gibi, İstanbul'da ve İstanbul dışında vakfettiği birçok mülkü vardır .(BOA Ev. Def. 14569)

Bu mülkleri nasıl edinmiş olduğuna dair yaşadığı dönemde oğlu Abdülmecit'in kulağına dahi giden söylentiler olmuştur. Cidde tüccarlarından Ferec Yüsr'ün Hazine'den düşük kurla aldığı altınları Hicaz kentlerinde yüksek fiyatlara bozdurup, büyük kazanç sağladığını, bu maksatla İstanbul'da rüşvet verdiği kişiler arasında Bezm-i âlem'in de olduğunu belirtir. Bunun gibi gümrük vb işlerinde de birtakım çıkarlar sağladığını da Cevdet Paşa Tezakir 'de belirtmiştir (Sakaoğlu, 1994).

Osmanlı sarayında lüks düşkünlüğünün olduğu ve padişah dahil olmak üzere bütün saray erkanının borç içinde oldukları bir dönemde sadece Hazine-i Hassa'dan eline geçenlerle bu kadar çeşitli inşa faaliyetlerine giremeyeceği malumsa da elde ettiği kazançları özellikle yapmış olduğu hastane ve okullar için harcamış olması halkın sevgisini kazanmasına yol açmıştır.

Bezm-i Alem Valide Sultan'ın vakfiyelerinin gelir kaynaklarını üç ana başlıkta incelemek mümkündür.(BOA.Ev.Def. 14569)

1 - Nakdi gelirler,

Vakfa devrettiği nakit para

2 - Tarla, bağ, zeytinlik, arsa.

Tarla, arsa, zeytinlikler, zeytinliklerden elde edilen gelirler, bağlar ve bunların gelirleri

3 - Dükkânlar, evler ve gelir getiren diğer mülkler.

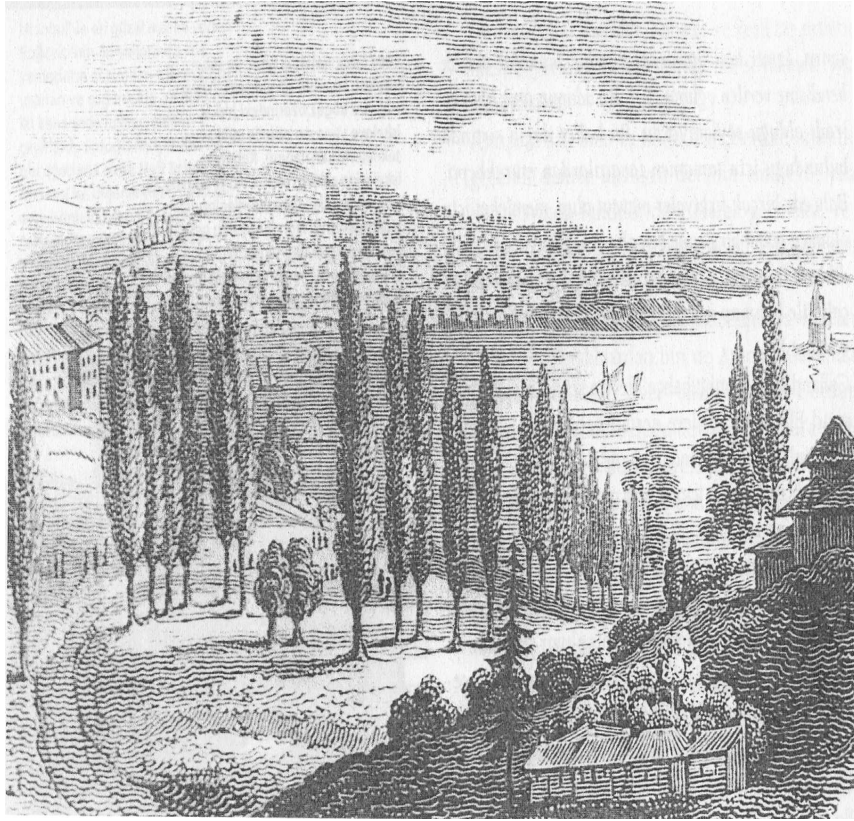
4. DOLMABAHÇE BEZM-İ ÂLEM VALİDE SULTAN CAMİSİ

4.1 Dolmabahçe Semtinin Kısa Tarihi ve Caminin Fiziki Çevresi

Dolmabahçe Camisi'ne İstanbul'da birçok örneği bulunan tek kubbeli bir yapı olmasına karşın Onu diğerlerinden farklı kılan özelliklerinden biri bulunduğu konum yani topografyasıdır. Bölgenin haritaları ve yerleşim planlarından da anlaşılacağı gibi aynı yıllarda yan yana inşa edildiği saray ve sarayla birlikte bulunduğu İstanbul'un en özel konumlu yerinde olması bakımından İstanbul silueti içinde vazgeçilmez bir önemi vardır. (Ek 1, Ek 2, Ek,3, Ek 4).

Dolmabahçe olarak adlandırılan bugünkü yer XVII. yüzyıla kadar içerlek bir koy iken doldurulmak suretiyle yer kazanıldığı için Dolmabahçe adıyla anılmıştır.

Burayı kimin doldurduğu konusunda değişik kaynaklarda farklı isimler karşımıza çıkmaktadır. “Evliya Çelebi; Dolmabahçe eskiden servili küçük bir bağ idi. Sultan Osman-ı Şehid fermanı ile bütün donanma gemileri, sandallar ve filikaları, İstanbul'un 20 bin kadar kayık ve mavnaları toplanıp, taşlar doldurulup, önündeki derya ya döktüler, liman gibi bir yer iken, doldurup ismine Dolmabahçe denildi. 400 arşın bir büyük meydan olup, Sultan Osman burada cirit oynardı diyor. Aynı yüzyılda yaşamış yazar Eremya Kömürçüyan ise, Sultan Ahmet, Nasuh Paşa'nın vezareti sırasında (1611-1614) burasını doldurtmuştur diyor (Gülersoy, 1984).”

Şekil 4.1: Dolmabahçe eski görüntüsü (Çetintaş, 2005)

II. Osman tarafından doldurulmaya başlanmış olan bu koy I. Ahmet ve IV. Mehmet zamanlarında da doldurulmaya devam etmiştir (Çetintaş, 2005) .

Daha sonraki Beşiktaş Saraylarının ilk çekirdeği bu sahile III. Selim tarafından yaptırılan bir kasır olduğu düşünülmektedir. (Kuban, 1975).

Kanuni Sultan Süleyman'ın burayı mesire yerine getirme isteği üzerine burayı düzenleme görevi Kara Ahalı Mehmet Baba adındaki bir şeyhe verilir. O sebeple burası yıllarca bu şeyhin adı ile Karabali bahçesi olarak anılmıştır (Şekil 4.1) (Çetintaş, 2005).

Bostanlarla, meyve ağaçlarıyla ve kır kahveleriyle dolu bu mesire yeri hem konumu hem manzarası itibarıyla halkın olduğu kadar padişahların ilgisini çekmiş ve Dolmabahçe'de önceleri geçici sürelerle kalabilecekleri köşkler sonra ise saray inşa etmişler ve İmparatorluğun son yıllarının merkezi haline getirmişlerdir.(Şekil 4.2)

Şekil 4.2: Dolmabahçe sarayının inşasından önce (Cezar, 2002)

Dolmabahçe’de daha önce bulunan yapılar hakkında günümüze ulaşan yegane kaynaklar yabancıların hazırlamış olduğu gravürler ve seyahatnamelerdir.

Sanatçıların İstanbul’dan hazırladıkları desenler Avrupa’da çeşitli gravür ve litografi atölyelerinde levhalara geçirilerek çoğaltılmıştır. İstanbul gravürleri ya seyahatnamelerin ya da albümlerin içinde yer almaktadır. Seyahatnamelerdeki, özellikle mimari ve kent anlatımlarıyla resimler arasında bir paralellik bulunmaktadır (Arslan, 1992).

Koyu doldurtan I. Ahmet döneminden itibaren Dolmabahçe’de sarayın inşasından önce bir çok köşkler yapılmış ancak bunlar hem ahşaptan yapıldıkları için hem de yıkılıp yerlerine yenileri yapıldığı için günümüze gelememişlerdir. En son Beşiktaş Sahil sarayı adıyla bilinen ahşap saray Dolmabahçe Sarayının inşası sırasında yıkılmıştır.

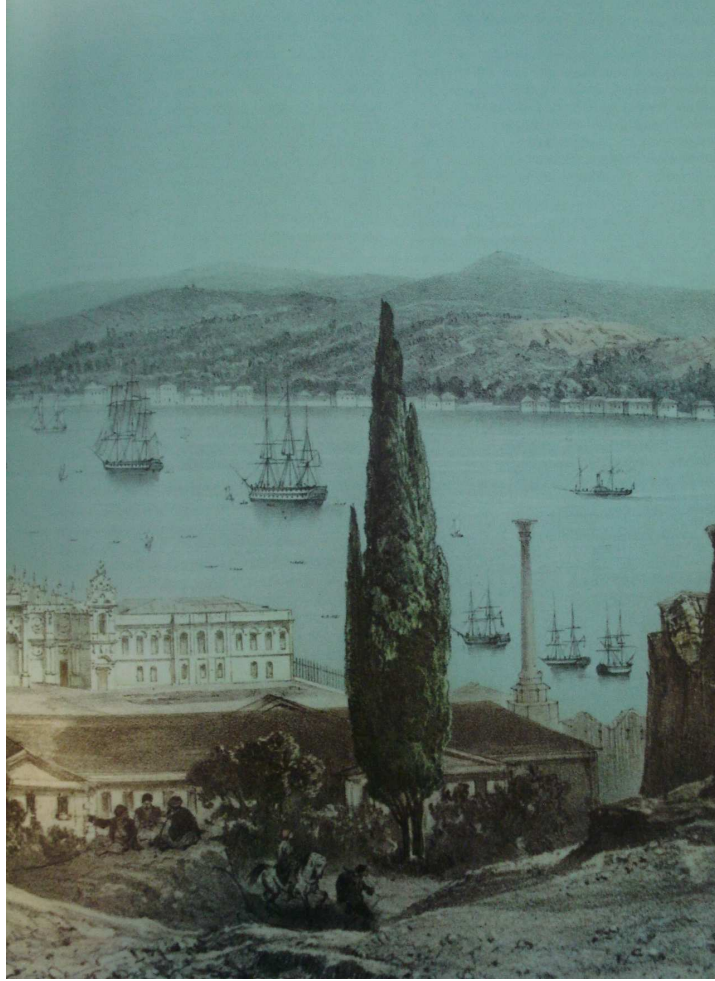
Dolmabahçe bayırında I. Mahmut için 1748 yılında inşa edilen pavyon Bayıldım adı ile anılmıştır. Bu köşk XIX. yüzyıl ortalarında sökülüştür. (Şekil 4.3)

Dolmabahçe’de ikamet etme geleneğini başlatan ise II. Mahmut olmuştur. 19. Yüzyıl sonlarında ise Dolmabahçe koyunda ahşap köşkler bulunmaktayken, Dolmabahçe sarayının inşası esnasında sökülüşlerdir (Şekil 4.4).

Buraya II. Osman zamanında yapılan ve III. Ahmet tarafından da tamir edilip kullanılan ahşaptan inşa ettirilmiş Beşiktaş Sahil sarayı yıktırılıp yerine bugünkü Dolmabahçe sarayı ve saray kompleksini oluşturan diğer yapıların yanı sıra Bezm-i Âlem Valide Sultan Camisi de inşa edilmiştir.

Şekil 4.3: Beşiktaş Sarayı (Sevin, 2006)

Şekil 4.4 Dolmabahçe sarayı inşa edilirken (Gülersoy,1984)

4.2 Yapının Tarihçesi ve Genel Mimari Özellikleri

Dolmabahçe’de Sarayın güney tarafında sahil kesiminde inşa edilmiştir. Karabali Bahçesi olarak anılan bölgeye zaman içinde inşa edilmiş olan kasır ve köşkler Sultan Abdülmecit döneminde yıkılıp yerlerine Dolmabahçe Sarayı ve Dolmabahçe Camisi inşa edilmiştir. Caminin bulunduğu yer Beşiktaş semti ve Tophane semtlerinin ortasındadır. Deniz kıyısında olan caminin arka tarafında da Pera semti yer almaktaydı. (Ek 1, Ek 2, Ek 3)

İnşaatına Sultan Abdülmecid’in annesi Bezm-i Alem Valide Sultan tarafından 1853 yılında başlanmış , temeller üstüne ilk duvarlar yükselirken Bezm-i Alem’in ömrü vefa etmeyince inşaat oğlu tarafından tamamlanmıştır. İnşaatın tamamlanabilmesi için Hazine-i Hassa’dan bütçe ayrılmış, inşası iki yıl süren caminin ibadete açılışı 23 mart 1855 de bir Cuma töreniyle yapılmıştır (Batur,1994).

Yapının inşası Dolmabahçe sarayı ile eşzamanlıdır. Üstelik sarayın hemen yanında olması bakımından halk tarafından sarayın camisi gibi düşünülmüş, bu da yaptıranın (Bezm-i Âlem) değil sarayın adı ile anılmasına sebep olmuştur.

Caminin mimarı olarak Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgelerinde Evkaf defterlerinde Karabet Bey’in adı geçmektedir. Caminin yapımında ayrıca İstefan Kalfa’nın da önemli bir görev üstlendiği, İstefan Kalfa’ya üç kez verilen ihsanın tutarının 27000 kuruş olduğu kaydıdan anlaşılmaktadır. (BOA Ev. D. 14282, 14569)

4.2.1 Avlu duvarları , rıhtım ve abdest çeşmeleri

Dolmabahçe camisi ilk inşa edildiğinde etrafı bir bahçe duvarı ile çevriliymiş (Şekil 4.5). Avlu duvarının dört tarafında dört kapısı olan avlunun saat kulesine bakan kapısının üzerinde dört beyitlik manzum bir kitabe varmış.

“ bu kitabenin metni Ziver paşanın, yazısı hattat Ali Haydar efendi’nindir (Koçu, 1994) .

Makaamım Valide Sultan Bezm- i Âlem i ukba

Edince mabedinin yapmış idi çar divarın

Tamam etti anın Abdülmecid Han cümle bünyanın

Zehi İkmal kıldı bu Behin hayri pur envarın

Gariki nuri rahmet ola ta kim madei ya Rab

Cihandan etme bir an dur o şahın mihri didarın

Ezan vakti tarih oldu Ziver siti eve üzre

Bu mabed oldu cami valide sultanı asrarın

H 1270 (1853-1854)”

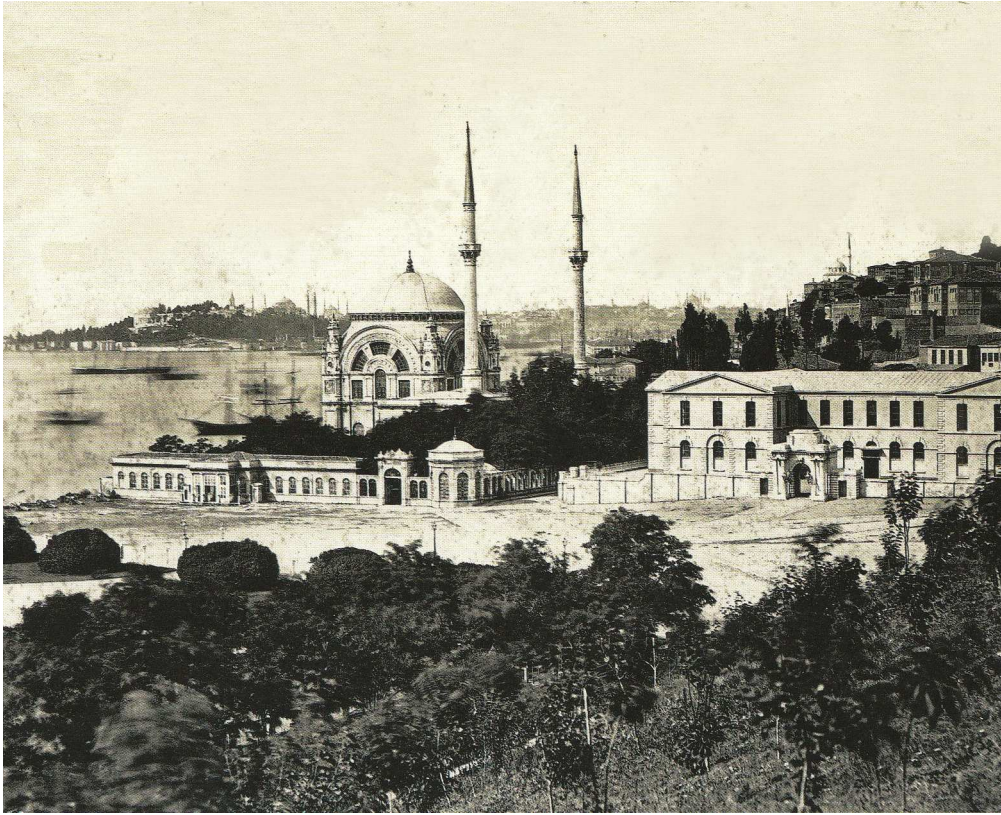

Şekil 4.5: Caminin kitabesi

Şekil 4.6: Avlu duvarı (Gülersoy,1984)

Avlu duvarı 1948 yılındaki yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılınca, kitabe caminin deniz tarafındaki mihrap duvarının önüne konmuştur.

Şekil 4.7: Eski Fotoğrafta avlu duvarı ve muvakkithane (Genim, 2006)

Kagir ayaklar arasında dökme demir parmaklıklı, kemerli ve pencereleri olan bu avlu duvarının inşasından BOA Evkaf defterlerinde detaylı bir şekilde bahsedilmiştir.(Ev defteri 15095). Avlu duvarında 4 yönde anıtsal giriş kapılarının olduğu eski fotoğraflarda görülebilmektedir. (Şekil 4.6 ve 4.7)

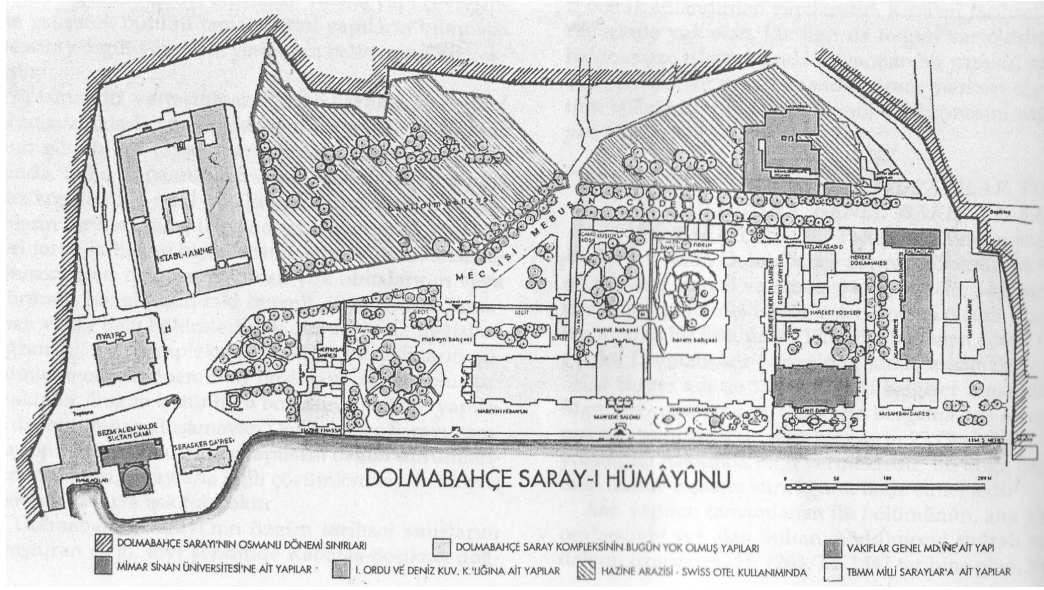
Caminin eski resimlerinde görebildiğimiz bu avlu duvarının yol genişletme çalışmaları sırasında bir köşesi planlanan yol inşaatı ile kesiştiği için kaldırılmıştır. Yapının orijinal durumunu gösteren harita ile günümüzdeki duruşu gösteren iki haritanın üst üste konularak yapılmış çalışma ile avlu duvarının yol ile ne kadar örtüştüğünü görebiliyoruz.(Şekil 4.8) Avlu duvarının yıkılması ile yapı doğrudan dışarıya, yola açılmıştır.Dolmabahçe sarayı ve saraya bağlı çeşitli yapıların oluşturduğu bölge bugün orijinal duruşundan oldukça uzaklaşmıştır. (Şekil 4.9)

Caminin orijinalinde bir de rıhtımı olduğu Başbakanlık arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. Evkaf defterlerinden maliyet ve tamir giderlerinden söz edilen rıhtım bugün yerinde yoktur (BOA Ev. D 15095)

Caminin orijinalinde inşa edilmiş olan abdest çeşmelerinin BOA evkaf defterlerinde yapımlarına dair bilgiler vardır. Musluklu, tuğladan, mermerden teknesi olan ve içerisi sıvalı olduğu belirtilen bu çeşmeler de günümüze ulaşmamıştır.(Ev. D.15095)

Şekil 4.8: Güncel uydu görüntüsünün dönemin haritası üzerinde yansıması (Url4, Atatürk Kitaplığı, 2009)

Şekil 4.9: Dolmabahçe saray ve caminin planı (Öner, 1996)

4.2.2 Harim

Dolmabahçe camisinde ki dikdörtgen ana hacmin dikey yükselişi, geniş pencerelerle içeride yaratılan bol ışıklı mekan barok mimarisinin karakteristik özelliklerindendir. Dolmabahçe camisinin kemer açıklığı ilke oluşturulmuş duvarlarının içinde açılan yelpaze formu büyük pencereler bu aydınlık ögesini sağlarlar.

Dolmabahçe sarayını aydınlatmak için saray ahırlarının arkasında havagazı üreten bir gazhane yapılmıştı (Kabacalı, 2003). Buradaki üretimden Dolmabahçe camisinin de aydınlatıldığı arşiv belgelerinde bulunan tamir belgesinden anlaşılmaktadır (Arşiv belge ŞD 151/3).

Cami bir süre deniz müzesi olarak da kullanılmış, müzenin Beşiktaş'taki yerine taşınması ile tekrar cami olarak ibadete açılmıştır (İKSA, 1983).

Dolmabahçe cami, dönemin birçok yapısı gibi bazı seçmeci özelliklere sahiptir. Ancak yine hepsinden daha fazla üslup tercihlerini net ve belirgin biçimde ortaya koymuştur (Batur, 1994).

Dolmabahçe Camisi cami ana mekanının yanı sıra yapıya bitişik olarak tasarlanmış hünkar kasrından oluşan bir yapıdır. Cami ve hünkar bölümleri ayrı ayrı tasarlanmış iki farklı binanın birbirine eklenmiş olduğu hissini uyandırır. Cami Dikdörtgen formuyla dikey olarak yükselen barok etkileri gösteren bir yapı iken hünkar mahfili doğu –batı doğrultusunda yerleştirilmiş yataylığının vurgulanışı ve sade çizgileriyle ampir üsluplu bir yapıdır. Yapının eklektik karakteri bu iki ayrı mimari üslubun bir arada kullanılması ile olmuştur.

“Yapının giriş bölümünü oluşturan kısım üç bölümlü bir plan şeması göstermektedir. Ortada caminin giriş bölümünü oluşturan ve aşamalı olarak camiye girişi hazırlayan üç ara mekan vardır. Birincisi bir dış mekandır; kitle burada içeri çekilerek üçlü merdivenlerle girişe yönelir. İkincisi camilerin geleneksel şemasındaki son cemaat yerine tekabül etmesi gereken ama yalnız camiye değil hünkar bölümlerine de geçiş sağlayan ve dolayısıyla daha çok bir dağılım mekanı olarak kullanıldığı

düşünülebilecek olan hacimdir. Üçüncüsü ise caminin iç mekanına açılan ana sahından iki kolonla ayrılmış olan mekandır. Geleneksel şemada açık olan son cemaat yerini içeri alan bir çözüm önerisidir”(Batur, 1994). (Şekil 4.10)

Şekil 4.10: Giriş

Deniz tarafından bakıldığında kare şeklinde oluşturulan duvarlarla vurgulanan dikeylik ve yola bakan cepheden karşılaşılan yatay çizgilerle oluşturulmuş hünkar kasrı iki farklı bakış açısından iki farklı yapı görülüyormuş izlenimi vermektedir. (Şekil 4.11)

Dolmabahçe camisinin planı 25x25 m kare plan üzerine oturan bir merkezi kubbe ile oluşturulmuştur. Merkezi kubbeyi taşıyan dört kemer dört köşede dört ayağa oturmaktadır. Kare mekanın kubbeye birleştiği noktalarda oluşan boşluklarda geçiş unsuru olarak pendentifler kullanılmıştır. Kubbenin bu şekilde geçişi klasik dönem Osmanlı mimarisinden oldukça farklıdır ve yapının mimari üslubunda strüktürel olarak karşımıza çıkan bir yeniliktir.

Genel olarak İslam mimarisinde duvar yatay olarak sonlanır, kubbeye pendentif yerine tromplarla geçilir(Kuban, 1958).

Klasik Osmanlı kubbeli mekanının bütünlüğü dörtgen(yer) üzerinde kubbe (gök) gibi iki değişik çevrenin ahenkli birleşmesine dayanır, Geçiş bölgesi bundan dolayı o kadar önemlidir (Ögel, 1992).

Cami sahnının kare planının köşeleri, yaklaşık 1 m’yi bulan genişlemelerle vurgulanmış ve bir baldaken strüktürü çizilmeye çalışılmıştır. Yapının dört köşesinde yer alan büyük taşıyıcı kemerlerin kuvvetle çizilmesi, geçiş ögesi olan küresel üçgenlerin yapının dış kitlesinde de açıkça gösterilmiş olması baldaken imgesini güçlendirmektedir (Batur, 1994).

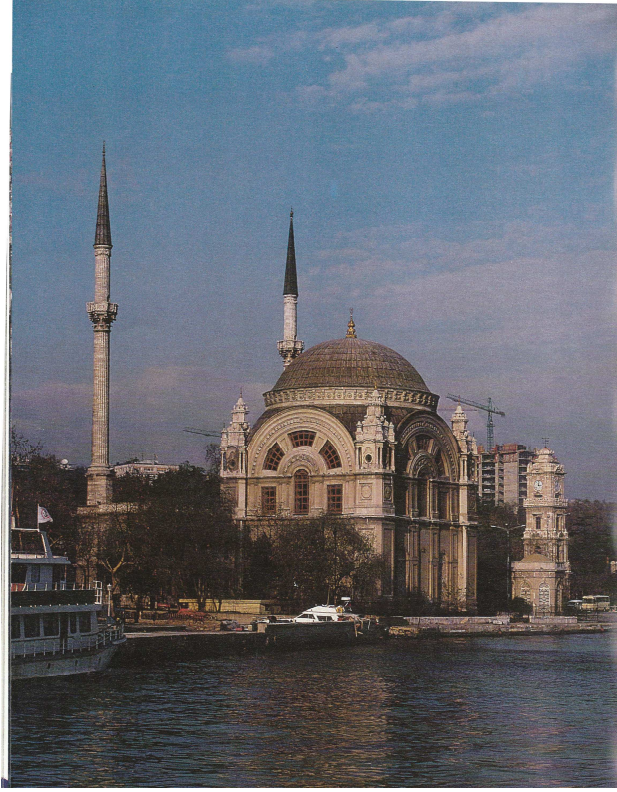

Şekil 4.11: Yukarıdan görünüm (Sander,1956)

Baldaken çok eski ve yaygın bir gök kubbe işaretidir ve kubbeli çadırlardan başlayarak kubbelerinde hep gök imgesi görmüş olan Türklerin Asya'dan beri kullandıkları bir unsurdur (Ögel, 1992).

Camiye dışarıdan bakıldığında caminin dört köşesinde yer alan ve caminin kubbenin ağırlığı ile yanlara açılmasını önlemek üzere yapılmış, taşıyıcı olarak kullanılan ağırlık kuleleri görülür (Şekil 4.13).

Bu kuleler yapıdan biraz yükseltilmiştir. Orta kısımlarında oldukça iri yuvarlak formda kabartma birer rozet bulunan bu kulelerin üst köşelerinde yan yana kompozit başlıklı ikişer sütuncuk bulunmaktadır. Ayrıca barok ve rokoko karışımı bir üslupla, girift süslemelerle bezenmiştir. Bu süsleme özellikleri ile yapının genel çizgisine tezat oluşturmakta, yapının sadeliği yanında kulelerin süslemeleri öne çıkmaktadır(Şekil 4.12).

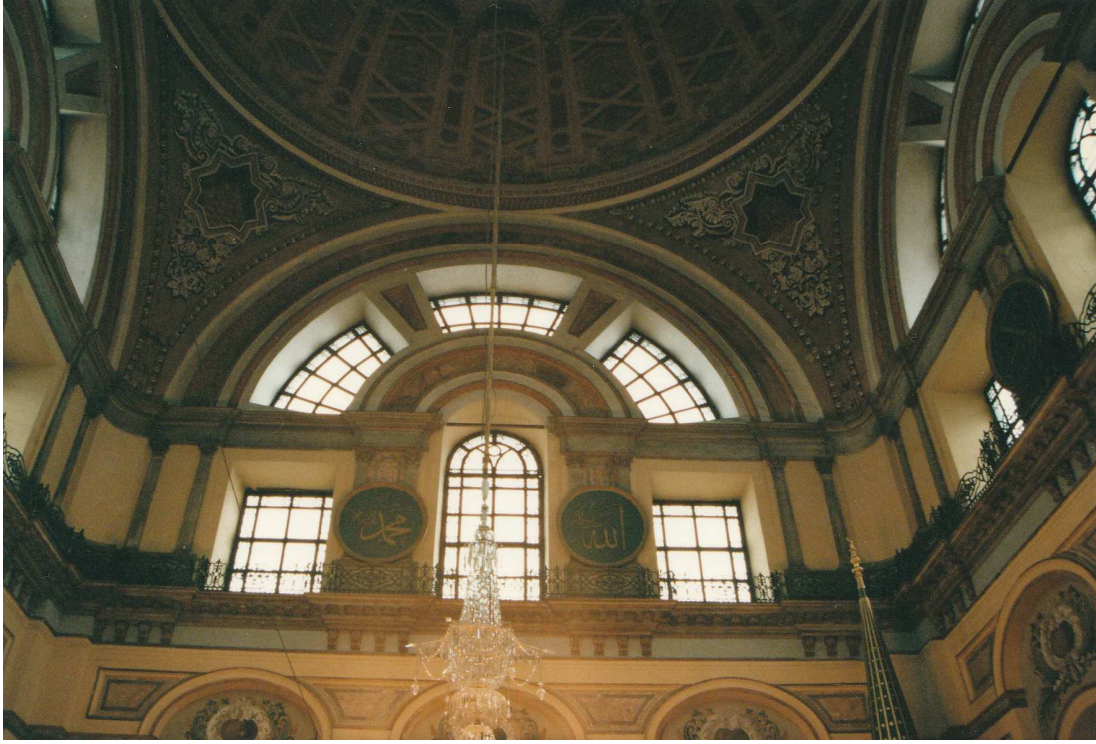
Şekil 4.12: Caminin deniz tarafından görünümü (Cezar 2002)

Caminin ana mekânını örten merkezi kubbe alçak kasnaklıdır, yapıya dışarıdan basık bir görüntü veren bu kasnağın üzeri dıştan belli aralıklarla konsollar halinde bölünmüş, bu bölümler kabartma rozet çiçeklerle doldurulmuştur.

Şekil 4.13: Köşe kulesi detayı

Yüksek dikdörtgen bir görünüşü olan caminin duvarları büyük birer kemer şeklinde inşa edilmiş olup, içerde daha dar bir kemer kullanılmış, iç içe geçmiş iki kemerin arasında kalan boşluklar 5 bölümlü pencere olarak şekillendirilmiştir. Bu pencereler içerde aydınlık bir atmosfer yaratmaktadır. Kemerlerin üzerinde taşıyıcı çizgisinin üstünde kalan bölümde kabartmalı süsleme şeritleri yer almaktadır (Şekil 4.14).

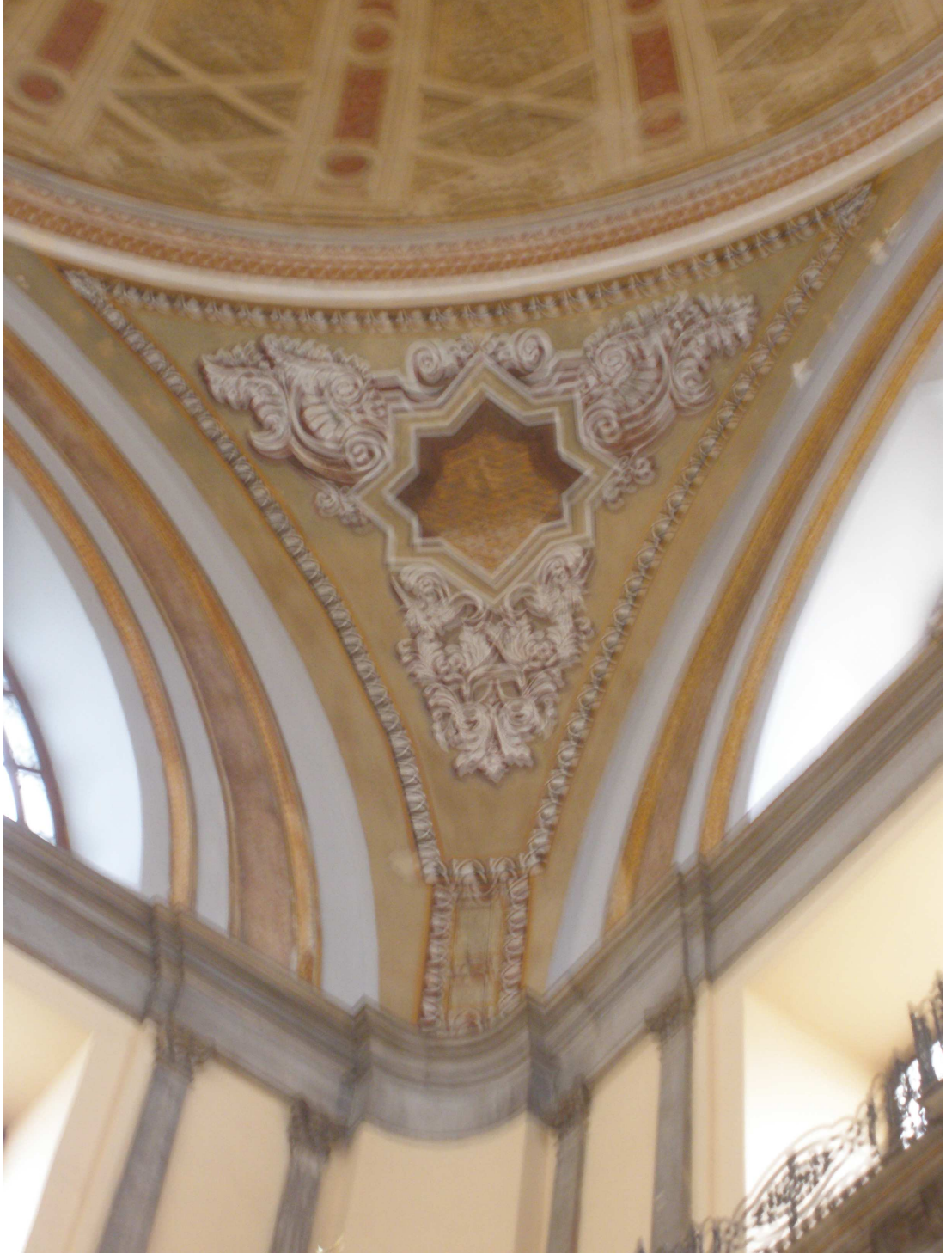

Şekil 4.14: Kemer açıklığının içeriden görünümü

İlk yapıldığında kırmızı tuğlalarla döşeli olan zemin zaman içinde çökmeler meydana geldiği için sıva ile kapatılmış ve üstüne halı döşenmiştir.

Rönesans yapılarında belirleyici özelliklerinden her hacmin belirli sınırlarla birbirinden ayrılması ve hacimler arasında bir proporsiyon gözetilmektedir (Kuban, 1954). Bu uygulama burada bir 19. yüzyıl yapısında dikdörtgen, barok karakterli ana mekan ve yatay yerleştirilmiş ampir üsluplu bir hünkar kasrı neo- Rönesans bir uygulama olarak karşımıza çıkar.

Dört köşeli alt yapıdan kubbe yuvarlağına geçiş yüzyıllar boyunca değişik tarzlarda biçimlenmiş, klasik devir Osmanlı mekânında bu geçiş yeryüzünün ve gök örtüsünün karşılaşma noktası olarak çok çeşitli görüntüler veren mukarnas dokuların değişkenliği ile vurgulanmışken son dönem Osmanlı camilerinde geçiş bölgesinde yeni ifade imkânları aranmıştır (Ögel, 1992). Dolmabahçe Camisi de kubbeye geçiş konusunda ki yenilikçi çözümüyle bu arayışın temsilcilerinden biri olmuştur (Şekil 4.15).

Şekil 4.15: kubbeye geçiş bölgesi pandantifleri

XIX. Yüzyıl Avrupa'sında 1789 Fransız ihtilal inin etkileri sürmekteyken, bu etkilerin dalgasının batı ile çok yakın ilişkiler içinde olan Osmanlıya ulaşması uzun sürmemiştir. III. Selim ile başlayan etkileşimler II. Mahmut döneminde Fransız ihtilal inden sonra Avrupa'da yayılan yeni üslubun -Empire – imparatorluk üslubu devlet düzeninde topyekun bir değişim içinde olan Osmanlı İmparatorluğunda da kolayca uygulama alanı bulmuştur.

4.2.3 Minareler

Klasik dönem Osmanlı camilerinde minare ne çok kısa ne de kubbeyi gölgede bırakacak kadar yüksek değilken XIX. yüzyılın Barok- Ampir üsluplu camilerinde büyük bir inşâî ustalık eseri olan ince ve uzun minareler yapılmıştır (Ayverdi, 1979).

Daha önceleri kalın, oturaklı ve güçlü görünümü olan minareler in yerine o dönemde genel olarak bir incelme eğilimi söz konusu olduğu gibi dışarıdan yoğun bir süsleme programı olması da bu yapılarda karşılaşılan bir yenilikti (Eyice, 1953).

Caminin iki minaresi hünkâr kasrının iki yanında kasrın içinden yükselmektedir.

Yüksek poligonal ayaklar üzerinde yükselen yivli gövdeleri ve korint sütun başlığı şeklinde akant yaprakları ile oluşturulmuş birer şerefeleri olan minarelerin külahları kurşundan yapılmıştır, dar ve uzundur (Koçu, 1994).

Minarenin âlemi hilal ve içinde ay şeklindedir (Şekil 4.16) (Öz, 1962)

Şekil 4.16: Minare âlemi (Öz, 1962)

Biçimsel olarak oldukça güzel düşünülmüş bu minareler, iki yana doğru kanat gibi genişleyerek açılan hünkâr kasrının iki ucunda cami kütlesinden oldukça uzakta konumlandırıldıkları için dışarıdan bakıldığında camiye mi yoksa hünkâr kasrına mı ait oldukları sorusunu akla getirmektedir. (Şekil 4.17)

Şekil 4.17: Minare şerefe detayı

Birbirinden tamamen farklı iki tasarım olarak kurgulanıp, birbirine ilave edilmiş gibi duran iki farklı fonksiyonel yapının birbiri ile olan bağının adeta simgesi olan minareler yapıda konumlanması biraz eğreti durduğu gibi, oturdukları köşelerde kör pencereler tasarlanmış olması mimarinin da minareleri yerleştirmek konusunda kendinden emin olmadığının göstergesidir diyebiliriz (Şekil 4.18).

Şekil 4.18: Minarenin oturduğu bölümün sağır pencereleri

Minarelerin ince, uzun yapılarıyla yapımlarından sonra sık sık tamir geçirdikleri arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır.(BOA İ.ŞD 82/4880)

4.2.4 Hünkâr kasrı

Caminin ön cephesinde yer alan ve cami ana mekânı ile üslup olarak tamamen farklılık gösteren hünkâr kasrının ampir üslubunda yapılmış olması da bir tesadüf değil, dönemin Avrupa'sında ortaya çıkan canlandırmacı üslupların yarattığı mimari ortamın Osmanlıya yansımalarının bir sonucudur. Yenilenen devlet yapısı ve bu yenilenen devletin ihtiyaç duyduğu devlet binalarının inşasında sade, ağırbaşlı çizgileriyle devlet otoritesinin vurgulandığı devlet ağırbaşlılığına uygun bir mimari üslup olarak kışla, hünkâr kasırları ve çeşitli resmi binalarda karşımıza çıkmaktadır.

Ampir yanında barok kullanılması, çatılardan ziyade kubbeli binalarda olmuştur çünkü ampir üslubunun etkilendiği Grek ve Roma Pompei ekolünde kubbe unsuru yoktur ve kubbeli yapılarda ampir üslubu uygulanamamıştır (Ayverdi, 1979).

Hünkâr kasırları her zaman caminin giriş cephesinde yer alan sultanın kullanımı için özel olarak yapılmış ayrıcalıklı bir konuma sahip yapılardır. Hünkâr kasrı yada hünkâr dairesi olarak adlandırılırlar. Sultan camiye geldiğinde burada dinlenir, özel görüşmeler yapar, halk ile yakınlaşırdı. Halkın saraya girmesi padişah ile sarayda karşılaşması pek olası değildi ancak, padişahın halk ile aynı çatı altında olabildiği

halkın aynı camide namaz kılacak kadar padişaha yakın olabildikleri padişah konutları olarak XIX. yüzyıl mimarisi içinde gelişme göstermiş yapılardır.

İbadet mekânı kadar büyük bir hacim kaplayan bu adeta ek yapı görünümündeki mekânın kullanım amacını anlamak kadar, bu yapılar cami mimarisi içinde - ibadetten ayrı bir işlevi olmasına rağmen- bir mimari birim olarak nasıl gelişme gösterdiler bunu da bilmek gerekir.

Osmanlı Mimarisinde önceleri Bursa Yeşil Cami gibi erken yapılarda hünkâr mahfili olarak karşımıza çıkan birimin cami mimarisinin bütünlüğü içinde ayrı bir hacme dönüşerek kasır halini alması XVII. yüzyıldan itibaren olmuştur (Öz, 1962).

Sultan Ahmet camisinde inşa edilen ancak günümüze orijinal hali ulaşmamış olan hünkâr kasrı ayrı bir bölüm olarak tasarlanmış ilk kasır olma özelliği taşır (Önge, 1968).

Hem Osmanlı mimarisinde klasik dönemin son temsilcisi hem de hünkâr kasrının cami mimarisi içinde gelişimi ile ilk sayılabilecek önemli bir yapı da Yeni camidir.

Bahçe kapısı yanından kale ve sur duvarına yaslanan rampa ile kasra girilir. Rampa at ve ya tahtirevanla giriş için kolaylık sağlaması bakımından tercih edilmiş bir uygulamadır. Kasrın içinde rampa ile çıkılan giriş kısmından Valide sultanın yatak odası, oturma odası ve tuvalet bulunan bölüme ve girişten sonraki açık galeri vasıtasıyla hünkâr mahfiline geçilir (Sudalı, 1958).

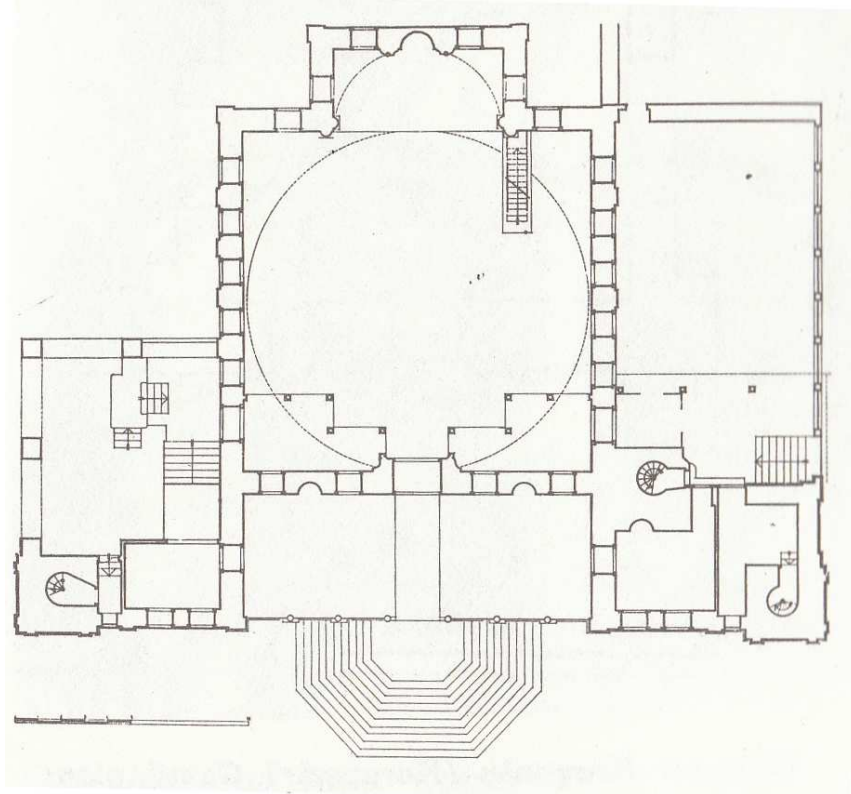
“XVII. yüzyılda başlayan hünkâr kasrı bir gelenek olarak devam etti. Başlangıçta içerideki mahfil ile irtibatlı olarak klasik cami kütesine bitleştirilmiş, küçük fakat zengin bir Türk evi görünüşündeki bu binalar mevcut camilere sonradan eklenmiş ahşap yapılarıdır” (Önge, 1968).

XIX. Yüzyıla gelindiğinde sosyal yapı da ki değişimler, Sultanın saraydan dışarı çıkmasına saray dışında ki hayata daha aktif katılmasına sebep olmuş bu sebeple sarayın dışında hem halka yakın hem kendine özel dinlenebileceği mekânlar olarak cami kasırları önem kazanmıştır. Devrin getirdiği mimari alandaki yeniliklerinde en kolay yansıtıldığı eserler olmuşlardır.

XIX. Yüzyılın camilerindeki kasırlar bir yandan son cemaat yerini içine alarak dini yapıyla bütünleşirken aynı zamanda dini olmayan işlevleri yüklenip sivil bir mimari çizgiyle camiye perdeler. İktidar sergilemesinin yeni ve karmaşık bir modelini görselleştirir (Batur, 2009).

1778 de I. Abdülhamit tarafından yaptırılan Beylerbeyi camisine II. Mahmut döneminde 1811 yılında bir minare ile birlikte cami girişindeki son cemaat mahallinin üstünde ikinci bir kat halinde bir ucunda Hünkâr dairesi diğerinde minare odalarının bulunduğu bir sahan eklenmiştir. Beylerbeyi Camii bu yönüyle klasik dönem camilerinin revaklı son cemaat mahalli formunun kaybolarak yerini camiyle bütünleşen Hünkâr dairesine bırakmasının en erken habercisidir (Şekil 4.19) (Cezar, 1973).

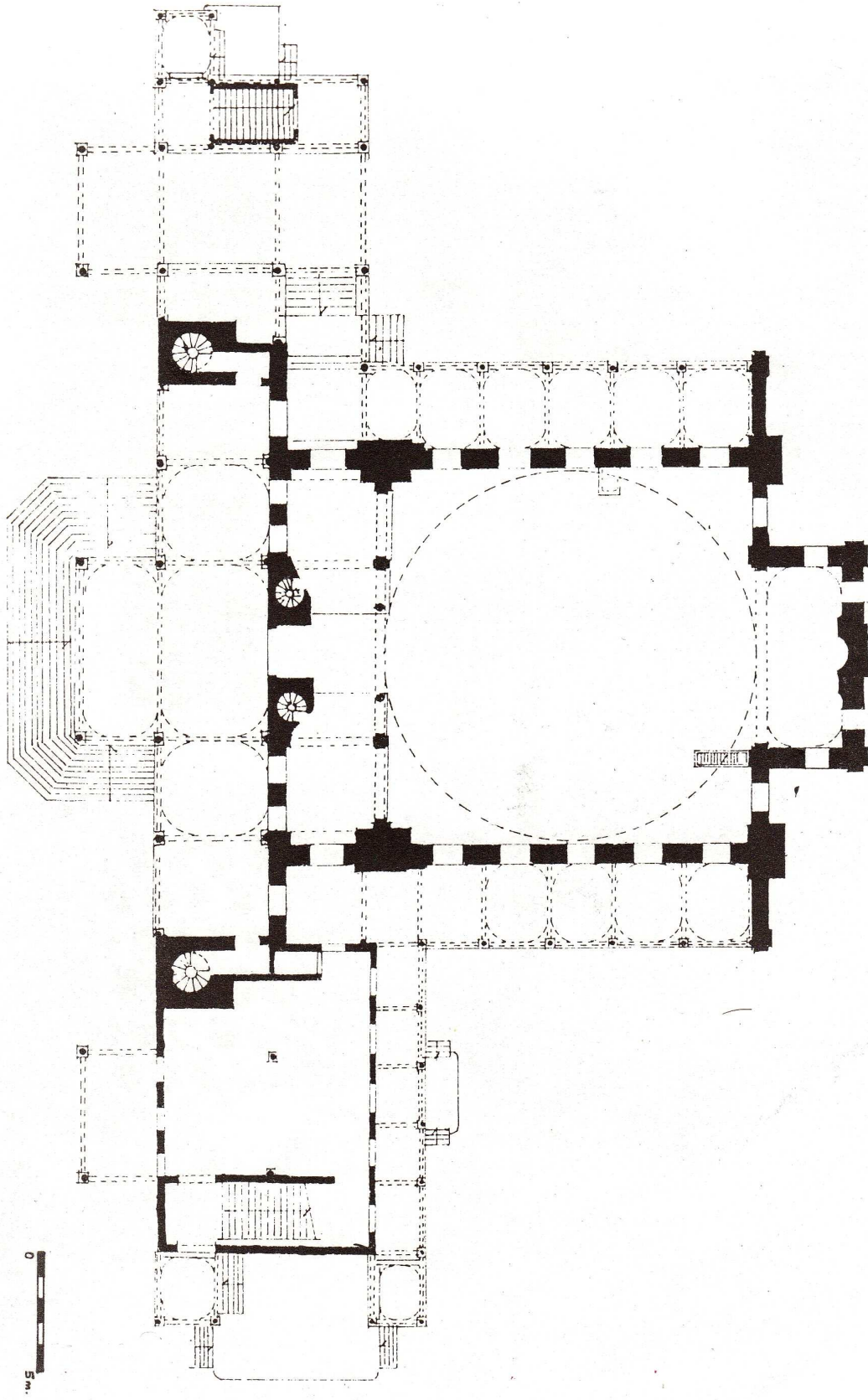
Cami esas kütesi; köşelerde dört yarım kubbe ile desteklenen orta kubbesi ile XVIII. yüzyıl camilerinin karakteristik özelliklerine sahiptir. Giriş cephesinin ortasına yerleştirilen son cemaat yerinin üzeri, esas tapınma hacmine açılan galerinin devamıyla örtülmüştür. Bir diğer yenilikte yapının ana kütesinden koparılan ve ek yapının köşelerine oturtulan minarelerin konumlandırılışlarında kendini göstermektedir.(Batur, 1970)

Şekil 4.19: Beylerbeyi Camisi Planı (Aslanapa, 1986)

Yapım yılı 1805 olan Selimiye Camisinde II. Mahmut döneminde sonradan eklenmiş hünkâr dairesi girişin sağ tarafındadır (Şehsuvaroğlu, 1979). Hünkâr dairesi ile birlikte eklenen son cemaat yeri iki katlıdır, fakat yinede kütlelerin ölçüleri, zemin katta yapının yan taraflarını çeviren galeriler, ek kütlelerin asimetrik biçimlendirilişi ve çeşitli girişlerin konumları sayesinde iki kütle arasında bir uyum sağlanabilmiştir. (Batur, 1970). (Şekil 4.20).

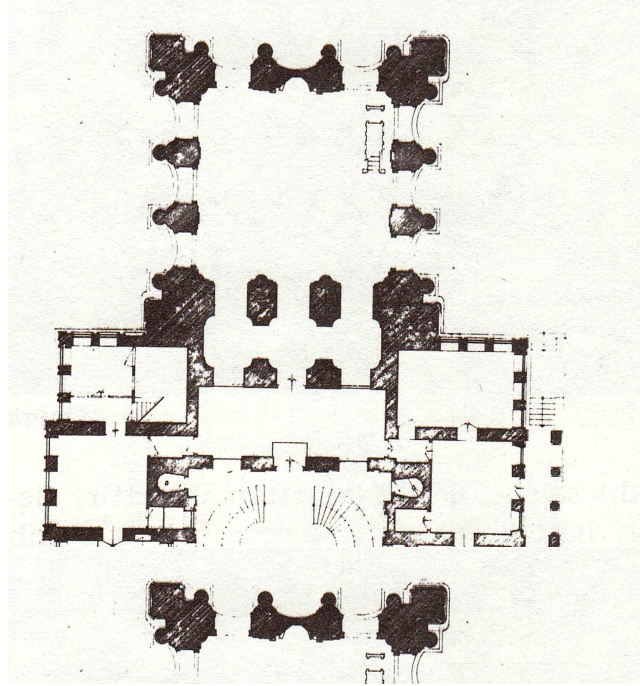
Hünkâr dairesinin cami planı dahilinde yapı ile bir bütün olarak düşünülerek inşa edildiği ilk yapı 1823- 1826 yıllarında II. Mahmut için inşa edilen Nusretiye camisidir. Camide 7.5 m. Çapındaki kubbe pandantiflerle duvarlara oturur. Kubbenin etrafında dolaşan küçük çatı kulecikleri ve dört köşedeki soğan karınlı büyük kuleleri ile batı seçmeciliğinin en belirgin örneklerinden biridir (Sözen Ve Diğ.,1975). Barok mimarının genel özelliklerini yansıtan cami ana mekânına Cami girişinin doğu ve batı kısımlarında dışarıya doğru çıkıntılar meydana getiren, iki katlı simetrik Hünkâr kasrı bağlanmıştır. Hünkâr kasrı yuvarlak kemerli mermer sütunlar üzerine oturmaktadır. Hünkâr kasrına hem son cemaat yerinin sağında ve solunda bulunan kapılardan hem de caminin dış yan revaklarından girilir. Dolmabahçe camisinde olduğu gibi yine barok ve ampir üslubunda yapılmış eklektik bir yapıdır. Caminin ana mekânı tek kubbeli barok etkili bir yapı iken burada da ampir özellikleri hünkâr kasrında görmekteyiz. Cami girişinin doğu ve batı kısmında iki katlı olarak inşa edilmiş olan Hünkâr kasrı, dört odalı hünkâr dairesi ve üç odalı paşa dairesinden oluşur. Dışarıdan yapıya eklenmiş farklı bir yapı gibi durur, burada da Dolmabahçe camisinde olduğu gibi minareler hünkâr kasrının üzerinden yükselmektedir.

Şekil 4.20: Üsküdar Selimiye Camisinin Planı (Aslanapa, 1986)

Yapıdan farklı bir mimari unsur olarak düşünülmüş ve yapıya eklenmiş gibi duran hünkâr kasrı uygulaması Dolmabahçe camisinde olduğu gibi Eş zamanlı inşa edilmiş Ortaköy Camisinde ve daha sonraya tarihlenen Aksaray Valide Cami ve Yıldız Hamidiye camilerinde de karşımıza çıkar ve XIX. yüzyıl için hünkâr kasrının ön planda olduğu bir yapı tipolojisi oluştururlar diyebiliriz.

Ortaköy Camisi 1854 yılında Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılmış yine ön tarafta iki katlı hünkâr dairesi girişin sağ ve solundaki kütleleriyle bir “ U” formu oluşturmaktadır (Şekil 4.21).

Şekil 4.21: Ortaköy Camisinin Planı (Aslanapa, 1986)

Aksaray Valide Camisi 1871 yılında Avrupa Ülkelerinde oryantalizm akımının etkili olduğu ve bu akımın yine batı ülkeleri yoluyla Osmanlı topraklarına girdiği bir dönemde inşa edilmiştir (Germaner, 1993). Farklı Üslupların bir arada kullanıldığı bir yapıdır. Bu yapıda hünkâr kasrının giriş kısmında oluşturduğu kütle ve hacim olarak ana mekânı gölgelediğini söylemek yanlış olmaz.

Yapım yılı 1885 olan Yıldız Hamidiye Camii, hünkâr dairesinin gelişimi konusunda Dolmabahçe camisinden sonra gelen bir örnektir. Hünkâr dairesi girişin iki yanında batı ve doğu cephelerinde yer almaktadır.

“Yıldız Hamidiye camisinde kasır hem girişi örgütleyen hem de doğu ve batı cephelerindeki uzunlamasına kitleleriyle camiye çevreleyen bir yapıdır. Dolayısıyla kütle düzeyinde camiyle daha bütünleşiktir. Hünkâr kasrının cami altyapısı ile bütünleşmesinde kubbenin altyapıdan ayrıştırılmış bir kurgu içinde biçimlenmiş olması önemli rol oynar”(Batur, 2009).

Camiye ibadet etmenin yanı sıra halka görüşmek, onlardan gelen talepleri kabul etmek için de gidiliyor, camilerle bitişik olarak inşa edilen hünkâr kasırları Sultanların yeni yaşam tarzlarından doğan bir ihtiyaca karşılık olarak sadece camiler de değil kışla binalarında da karşımıza çıkıyordu.

Dolmabahçe camisinde hünkâr kasrı kuzeyde yola bakan cephede doğu- batı ekseninde yerleştirilmiş, Caminin cephesinden daha geniş iki kanat şeklinde sağ ve sola açılmaktadır.(Ek 5,Ek 6, Ek 7)

Dolmabahçe camisinin hünkâr bölümü iki katlıdır. Neorönesans denebilecek klasik mimari öğelere sahip (Batur, 1994) - Ampir üslubunda yapılmış sade bir yapıdır.

Hünkâr kasrının, biri cami ile aynı olan ön girişi diğerleri de yanda olmak üzere 3 girişi bulunmaktadır. Deniz tarafındaki girişler Sultan ve maiyeti tarafından kullanılmak üzere yapılmışlardır. Üç bölümlü olarak tasarlanmış giriş kısmının sağ ve solunda yer alan iki hacme giriş orta kısımdan sağlanmıştır. Bu hacimlerde hem üst kata çıkan merdivenler hem de minarelere çıkan merdivenler bulunur (Şekil 4.22)

Şekil 4.22: Hünkâr kasrı deniz taraftan girişi

İki katlı olan hünkâr kasrının içerisi çok bölümlü küçük odacıklar ve geçiş alanlarından oluşur. Son cemaat yeri diye tanımlanabilecek bir bölüm yoktur. Bunun yerini giriş holü görevini üstlenen kapalı bir hacim almıştır.

Alt ve üst kat pencereleri dikdörtgen sövelidir. Alt kat pencerelerinde tunç parmaklıklar kullanılmıştır. Üst kat pencerelerinin üzerinde, atlamalı olarak üçgen alınlıklar vardır. Hünkâr kasrına ve camiye giriş kapısının yanlarındaki pencereler yuvarlak kemerlidir.

Selimiye ve Nusretiye camilerinde yapıların çeşitli yerlerinde kubbe kullanılarak iki kütle arasında uyumlu bir birleşme sağlanmış olmasına rağmen Dolmabahçe camisinde bu piramidal kompozisyon kullanılmamış, ek yapı kırma bir çatı ile örtülmüştür (Batur, 1970).

Yapı 1948 yılından 1961 yılına kadar deniz müzesi olarak da kullanılmıştır. Günümüzde bir kısmı müftülük binası olarak kullanılmakta, bir kısmında da caminin imamı ikamet etmektedir.

Dolmabahçe Camisi aynı adla anıldığı sarayın hemen yanına inşa edildiği için Sultan Abdülmecid'in sık sık gittiği bir cami olmuştur. XIX. Yüzyıl, batılılaşma dönemi padişahlarının getirdiği yeniliğin, özellikle babası II. Mahmut'un yapmaya çalıştığı gibi aktif ve sarayın dışında bir padişah olmuş Burada halktan taleplerini almış ve onların ileri gelenleri ile görüşmüştür.

Hünkâr dairesinden ibadet mekânına adeta bir balkon görünümüyle açılan hünkâr mahfiline üç kapı ile geçiş sağlanmıştır. Hünkâr mahfili dikdörtgen formu iki taşıyıcı ayak üzerine oturan üç kemer açıklığı ile sağlanan balkon görünümü demir parmaklıklarla vurgulanmıştır. (Şekil 4.23).

Şekil 4.23: Hünkâr mahfili içeriden görünüm

4.2.5 Muvakkithane

Muvakkithane güneşin hareketlerine göre namaz saatlerini ayarlamak için ugrasılan yerdir.

Avlu duvarı yıkılmadan önce saat kulesi tarafında yola bakan köşede yer alan muvakkithane (Şekil 4.24), avlu duvarı yıktırılırken bugün bulunduğu deniz tarafındaki yerine taşınmıştır.

Caminin muvakkithanesi sekizgen planlıdır. Üst örtüsü kubbedir. Kubbe yüksek bir tambur ile perdelenmiş gibidir. Sekizgen yapının her yüzüne yuvarlak kemerli pencereler açılmıştır. Yüksek tutulan yuvarlak pencere kemerleri üzerinde dikdörtgen kilit taşları bulunur. Pencereler şebekeli ve pencere kemerleri silmelidir. Pencerelerin köşe dolguları kıvrık dallarla bezenmiştir (Şekil 4.25).

Şekil 4.24: Avlu duvarı yıkılmadan önce muvakkithanenin konumu (Genim, 2006)

Şekil 4.25: Muvakkithane

4.3 Bezeme ve Biçim Özellikleri

4.3.1 Caminin iç bezemeleri

4.3.1.1 Duvarlar, kubbe ve geçiş öğeleri

Caminin ana ibadet mekânı cephelerde yer alan boşaltma kemerlerin içlerine açılan üç sıra halindeki pencerelerle oldukça aydınlıktır. Bu aydınlık etkinin yarattığı avantajla süslemeler dikkat çekici hale gelmiştir.

Şekil 4.26: İç cepheden bezeme örnekleri

Alt sırada bulunan pencerelerin alınlık kısımlarında iri akant yapraklarla bezeli girlandlar bulunur (Şekil 4.26).

Pendantif geçişlerinin oluşturduğu boşluklarda ise ortasında büyük sekizgen yıldız bulunan ve bu yıldızın etrafından sarkan iri akant ve enginar yaprakları, kıvrımlar ve dalların oluşturduğu geometrik ve bitkisel kompozisyonun bir arada kullanıldığı süslemeler yer alır (Şekil 4.27).

Barok karakteri taşıyan bu kalemişi süslemelerde yeşil ve kiremit kırmızısı ağırlıklı olarak kullanılmış renklerdir (Şekil 4.28).

Şekil 4.27: Köşe bezemeleri

Şekil 4.28: Pencere bezemesi

Caminin kubbesinin içinde desenlerin küçültülerek oluşturulduğu ve sahte bir perspektif hissi uyandırmak amacıyla yapılmış süslemeler olarak karşımıza çıkan bir uygulamadır. Avrupa resim sanatında "trompe-l'oeil"* adı verilen resim sanatında mimari öğelerin bir perspektif ile kullanılarak derinlik ya da yükseklik hissinin vurgulandığı bir resim tekniği uygulanmıştır. (Bu teknikte resimde üç boyut veya fotografik bir gerçeklik etkisi yaratılmaya çalışılır. Kökeni antik Yunan'a dayanan bu resim tekniği erken dönemlerde perspektifin uç noktası olarak , resme adeta gerçekmiş etkisi vermek için kullanılmış, mimaride kullanım alanı bulması ise perspektif teorilerinin geliştiği özellikle Manierizm ve Barok sanat dönemlerinde olmuştur. Mimaride duvar resmi, kubbe ve tavan süslemesi olarak kullanılan bu resimler mekanda derinlik ve genişlik etkisi yaratmak amacıyla uygulanmışlardır.)

Osmanlı İmparatorluğunda XIX. yüzyılın bütün önemli özellikle Dolmabahçe Sarayında yapılarında karşımıza çıkan bu resim tekniği kuşkusuz yabancı ressamlarla İmparatorluk sınırları içine girmiştir (Şekil 4.29).

Caminin içinde karşımıza çıkan en önemli süsleme unsuru ise stuk sıvanın kullanılmış olmasıdır. Stuk sıva; alçı, sönmüş kireç, tebeşir veya mermer tozu, yumurta akı, kazein ve dinlenmiş kireç suyu ile hazırlanan karışıma denir. Renklendirmek için toprak ve kökboyaların kullanıldığı bu karışım sağlam bir süsleme malzemesi olarak Roma döneminden beri kullanılmaktadır (Üçer, 1994).

*Trompe l'oeil: gözyanılması tekniği ; bu teknikte resimde üç boyut veya fotografik bir gerçeklik etkisi yaratılmaya çalışılır. Kökeni antik Yunan'a dayanan bu resim tekniği erken dönemlerde perspektifin uç noktası olarak , resme adeta gerçekmiş etkisi vermek için kullanılmış, mimaride kullanım alanı bulması ise perspektif teorilerinin geliştiği özellikle Manierizm ve Barok sanat dönemlerinde olmuştur. Mimaride duvar resmi, kubbe ve tavan süslemesi olarak kullanılan bu resimler mekanda derinlik ve genişlik etkisi yaratmak amacıyla uygulanmışlardır. Cennet, İsa , Meryem tasvirlerinin kullanıldığı , "İsanın göğe yükselişi" gibi hristiyanlığın önemli konularının yapıldığı kilise resimleri olarak sık karşılaştığımız bir tekniktir. İtalya'da St. Ignatus Kilisesinde (1626-1650) Andrea Pozzo bu tekniğin erken ve en önemli uygulayıcılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4.29: Kubbe desenleri

Yalancı mermer olarak da adlandırılan stuk işleri caminin içinde sadece duvar yüzeylerinde değil mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde de karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 4.30)

Caminin sağ sol duvarları ve mihrap cephesinde kubbe kasnağına kadar çeşitli şekilde dilimlenmiş ve dikine yerleştirilmiş ajur teknikli, renk olarak kırmızı, beyaz, bej, sarı, mavi, yeşil tonlarında renklerden oluşmuş stuk sıvalar yer alır. Geniş yüzeylerde hâkim renk kiremit kırmızısıdır ve yeşilimsi bir mavi renkle dilimlenmek suretiyle mekâna derinlik ve yükseklik hissi vermektedir. Battal somaki deseni diyebileceğimiz bu deseni mozaik desenli filetolar bölmekte ve bu iki zıt desen zıt renklerle de kullanılmıştır (Üçer, 1994).

Şekil 4.30: Stuk bezeme detayı

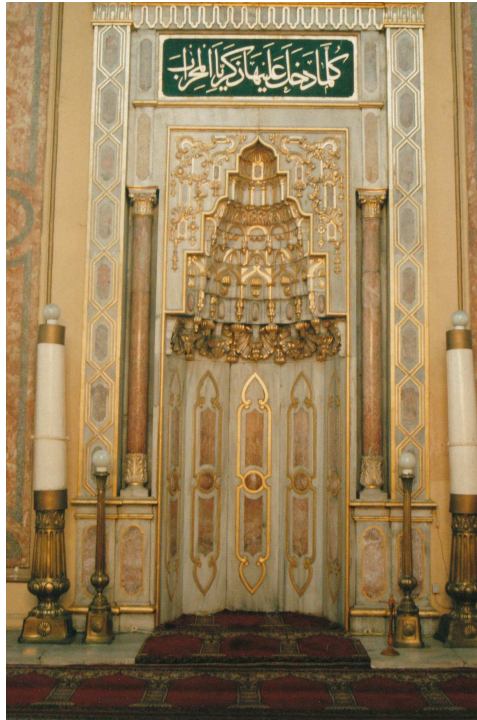
Caminin iç duvarlarındaki enine bölümlenmelerin triglif frizi denen süsleme unsurunun kullanılarak vurgulandığını görüyoruz (Şekil 4.31).

Şekil 4.31: Bezeme detay

4.3.1.2 Mihrap

Sözlük anlamı olarak mihrap, caminin içinde yönelinen tarafta (İslam dininde Kabe yönüne) genellikle oyuntulu - niş şeklinde- yapılan, ibadeti yaptıran din görevlisi için ayrılmış yerdir. Giriş kapısının tam karşısında yer alır. Beş somaki mermer yüz ve bunlar arsına yerleştirilmiş stuk sıva işlemleri ile oluşan mihrap nişinin üst köşe dolguları barok üslupta altın yaldızlı yaprak ve çiçeklerle süslüdür. Mihrap nişinin iki yanında yüksek kaideler üzerine oturan iki sütuncuk yer alır. Sütuncuların hemen dış yanından içi geometrik desenli bir bordür devam eder. Kitabe taşının üzerinde de işlemeli bir üçgen alınlık vardır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32: Mihrap

Şekil 4.34: Minber

Şekil 4.35: Minber önden görünüm

4.3.1.4 Vaaz kürsüsü

Girişe göre sol tarafta kalan duvara bitişik silindirik biçimli vaaz kürsüsü tabanda dar, yukarı doğru genişleyen formuyla adeta dev bir vazo görünümündedir. Beyaz mermer ve kırmızı renk tonlarında stuk kullanılan kürsü yine altın yaldızla bezenmiştir. Orta bölümden tabana doğru inen “S” biçimli yedi adet konsol barok özelliktedir. Konsolların üzeri yaprak motifleriyle süslüdür. Kürsüyü çevreleyen dar mermer kuşağın üzeri belirli aralıklarla dizilen oval kırmızı stuklarla şekillendirilmiştir. Üst bölümde de bezemeler arasına dikey olarak yapılmış oval süslemeler görülmektedir (Şekil 4.36).

Şekil 4.36: Vaaz kürsüsü

4.3.2 Caminin dış bezemeleri

Cami dışarıdan oldukça sade çizgilere sahiptir. Yapıya karakteristik havasını kemer içi bölünmüş pencere uygulamasının yanı sıra süsleme unsurlarının kullanıldığı yerler olarak kubbe pendentiflerinin bitim yerlerinde yükselen ağırlık kuleleri ve minareler göze çarpar.

Kubbe pendentifleri aşağıdan yukarıya doğru daralan 4 farklı süsleme bölümü şeklinde düşünülmüştür. En altta kaide kısmı dikdörtgen çerçevelenmiş içi boş bırakılmış, onun üstünde oldukça iri yuvarlak formda kabartma birer rozet bulunan bölüm yer alır. Daha sonraki bölüm ise kulelerin üst tarafında yer alan ve süsleme programının yoğun olarak görüldüğü yerdir. Bu kısımda köşelerde yan yana kompozit başlıklı ikişer yivsiz korint başlıklı sütuncuk bulunmaktadır. Bundan sonra kulecik şeklinde oluşturulmuş bir form, barok ve rokoko karışımı bir üslupla, girift süslemelerle bezenmiştir.

Kulelerdeki süsleme yoğunluğu alçak tutulan kubbe kasnağındaki rozet kabartmalar ile de desteklenmiştir.

Caminin Birer kemer açıklığı ile oluşturulmuş olan ana hacminin cephelerini üç bölümde incelemek mümkündür. Alt sırada yan yana üç adet yuvarlak kemerli dikdörtgen pencere, bunların ortalarında üst üste iki sıra halinde dikdörtgen kartuşlar vardır. Caminin alt sırasında bulunan yuvarlak kemerli üçer pencere deniz tarafındaki mihrap nişine denk geleni sağır bırakılmıştır. Diğerlerinin demir korkulukları mevcuttur.

İkinci bölümü oluşturan sahada üç pencere açılmıştır, ortadaki yanlardakine oranla daha yüksek ve yuvarlak kemerlidir aralarında duvara gömülü iyon başlıklı payeler bulunmaktadır. Üçüncü bölümü kubbeye geçişi sağlayan pendentiflerin kemerleri oluşturmaktadır. Yelpaze şeklinde açılmış hissini uyandıran üstte geniş altta dar ve

yine üç adet penceresi olan bu bölümü de alt ve üstteki kurdele frizi sınırlandırmaktadır.

Yapının dekoratif olarak öne çıkan bir diğer bölümü ise minareleridir. Minarelerin şerefelere kadar olan bölümleri korint düzeninde birer sütun gibi yapılmışlardır ancak orijinal korint başlıklarının dört köşeli olmalarına karşın bunlar şerefelerin yuvarlak olması nedeniyle altıgen biçimde yapılmışlardır (Karamani, 1992).

Minare şerefelerinin altında onlara korint sütun başlığı karakteri kazandıran akant yaprakları bulunduğu gibi külahların altında, peteklerin bitim noktasında da girland motifleri bulunmaktadır (Şekil 4.37).

Şekil 4.37: Minare Şerefe detayı

Camini hünkâr mahfili kısmı ise oldukça sadedir. İki katlı olarak inşa edilmiş bu kısım üst kat pencere düzenlemesi bir üçgen alınlıklı bir düz pencere şeklinde almaşık olarak yapılmıştır. Alt kat pencereleri mermer söveli ve tunç şebekelidir (Şekil 4.38 ve 4.39).

Şekil 4.38: Hünkar kasrı pencereleri

Şekil 4.39: Giriş cephesi

Hünkar dairesinin çatı kornişinde triglif motifleri bulunur.

5. CAMİNİN MALZEME VE MALİYETİNE DAİR ARŞİV BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1 Evkaf Defterlerinin Değerlendirilmesi

5.1.1 Defter 14282

Dolmabahçe’de Karaabalı iskelesi adıyla bilinen yerde yeni olarak inşasına başlanmış caminin 1851 yılı ocak ayından 1 mayıs 1853 yılına kadar 27 ay 19 günlük masraf defterleridir. (Ek 10)

Bu defterde, yapılan ödemeler çeşitli alt başlıklar altında toplanarak sınıflandırılmış ve hepsine ait miktarlar ve ödenen ücretler ayrı ayrı belirtilmiştir, Bu alt başlıkları şöyle sıralayabiliriz.

Kereste ücretleri

Demir ve çivi ücretleri

Kum, kireç ve diğer malzeme ücretleri

Küfegi taşı ve mermer ücretleri

Tuğla ve kiremit ücretleri

Amele ücretleri ve diğer başka masraflar

Malzemelerin listesini tablolar halinde vererek hangi malzeme için ne kadar ödeme yapıldığı ve ne kadar satın alındığı tek tek listelenmiştir.

Alt başlıklar halinde sınıflandırılarak verilmiş olan malzemelerin bu genel sınıflandırmaların alt grupları şeklinde de kendi içinde malzeme tiplerini ayırarak detaylandırmıştır. Bu sayede örneğin kereste başlığı altında adı geçen birçok farklı kereste türevi malzeme bize yapı malzemesi çeşitliliği ve yapım tekniklerinin ne olabileceği konusunda fikir vermektedir.

Malzemelerin bir kısmının ne olduğu açıkça anlaşılmakta, bir kısmının kelime anlamları sözlüklerde karşımıza çıkmakta, ancak birkısmı karşılıkları yapılan sözlük araştırılmalarında dahi bulunamadığı için anlaşılamamaktadır. Bu listeler, kullanılan malzemeyi tutanak haline getirmekten ziyade bir muhasebe kaydı olması amacıyla tutulmuşlardır. Ancak yinede kullanılan malzemelerin sınıflandırılarak dönemin malzeme ve terminolojisi hakkında bilgi vermekte, malzemelerin temin edildikleri yerleri, şahısları belirtmekte ve Osmanlı Mimarisinde kullanılan yapı malzeme ve tekniklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu defterlerde tarih aralığı verilmiş olması yapıların tarihlendirilmesinde ve inşa sürelerinin ne kadar olduğunu da aydınlatması bakımından önemlidir.

Defterlerde adı geçen malzemeler :

Kereste türleri;

abana, Sakarya kızaklığı, yeni dünya, İzmit çubuğu, çifte venk yollaması , yurdine, ekserice, kise, tireneş, beğlik kalas, Sinop boyralığı, Ayancık kirişi, mazga, taban, pordine şeklinde farklı isimlerle anılırlar. Hepsinin farklı boyutları olduğu anlaşılan kereste türlerinin, farklı kullanım amaçları için farklı üretilmiş ve değişik adlarla isimlendirilmiş olduğunu görüyoruz. İsimlendirmede kerestenin elde edildiği yerlerin adının sıklıkla kullanıldığını, bunun yanısıra işlevlerine göre de isimlendirildiklerini anlıyoruz.

Demir ve çivi türleri;

mismar adıyla anılan çivinin farklı tanımlamalarından yeni kalıp çivisi, tahta çivisi, oluk ve sandal çivisi, karfice çivisi ve yerli çivi gibi birçok çeşidinin kullanıldığını lobca, cıvata, sac gibi değişik metal ürünlerinin “kebir ve sabir” yani büyük ve küçük farklı ebatlarda türevlerinin de kullanıldığını görüyoruz.

Kum ve kireç,

Bu malzemeler horasan adı verilen farklı boylarda kırılmış, öğütülmüş tuğla ve kiremitten oluşan bir malzemenin kum ve ya kirecin su ile karıştırılmasıyla çimento yerine kullanılan bir örgü harcının yapımında kullanılırdı.(Sönmez, 1997)

Mermer ve küfegi taşı;

karataş, küfegi taşı, mermer çeşitleri bu alt başlıkta sınıflandırılmışlardır.

Tuğla ve kiremit türleri ;

tuğla, yapılarda çok kullanılan bir malzeme olarak karşımıza çıkıyor, destgah tuğlası, kubbe tuğlası, horosanlık parça tuğla, beğlik tuğla, kiremit gibi birçok çeşitte olduklarını anlıyoruz. *Bu tuğlaların bir kısmı devletin kendi üretimiymiş ve resmi inşaatlarda genellikle beğlik tuğla adı verilen bu tuğlalar kullanılmaktaydı.*(Sönmez, 1997)

Defterlerde yapı malzemelerinin nereden ve kimden temin edildiği bilgisine de yer verilmiştir.Taş malzemelerin Apostol adlı şahıstan temin edildiği ve 798163 kurş ödeme yapıldığını öğreniyoruz.

Defterlerde yapı malzemesi konusunda olduğu gibi yapım araç ve gereçleri konusunda da bilgi verilmektedir. Küfe, kürek, tulumba, halat, kazma, kova, su fiçisi, kantar gibi günümüzde de adı bilinen temel inşaat malzemeleri karşımıza çıktığı kadar hammal sırtığı (*belli bir aralıkla önlü arkalı yürüyen iki hammalın omuzlarına oturduğu ve üzerine iplerle astıkları ağır yükü taşımak için kullandıkları uzun ve kalın sırık*)(Sönmez, 1997) gibi günümüz için işlevini yitirmiş malzemelerde karşımıza çıkmaktadır.

Defterlerin en önemli özelliklerinden biri de malzemenin yanısıra çalışan işçileride gruplandırarak, hangi grup işçinin ne iş yaptığı konusunun açıklanmış olmasıdır.

Neccaran, marangoz, duvarcı, sıvacı, rençber, lağımci beylikçi, mu”temidan, taşcı bekçi, arabacı, mavnacı, tekneçi, memur ve katipler olarak belirtilen meslek grupları, her biri yaptığı işe ve ustalıklarına göre gruplandırılmışlardır ve ona göre ücretlendirilmişlerdir.

Neccaran denilince iskelet kuran, tavan, çatı ,merdiven gibi işleri yapan işçiler grubunu anlarken, niteliksiz işçilerin rençber olarak adlandırıldığını anlıyoruz.(Sönmez, 1997). Çalışanların isimleri listelerde yer almazken inşaat kalfasının adı zikredilmiştir. İstefan kalfa’ya yapılan ödemenin 27000 kuruş

olduğunu ve bu miktarın diğer çalışanlarla karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir ödeme miktarı olduğunu görebiliyoruz.

İşçilik olarak en yüksek ödemenin 146870 kuruşla neccaran denilen işçi grubuna yapıldığını görüyoruz. İskelet kuran, tavan, çatı, merdiven gibi işleri yapan bu işçilerin sayısını bilememekle beraber, sıvacının 2504 kuruş, marangozun 6868 kuruş, taşçıların ise 7946 kuruş aldığını gördüğümüz bu listeden neccaranların yaptıkları işlerin camideki en kapsamlı işler olduğunu tahmin edebiliyoruz.

evkaf defterinde ayrıca resm-i model masrafı olarak 3000 kuruş ödendiği yazılmaktadır. 15095 nolu evkaf defterinde de caminin model-i i'maliyesi 3000 kuruş olarak geçmektedir. Evkaf defteri 14569 da da muvakkıthanenin “ resimde görüldüğü üzere Dolmabahçe tarafına inşa edileceği belirtilmiştir.

Bu tanımlama caminin inşasından önce bir çizimi yapıldığı savını güçlendirdiği gibi , bu çizimin cami kompleksinin diğer yapılarını da kapsadığını ortaya koymaktadır.

İnşa edilecek binaların önceden resmi –planı- çizilip binayı yaptıracak kişinin onayına sunulur, binayı yaptıracak kişinin de istekleri gözönünde bulundurularak çizilen bu resimler binanın en, boy ve yükseklik ölçüleriyle çizilirlerdi(Cezar,1973)

Eski metinlerde plan kelimesi yerine resim kelimesine yer verilmiştir. Plan kelimesi Osmanlı imparatorluğuna 19. yüzyılda girmiş bir kelime olmasına rağmen kaynaklarda resim kelimesi kullanılmamıştır.(Cezar,1973)

İnşaat için yapılan masrafların yanısıra gelirler de kaynakları ve miktarları ile belirtilmektedir.

Masraflar için padişah tarafından verilen para satılan malzemeye ilişkin kayıtlar:

Padişahın bağışladığı 250 000 kuruş

1850,1851,1852,1853, senelerinde mahşye-i aliyyelerinden alınıp muhasebe defterine kaydedilen 3000 000 kuruş

68 senesinde galle-i vakfdan alınıp derfete kaydedilen 900 000 kuruş

Toplam 4161060 kuruş

Masraf 5092132 kuruş 32 para

5.1.2 Defter 15095

Valide sultanın ölümünden sonra yaptırmakta olduğu caminin yapılmış ve yapılmakta olan bölümlerinin masraf miktarlarını belirten keşif defteridir.

Bu defterden cami inşaatının keşfinin Bezm- i Âlem Valide Sultan'ın vefatından hemen sonra yapıldığını anlıyoruz. Banisi vefat ettiğinde inşaatın ne aşamada olduğu ve yapılmış masraflar hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

Defterden Bezm- i Âlem vefat ettiğinde tuğladan yapılmakta olan yay kemerlerinin inşa halinde olduğunu anlıyoruz. Banisinin vefatına kadar geçen süre içinde 5220849,5 kuruşa ya da başka deyişle 52 yük 20849,5 kuruşa mal olduğunu öğreniyoruz.

Bu defterde yapılan harcamalar inşaatın başlangıcından itibaren devam etme sürecine göre sırasıyla verilmiştir. Bu sıralamadan inşaatın gidişatı ile ilgili bilgi sahibi olabiliyor, hangi adımlarla ilerlediğini takip edebiliyoruz.

İlk olarak temel ve rıhtım masrafları sıralanmıştır.

Temel açma masrafları, temel hafriyatı sırasında sırasıyla çıkan suyun tahliye edilmesinden doğan masraflar ve bunların ardısıra temel üzerine konan farklı malzemelerden ve çeşitli ebatlardaki ve kazıkların maliyetinden bahsedilir.

Burada dikkat çekici bir husus minare temelleri kazılırken ortaya çıkan suyun tahliyesi 9720 kuruş, hünkar dairesinin temelleri kazılırken ortaya çıkan suyun tahliyesi 26325 kuruş, son cemaat yeri ve merdiven mahallerinin temel hafriyatında tahliye edilen su 4252.5 kuruş olarak ayrı kalemler şeklinde kayıtlara geçmiş olmasıdır. Hafriyat giderlerinin ayrı ayrı hesaplanmış olması temel kazma işinin inşaatı başlayacak yere göre ayrı ayrı yapılmış olabileceğini düşündürüyor.

Masraf listelerinde temel kazılması ve çıkan suyun boşaltılmasının ardından temel için kazıklar çakıldığı anlaşılmaktadır. Kazıklar çakıldıktan sonra kagir temeller atıldığı bu temellerinde yine minareler için ayrı, hünkar dairesi ve son cemaat yeri için ayrı ayrı kalemler olarak hesaplandıklarını görüyoruz.

Temel ve rıhtım masrafları kategorisi içinde nakliye hammaliye giderleride değerlendirilmiştir. Temel inşaatı toplam 1259886,5 kuruşa malolmuştur.

Temel masraflarından sonra caminin inşa masrafları sıralanmıştır. Temellerin üzerine küfegi taşından kürsü ve babuç inşa edilmiş bu kürsüler üzerine de önce büyük dere tuğlasında halim harçla sıvanmış duvar örülmüş, pencere tahtına çıkınca tuğla duvar örülmüştür. Daire şekilli pencerelerin daire şekilli kuşakları da küfegi taşından inşa edilmiştir.

inşaat sürecinde temellerden sonra örülen duvarlar, pencere altlarına konulan yekpare eşiklerden, duvarlar için kullanılan taş ve harçların cinsinden oldukça detaylı bir şekilde sözedilmiştir. Bu detaylardan caminin bugün yerinde olmayan avlu duvarının da inşaatından ,inşaat teknik ve malzemelerinden detaylı bir şekilde sözedilmiştir; “kazıkları Sinop kazıklık ağacından, üzerine keزالık ağacından ızgaralı ve taş cedit halis harçla oluşturulmuş kagir temel üzerine küfegi taşından pabuç ve kürsü ile üzeri kudüs kemerli silme ile yekpare duvar inşa edildiğinden sözedilmiştir”.

Defterlerde ayrıca kullanılan malzemelerin ölçülerini verdiği gibi temellerin , duvarların ve pencerelerin de aydınlıkların ölçüleri arşın ve parmak cinsinden en boy ve çevresel ölçüleri detaylı olarak verilmiştir.

Bu defterde 14282 nolu evkaf defterinde adı ve fiyatları listelenerek verilmiş olan çeşitli malzemelerin nerelerde ne amaçla kullanıldığını anlayabiliyoruz. Örneğin; hünkar dairesi tavan ve döşeme inşaatından sözederken malzeme olarak Ayancık battal kirişinin, Sinop’un çifte yollamasının, keزالık siren tahtasının adları geçmektedir. Caminin inşasında özellikle küfegi taşının çok yaygın olarak kullanılan bir yapı malzemesi olduğunu; temellerde , duvarlarda ne minare inşasında küfegi taşı kullanıldığını da öğreniyoruz.

Defterde cami inşaatından adım adım söz ettiği için, yapının inşa edilen değişik bölümlerinin inşaat teknikleri ve kullanılan malzemesi hakkında fikir sahibi olabiliyoruz. son cemaat mahallinin tavanı, avlu duvarı, rıhtım, pencereler, kubbe tek tek açıklanarak anlatılmıştır.

5.1.3 Defter 14569

Sultan'ın yaptırmış olduğu cami, çeşme, sebiller ve hastane vakfı için 27 ekim 1851 den 14 ekim 1852 tarihine kadar 1 senede ve 15 ekim 1852 den 10 nisan 1853 tarihine kadar olan sürede yapılan harcamalar ve gelirlerin kaydedildiği defterdir. Defterde gelirler ve giderler belli tarih aralıkları ile verilmişlerdir.

Bu defterde vakıflar için gelir getiren çeşitli mülkler sınıflandırılarak ve detaylı olarak açıklanmıştır.

Bu gelirlerin en başında kira gelirleri gelmektedir.

Kira gelirlerini oluşturan mülkler; Göksu, Boğaziçi gibi yerlerdeki hanelerden ve dükkanlardan elde edilen kira gelirleri oluşturmaktadır.

Cevizliklerden, çiftliklerden, kavaklıklardan elde edilen gelirler

Dükkan, bakkal, fırın, kahve gibi işyerlerinden elde edilen gelirler

Taş ocakları

Gümrük gelirleri

mum fabrikası

Su gelirleri

Olarak alt başlıklar altında gruplandırabiliriz.

Kayıt altına alınmış olan bu gelirlerin nereye ne şekilde harcandığı da detaylı olarak kaydedilmiştir.

Bu gelirler, yeni yapıların inşasında kullanıldığı gibi, mevcut yapıların tamiri, bakım giderleri, bekçilerin, müezzinlerin, memurların, türbedarların kısacası tüm görevlilerin maaşlarının ödenmesi için de kullanılır.

Bu defterde Dolmabahçe camisi için yapılan harcama bir kalemde 150 000 diğerinde 900000 kuruş olarak belirtilmiştir.

Defterde Bezm-i Alem Valide Sultan 'ın gelirleri kaynakları ile birlikte çok detaylı bir şekilde belirtildiği gibi 15 ekim 1852 den 10 nisan 1853 tarih aralığı verilerek yapıldığı belirtilen masraflar da şöyledir;

Temel ve ebniye masrafı 4662867,5 kuruş

Anbarda mevcut eşya 9998753,5 kuruş

Diğer mağazada mevcut eşya 10327,5 kuruş

Mevcut kereste 121187,5 kuruş

Mermer taşları 24595 kuruş

Küfegi taşı 72172,5 kuruş

Iskelelerdeki kereste ile sundurma ve tahta perde 163446,5

Memurların maaşı 40500 kuruş

Kalfaya ihsan edilmiş olan 27000 kuruş

Defterde karşılaştığımız önemli bir detay burada henüz inşaatına başlanmamış olan muvakkıthaneninde 4805890 kuruşa malolacağının keşfi yapılmış ve bu

muvaakkıthanenin “ resimde görüldüğü üzere Dolmabahçe tarafına inşa edileceği belirtilmiş olmasıdır.

Bu tanımlama caminin inşasından önce bir çizimi yapıldığı savını güçlendirdiği gibi , bu çizimin cami kompleksinin diğer yapılarını da kapsadığını ortaya koymaktadır.

5.1.4 Defter 15096

Meclis-i ebniye azaları ve kalfalar inşaatı yarım kalmış olan camiye gitmişler ve yerinde keşif yaparak caminin eksik kalan yerlerini tespit ederek yapılması gereken işleri, alınması gereken malzemeyi ve diğer bütün masrafları gözönünde bulundurarak fiyatlandırma yapmışlardır. Bu fiyatlandırmaya göre caminin tamamlanabilmesi için gerekli meblağ hesaplanmıştır.

Yarım kalmış bir inşaatın hangi malzeme kullanılarak nasıl ve ne kadar maliyetle bitirileceğinin hesabını yapmış olmalarından ebniye meclisi üyelerinin mimarlık ve mühendislik konularında sahip oldukları teknik bilgiyi de yansıtmaktadır.

Defterde yarım kalan inşaatı tamamlamak için gerekli olan malzemeler ve yapılacak işler adım adım sıralanmış ve hepsini kaç malolacağı ayrı ayrı hesaplanmıştır. En sonunda da inşaatın tamamlanması için gerekli olacak toplam meblağ 26 yük35614,5 kuruş olarak tespit edilmiştir.

5.1.5 Defter 15220

8 kasım 1853 tarihinden 15 kasım 1853 tarihine kadar 1 haftalık süre içinde istihdam edilen işçi ile satın alınan malzemelerin listesini veren muhasebe defteridir. inşaat 19. haftasındadır.

Bu defterde ilk olarak sözedilen süre zarfında çalışanlar ve yevmiyeleri listelenerek verilmiştir. Bu defterde de 14282 nolu evkaf defterinde olduğu gibi, yazıcı, neccar, marangoz, ressam, tenekeci, nakkaş, sıvacı, taşçı, duvarcı, hammal, harçkaran, rençber, teknece,lağımçı, gece bekçisi mağazacı olarak listelendiklerini görüyoruz.

Bu defterde, inşaat için satın alınan malzemelerde nereden , kimden ve kaç alındıkları bilgisiyle birlikte listelenmişlerdir.

Satın alınan malzemelerin hangi semtten, hangi tüccardan alındığı bilgisi XIX. Yüzyılın ticaret hayatında önemli rol oynadığını düşündüğümüz esnafların isimlerinin zikredilmiş olması bakımından da önemlidir.

Galatadaki Nikolaki Bezergan’dan teneke

Tahtakale’de Demirci Bedros’tan dökme şebeke ve giriş

Dökmeci Begos’tan pirinç menteşe

Çivici Mardiros’tan çivi

Marmara Ceziresinde Ahmed Efendi ocağından mermer taşı ve mermer kireci

Hasköy’de Ali Ağa harmanından tuğla

Hasköy’de Aleksan’dan tuğla

Beşiktaş sergisinden tuğla

Darıca’dan kum

Çenkel Karyesinden kireç

Alındığı belirtilmiş ve yapılan ödeme miktarları da kaydedilmiştir.

5.1.6 Defter 15391

30 Mayıs 1854 ten itibaren 7 günlük muhasebe defteridir. Yapının inşaatının 48. haftasında olduğu bilgisini verir. 15220 nolu evkaf defterinde olduğu gibi çalışanlar gruplandırılmış ve onlara bir hafta içinde yapılan ödemeler belirtilmiştir.

Burada da malzemelerin satın alındığı yerler ve tüccarlar açıkça anlaşılmaktadır.

Galata'da mağazacı İplebuğum'dan çivi, neft yağı, fırça vs.

Sefine'den mermer kireci,

Hasköy'de tuğlacı Abraham'dan tuğla

Mikrahora Karyesinden küfegi taşı

Boğaziçi kireç ocaklarından kireç

Bazarcı Hocador'dan alınan çeşitli eşya

5.1.7 Defter 15394

10 Haziran 1854 ten itibaren 16 Haziran tarihine kadar 1 haftalık muhasebe defteridir. İnşaat 49. Haftasındadır.

Evkaf defterleri 15220 ve 15391 de olduğu gibi çalışanlar ve aldığı ücretler belirtilmiş ve satın alınan malzemeler nereden ve kimden alındıkları bilgisi ile verilmiştir.

Bu defterlerin haftalık olarak tutulduklarını anlıyoruz. İnşaatın hangi haftasında olduğu, o hafta hangi işçilerin çalıştığı, hangi malzemelerin alındığını takip edebiliyoruz.

15394 nolu evkaf defterinde satın alınan malzemelere baktığımızda; pirinç menteşe, demir şebekeler, kilit vesaire ödemelerini görüyoruz. Bunların inşaatın hemen hemen son aşamalarında kullanılan malzemeler olduğunu tahmin edebilmek zor olmadığından yapının genel inşaat işlerinin bittiğini ve inşaatın detay işçilik aşamalarında olduğunu anlıyoruz.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dolmabahçe Bezm- i Âlem Valide Sultan Camisi, banisi Sultan Abdülmecit'in annesi Bezm- i Âlem valide Sultan'ın ölümü üzerine oğlu Sultan Abdülmecit tarafından tamamlanmıştır.

Sultan Abdülmecit'in aynı dönemde inşa ettirdiği Dolmabahçe sarayı ile yan yana olması bakımından sarayın camisi olarak anılan yapı konumu sebebiyle İstanbul'un en göz önünde bulunan camilerinden biri olmasına rağmen araştırmacılar açısından çok fazla ilgi çekici olmamıştır. Bu sebeple caminin inşa süreci, maliyeti, mimarı gibi bir çok konu su yüzüne çıkmamıştır.

DBVS camisi hem banisinin bir hanım sultan oluşu hem de XIX. yüzyıl Osmanlı mimarisindeki genel mimari havanın bir yansıması olması sebebiyle oldukça önemli bir yapıdır.

Tezde DBVS Camisi ile ilgili olarak mevcut kaynakların detaylı araştırmasının yanı sıra Başbakanlık Osmanlı Arşivinde caminin yapımı, tamiri, inşa süreci ile ilgili arşiv kayıtları ve evkaf defterleri araştırılarak elde edilen veriler ışığında DBVS camisinin yapımına ait bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anlatımlar cami ile ilgili harita, fotoğraf ve plan gibi görsel malzemeler kullanılarak anlatımlar görsel olarak da desteklenmeye çalışılmıştır. Çeşitli kaynaklardan elde edilen eski görünümle caminin inşasından önce bölgenin durumu ve caminin avlu duvarı yıkılmadan önceki orijinal duruşunu gösteren fotoğrafların yanı sıra günümüzde caminin mevcut durumu ile ilgili görsel malzemeler de kullanılmıştır.

Bu tez çalışması ile DBVS Camisi ile ilgi mevcut yazılı ve görsel kaynakların yardımı ve arşiv belgelerinden elde edilen verilerle DBVS camisinin yapımı ile ilgili bütün bilgilerin kullanılmasıyla cami hakkında detaylı bir kaynak oluşturulmaya çalışılmıştır.

Camiye ait arşiv belgeleri incelediğinde yapının mimarının Balyan ailesinden Karabet Bey olduğu, yapının inşasında Karabet Bey'in yanı sıra İstefan Kalfa'nın da çalıştığı anlaşılmaktadır. Caminin bir planının çizildiği ve maketinin yapıldığı da arşiv belgelerinde açıkça belirtilmektedir. 3000 kuruşa malolduğu anlaşılan plan ve maket günümüze ulaşmamıştır

KAYNAKLAR

- Ağır, Aygöl**, 1999. Balyan Ailesinin Mimarlığında Palladio İzleri', EJOS IV 2001, Ş Kiel, N.Landman&H. Theunissen, *Proceedingof the 11th International Congress of Turkish Art*, Utrecht- The Netherlands, August 23-28 1999, No: 3 Sf. 1-24.
- Akın, Nur**, 2002. *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*, Literatür Yayınları, İkinci Basım, İstanbul.
- Alderson, Anthony Dolphin**, 1988.*Osmanlı Hanedanının Yapısı*, Çev. Şerafettin Severcan, Birinci Basım Sf. 133, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Arslan, Necla**, 1992. *Gravür ve Seyahatnamelerde İstanbul* (18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl) İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayını, İstanbul.
- Artun, Vasıf Gündođdu**, 1968. *İstanbul'da 19. Yüzyıl Çeşmeleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat fakültesi Mezuniyet tezi, İstanbul.
- Aslanapa, Oktay**, 1986. *Osmanlı Devri Mimarisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Atatürk Kitaplığı**, 2009 Harita Arşivi
- Atılgan, Arif**, 2009. İngiliz Mezarlığı, *Mimarlara Mektup*, Sf. 16, TMMOB Yayını Sayı :1, İstanbul.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı**, 1979. Osmanlılarda Minare, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, yıl 8 Sayı 4.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı**, 1979. XIX Ve XX. Asırlarda İstanbul Mimarisi, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Sayı :1, Sf. 12-13.
- Batur, Afife**, 1994. Dolmabahçe Camii. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak Yayını, C.3, Sf.88 İstanbul.
- Batur, Afife** , 2009. Kasırlar NTV İçin Hazırlanmış Metin.
- Batur, Afife**, 1985. Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İletişim yayınları, C.4 Sf.1038 İstanbul.
- Batur, Selçuk**, 1985. Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Balyan Ailesi, Sf. 1089 İletişim Yayınları, İstanbul
- Batur, Selçuk**, 1970, "Ondokuzuncu Yüzyılın Büyük Camilerinde Son Cemaat yeri ve Hünkar Mahfili Sorunu Üzerine" *Anadolu Sanatı Araştırmaları II*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi ve Rölöve Kürsüsü, İstanbul
- Can, Selman**, 2007. XIX. Yüzyılda Osmanlı Mimarlığının Teşkilat Yapısı ve Balyanlar, *150. Yılında Dolmabahçe uluslar arası Sempozyumu 23- 25 Kasım 2006 bildiriler C: 1*, İstanbul sf 65.

- Cezar, Mustafa**, 2002. *Osmanlı Başkenti İstanbul*, Erol Kerim Aksoy Kültür eğitim Spor ve sağlık Vakfı yayını Sf. 446 İstanbul.
- Cezar, Mustafa**, 1973. *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi*, Sf. 25, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Cezar, Mustafa**,1992. *Süslemeler Yönünden Dolmabahçe Ve Beylerbeyi Sarayları, Milli Saraylar 1992, TBMM Yayını*, Ankara.
- Çetintaş, M. Burak**, 2005. *Dolmabahçeden Nişantaşına Sultanların ve Paşaların Semtinin Tarihi*, Antik AŞ Kültür yayınları, İstanbul.
- DBİA C 6** KBTV yayınları sf 105.
- Deny, J.**, 1994. Valide Sultan, İslam Ansiklopedisi, C. XIII, Sf.182.
- Dr. Şpitzer** “Sultan Abdülmecid Han'ın Sarayında”, (Çev. Ahmet Refik), *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*, Cilt III, S.25-36: 599-622, (1333), Sf. 61.
- Devellioğlu, Ferit**, 1962. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Doğu Ltd. Şti. Matbaası, Ankara
- Esemenli, Deniz**, 1999. Tanzimat'ın Sarayı Dolmabahçe, *MS1, TBMM Milli Saraylar Daire başkanlığı Yayını*, Sf.51-71, İstanbul.
- Eyice, Semavi** , 1963. İstanbul Minareleri, sf 64- 76 *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve incelemeleri 1*, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul.
- Eyice, Semavi**,1953. İstanbul'da Bazı Cami Ve Mescit Minareleri,*Türkiyat mecmuası*, C. X Sf. 247 – 268, İstanbul.
- Genim, Sinan**, 2006. Dolmabahçe Sarayına Ait Görsel Belgeler, *MS.TBMM Yayını*, sayı 3 , Sf: 21- 34. Ankara.
- Germaner, Semra**, 1993, Ders Notları, İstanbul.
- Gombrich, E.H.**, 1992. *Sanatın Öyküsü*, Çev. Bedrettin Cömert 4. Basım Remzi Kitabevi, Ankara.
- Göncü ,Cengiz**, 2008. Dolmabahçe Sarayının Mimari Kadrosu, İnşa Süresi ve maliyeti Üzerine yeni tespitler, *TBMM Milli Saraylar Başkanlığı Yayını*, Yayın no: 23, Sf: 60, İstanbul.
- Göncü, Cengiz**, 2006. Şodernleşme Sürecinde Muayede Törenleri Ve Dolmabahçe Sarayında Uygulanışı, *MS.TBMM Yayınları*, Ankara
- Gülersoy, Çelik**, 1984. *Çağlar Boyu İstanbul Görünümleri III*. İstanbul Kitaplığı .
- Gülersoy, Çelik**, 1984. *Çağlar Boyu İstanbul Görünümleri II*. İstanbul Kitaplığı.
- İnalcık, Halil**, 2006. *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, Ankara, Phoenix yayınları.
- İnci, Nuran**, 1985. 18. Yüzyıldan İstanbul Camilerinde Batı Etkisiyle Gelen Yenilikler, *Vakıflar Dergisi XIX*, Ankara.
- İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi**, 1983.Tercüman Gazetesi Kültür Yayını CIII, İstanbul.

- Kabacalı, Alpay**, 2003. *Geçmişten Günümüze İstanbul*, Denizbank yayınları, No:10 İstanbul .
- Karal, Enver Ziya**, 1954. *Osmanlı Tarihi , Islahat Fermanı Devri*, C. IV, TTK Yayını XIII, Seri No 16 TTK Basımevi, Ankara
- Karamani, Arzu**, 1992. Dolmabahçe sarayı Cephe Süslemelerinde Antik mimari öğeler, *Milli Saraylar 1992*, Sf 42, TBMM Basımevi, Ankara 1992
- Karateke, Aynur, Hatice ve Hakan T.**, 1995. *III. Ahmed Devri İstanbul Çeşmeleri*, 1703-1730. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı.
- Koçu, Reşad Ekrem**, Bezm- i Âlem Valide Sultan İstanbul Ansiklopedisi, C:V,sf 2732
- Koçu, Reşad Ekrem**, Dolmabahçe camii, İstanbul Ansiklopedisi C IV. Sf 4672
- Koçu, Reşad Ekrem**, Tarihsiz. *Osmanlı Padişahları*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul.
- Koloğlu, Orhan**, 1992. İstanbul Evrenseldir, *İstanbul*, Üç Aylık dergi, Tarih Vakfı Yayını, Sayı 1, Sf: 49, İstanbul.
- Kuban, Doğan**, 1958. *Osmanlı Dini Mimarisinde İçmekan Teşekkülü* (Rönesansla Bir Mukayese) İTÜ Mimarlık fakültesi Doçentlik çalışması, Sf 99 Güven Basım ve Yayınevi, İstanbul .
- Kuban, Doğan**, 1994. Nuruosmaniye Külliyesi, DBİA C. IV, *Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı yayınları*. Sf 101, İstanbul.
- Kuban, Doğan**, 1954. *Türk Barok mimarisi hakkında bir deneme*, Sf. 7 Pulhan Matbaası, İstanbul.
- Kuran, Abdullah** , 1962. Yakın Çağ Türk Mimarisi Üzerine bir çalışma, *Ankara Üniversitesi İlahiyat fakültesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yayınları* 7, Sf. 271-272, Ankara.
- Kutay, Cemal**, 1965. “Hareme ilk giren yabancı doktor olarak gördüklerim”, Tarih konuşuyor, C. III, Sf. 14, 1129-1131, Mart 1965.
- Kütükoğlu, Mübahat S.**, 1983. *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 tarihli narh defteri*, Enderun Kitabevi, İstanbul
- Mardin, Şerif**, 1991. *Türk Modernleşmesi*, Makaleler 4 Sf. 12 iletişim Yayınları, İstanbul.
- Ögel, Semra**, 1992. 18 ve 19. Yüzyılın Osmanlı camilerinde geleneksel anlama katkılar, Sf. 269, *Semavi Eyice Armağanı TTOK Yayını*, İstanbul.
- Öner, Sema**, 1996. Dolmabahçe Saray Kompleksini Oluşturan Yapıların Değerlendirilmesinde Yeni Bulgular, *TBMM Yayınları*, Ankara
- Önge, Yılmaz**, 1968. İstanbul camilerinde Hünkar Köşkleri, *Önasya Yıl:4 Cilt :4 Sayı :40*, Ankara.
- Öz, Tahsin**, 1965. *İstanbul Camileri*, TTK Yayını C:II, Sf: 20 Ankara.
- Öz, Tahsin**, 1962. *İstanbul Camileri*, C: 1, Sf. 11-14 TTK Basımevi, Ankara.
- Öztuna, Yılmaz**, 1969. *Devletler ve Hanedanlar* (1074-1990), C.II (Birinci basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1969 , Sf. 248

- Pamuk, Şevket**, 2000. *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 yıllık Fiyatlar Ve Ücretler 1469-1998*, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara
- Sakaoğlu, Necdet**, 1994. Bezm- i Âlem Valide Sultan, DBİA, C.II, Sf. 225 İstanbul.
- Sevin, Necla Arslan**, 2006. *Gravürlerde Yaşayan Osmanlı*, TC Kültür ve Turizm bakanlığı Yayınları, Ankara
- Sönmez, Neslihan**, 1997. *Osmanlı Dönemi Yapı Ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, YEM Yayın , İstanbul
- Sözen, Metin**, 1987. *The Evolution of Turkish Art and Architecture*, Haşet Kitabevi, Sf. 158- 160, İstanbul.
- Sözen, Metin, Arık Rüçhan, Asova Kozan, Bilge Aygen**, 1975. *Türk Mimarisinin gelişimi ve Mimar Sinan*, İş Bankası Kültür Yayınları Sanat dizisi No: 18, Sf. 338 İstanbul.
- Sudalı, Muzaffer**, 1958. *Hünkar Mahfilleri*, İTÜ mimarlık fakültesi kabul edilmiş doçentlik tezi. Sf: 58 Güven Basımevi, İstanbul.
- Süreyya, Mehmet**, 1995. *Sicil-i Osmani I*, Birinci Basım, İstanbul, Sebil Yayınevi, Sf :23
- Şehsuvaroğlu, Haluk Y.**, 1953. *Bezm-i Alem Valide Sultan, Resimli Tarih Mecmuası*, C.IV s.39:2098-2101, Mart 1953, Sf. 2098.
- Şehsuvaroğlu, Haluk Y.**, 1979. *Asırlar boyunca İstanbul*, Cumhuriyet Gazetesi Tarafından Hazırlanmıştır. Atatürk Kitaplığı.
- Tuğlacı, Pars**, 1993. *Osmanlı Mimarlığında Balyan Ailesinin Rolü*, Sf. 109- 111 Yeni Çığır Kitabevi, İstanbul.
- Uluçay, Çağatay**, 2001. *Padişahların Kadınları Kızları*, Dördüncü basım, Ankara T.T.K Yayınları, Sf. 121.
- Uluçay, Çağatay**, 1992. *Harem II*, Üçüncü Basım, T.T.K Yayınları 1992, Sf. 60-64, Ankara.
- Url-1** <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=8992&start=15>
- Url-2** http://pastel.diplomatie.gouv.fr/editorial/archives/dossiers/grand_traites/XIXe/grand_traites/XIXe/paris_1856/texte.htm#haut
- Url-3** http://tr.wikipedia.org/wiki/Balyan_Ailesi
- Url-4** http://maps.google.com/maps?f=q&source=s_q&hl=en&geocode=&q=dolmabahce,istanbul,turkey
- Üçer, Kaya**, 1994. 18 ve 19. yüzyıllarda Mekansal Açısından Stuk Sıvanın Yeri, Sanatta Yeterlilik Tezi, MSÜ SBE, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı Tezhip Programı. İstanbul, Şubat 1994.
- Yum, Şule**, 2008. Son Dönem Osmanlı sarayları ile Bazı Batı saraylarının Duvar ve tavan resim programından örnekler, *Milli Saraylar 2008, TBMM Milli Saraylar yayını* Sf. 75-76, İstanbul.

Sander, N., 1956. İstanbul, Edirtans Rhea Paris, Collection Reflets du monde, 3.2.
1956

EKLER

- EK 1:** Harita (Atatürk Kitaplığı)
- EK 2:** Harita (Atatürk Kitaplığı)
- EK 3:** Harita (Atatürk Kitaplığı)
- EK 4:** Stadyum meydanı tanzim planı (Atatürk Kitaplığı)
- EK 5:** Rölöve zemin kat (Atatürk Kitaplığı)
- EK 6:** Rölöve ikinci kat (Atatürk Kitaplığı)
- EK 7:** Camiden kesit (Atatürk Kitaplığı)
- EK 8:** Tanzim planı (Atatürk Kitaplığı)
- EK 9:** Başbakanlık arşiv belgeleri
- EK 10:** Evkaf defterleri
- EK 11:** Başbakanlık Osmanlı arşivinde bulunan belgeler

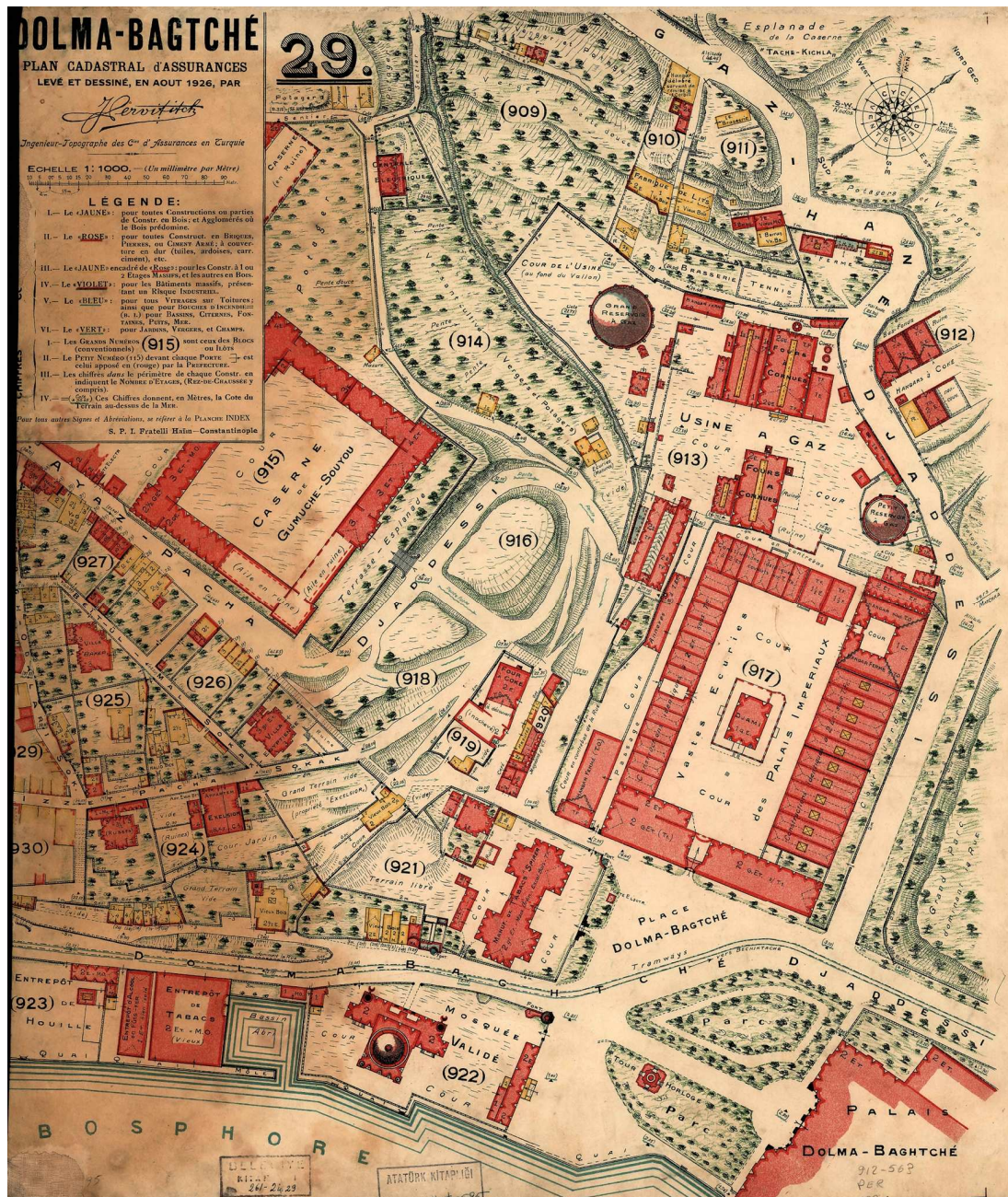
EK 1 Harita (Atatürk Kitaplığı)

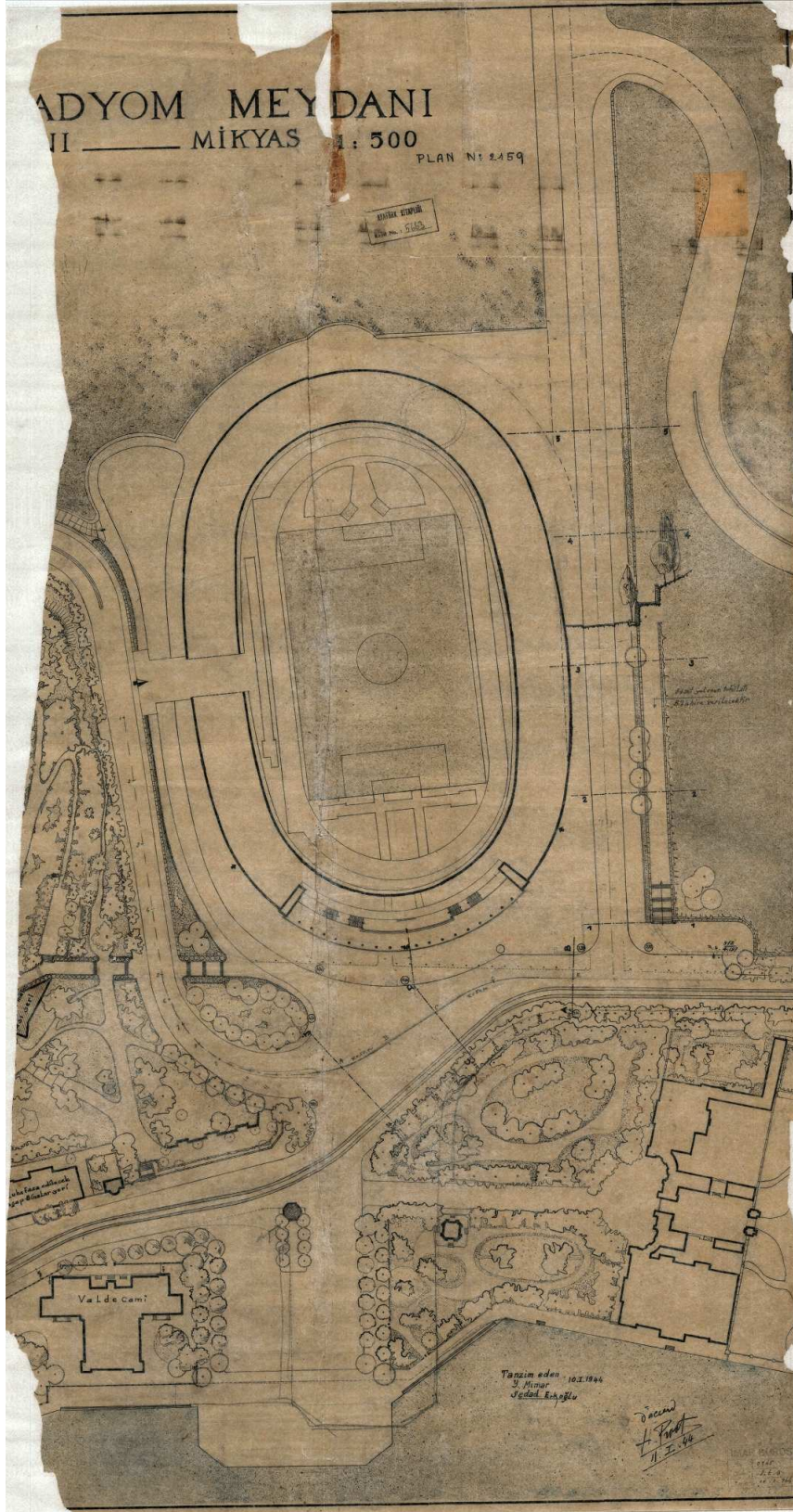
EK 2 Harita (Atatürk Kitaplığı)

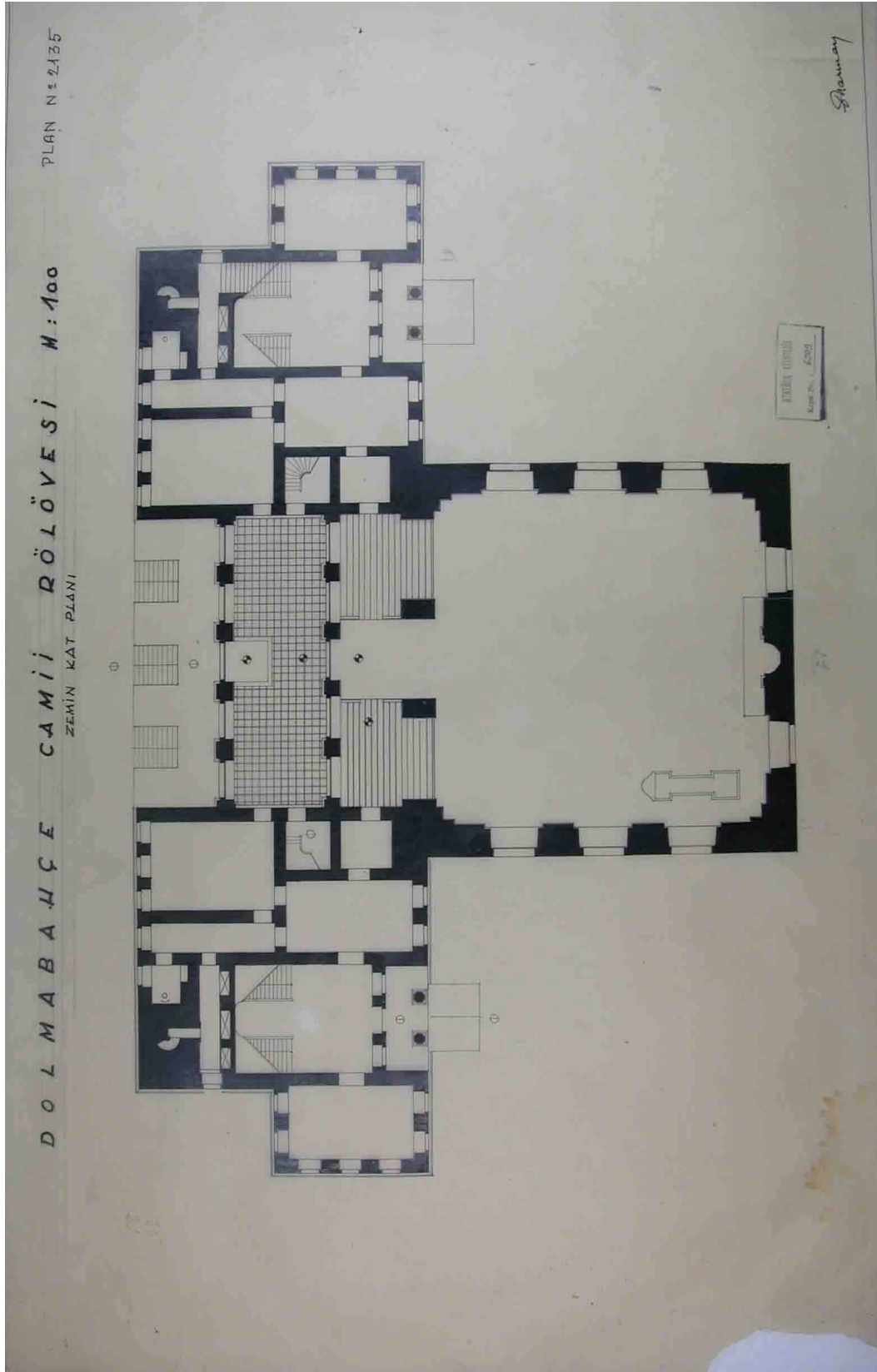
EK 3 Harita (Atatürk Kitaplığı)

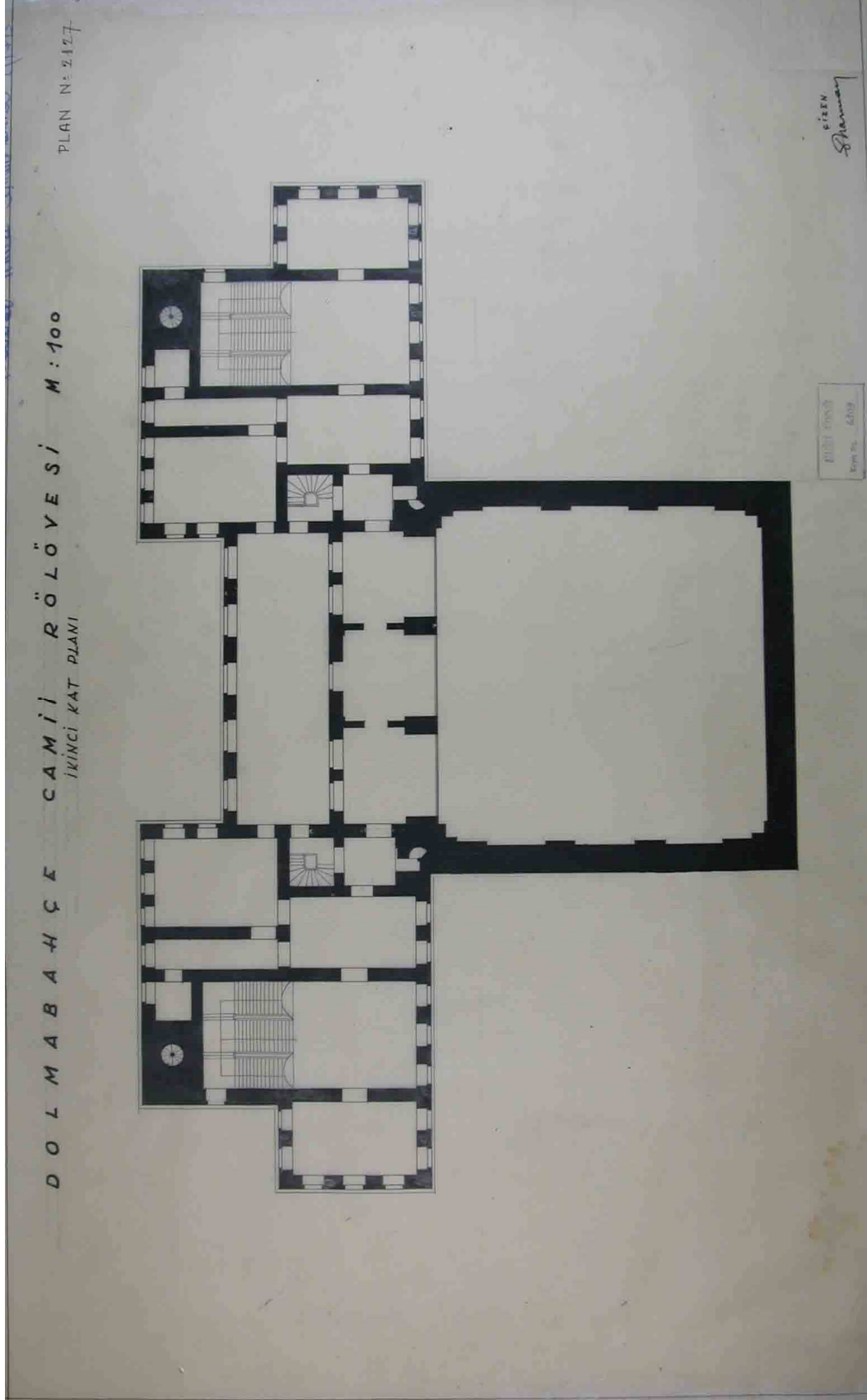
EK 4 Stadyum meydanı tanzim planı (Atatürk Kitaplığı)

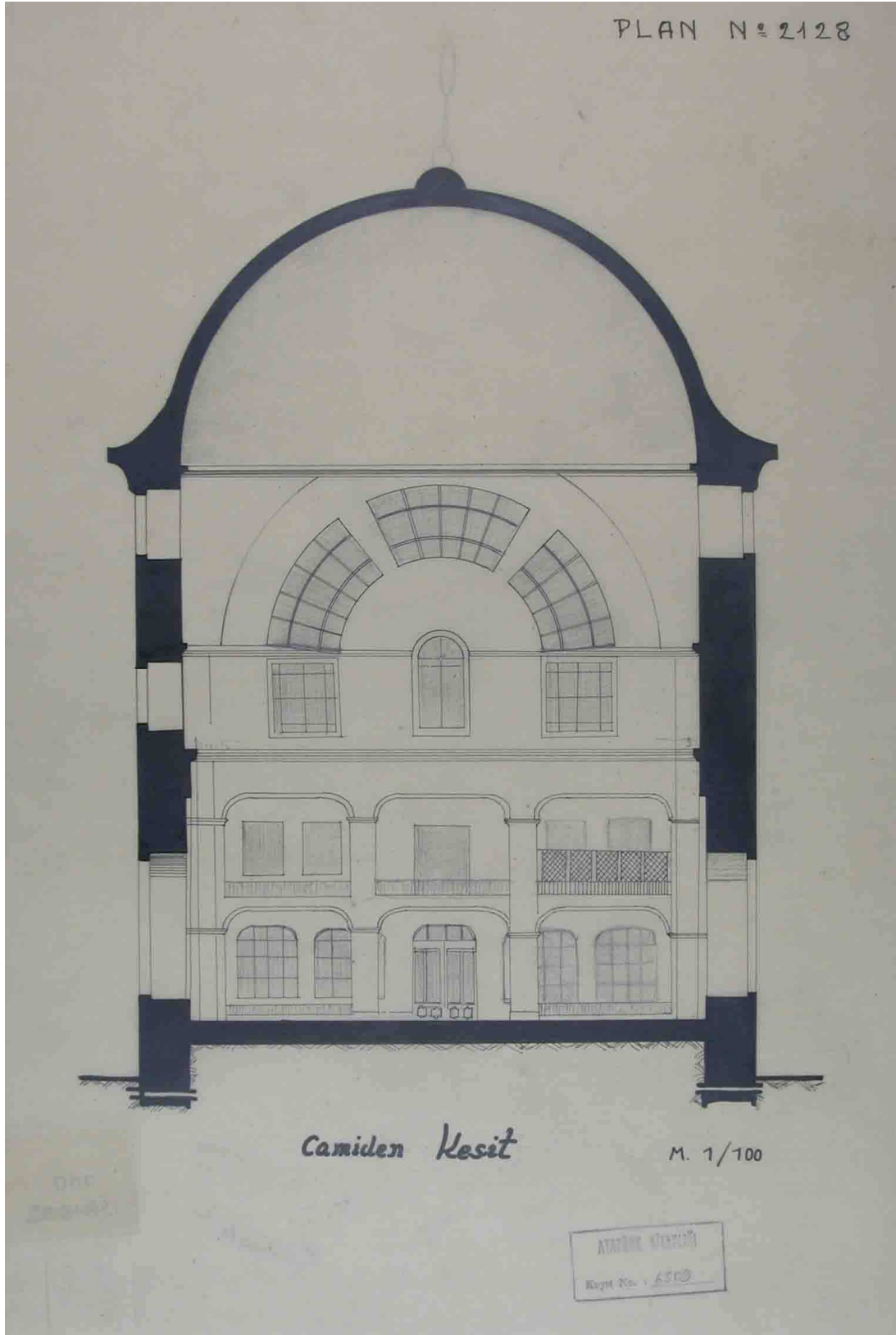
EK 5 Röleve zemin kat(Atatürk Kitaplığı)

EK 6 Röleve ikinci kat (Atatürk Kitaplığı)

EK 7 Camiden kesit (Atatürk Kitaplığı)

[illegible]

İ.ŞD 82/4880

1

Babıali

Daire-i Sadâret

Resmiyye

Devletli Efendim hazretleri

Evkaf-ı hümayun Nezâret-i celîlesinin Şurâ-yı Devlet'e havale olunan takrîri üzerine Dahiliye Dairesinden zeylen yazılan mazbata meâlinden müsteban olduğu vecihle Dolmabahçe'de Bezm-i Alem Valide Sultan hazretleri Câmî-i şerifinin deniz cihetindeki parmaklıklarıyla rıhtımının Evkaf-ı hümayun tamirat memur-ı esbakı Osman Efendi marifetiyle emaneten icra ettirilen tamirinden dolayı efendi-i muma-ileyhin makbuzu olan otuz üç bin beş yüz on sekiz buçuk kuruşun mahsubuyla bâkî matlubu bulunan yüz altmış kuruşun tasfiye-i duyûn tahvilatı olarak doksan beş senesi bütçesi tertibinden tesviye ve ifası ve mecmu masarının müşarun-ileyha vakfına masraf kaydı hususunun nezâret-i müşarun-ileyhâya havalesi tezekkür kılınmış olmakla ol babda her ne vechle irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi şeref müteallik buyurulur ise mantuk-ı âlîsi infaz edileceği beyanıyla tezkiri senaveri terkim kılındı efendim.

Fî 8 Zilhicce sene [1]303 / 26 Ağustos sene [1]302.

Sadrazam Kamil

Maruz-ı çâker-i kemineleridir ki,

Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleriyle evrak-ı melfufe manzur-ı âlî olmuş ve ber vech-i istizân iktizâsının ifası hususuna irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi şeref müteallik buyurularak evrak-ı maruza iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 9 Z sene [1]303 / 27 Ağustos sene [1]302

Serkatib-i hazret-i şehriyârî Süreyya

İ.ŞD 82/4880

2

Nezâret-i Evkaf-ı Hümayun

Masarıfat-ı Umumiye Dairesi

148

Dolmabahçe'de vaki Bezm-i Alem Valide Sultan hazretleri câmi-i şerîfinin deniz cihetindeki parmaklıklarıyla rıhtımının bade'l-keşf icra olunan münakasa vechile lira yüz kuruş hesabıyla otuz bin altı yüz kuruşla maktûan tamiri mukarrer iken tamirat-ı merkume nezâretce görülen lüzum ve verilen mezuniyet üzerine Evkaf-ı hümayun tamirat memuru esbak izzetli Osman Efendi marifetiyle emâneten bilicra ol bâbda mûma-ileyh tarafından verilen icmalde masarîf-ı vakıanın metalik akçe olarak otuz üç bin altı yüz yetmiş sekiz buçuk kuruşa baliğ olduğu gösterilmiş ve ale'l-usul icra kılınan keşf-i sâniyi mübeyyin tanzim ve leffen takdim olunan deftere nazaran mezkur parmaklıklarla rıhtımın ol mikdar masrafla ancak vücuda gelebileceği anlaşılmış olup defter-i mezbur üzerine masarıfat idaresinden yapılan muvazenede gösterildiği üzere efendi-i muma-ileyhe metalik olarak yimi beş bin seksen beş ve fey-i hakikisiyle lira olarak yedi bin kuruş teslimat vukubulup mezkur yedi bin kuruş liranın farkı olan bin dört yüz otuz üç buçuk kuruşla cümlesi birleştirildikde yekun teslimat otuz üç bin beş yüz on sekiz buçuk kuruşa bâliğ olmakla bunun mahsubuyla kusur yüz altmış kuruşun tasfiye-i duyun tahvilatı olarak doksan beş senesi bütçesi tertibinden ifasına ve masarîf-ı vakıadan olan otuz üç bin altı yüz yetmiş sekiz buçuk kuruşun cennet-mekan müşarun-ileyha vakfına masraf kaydına mezuniyet itası buyurulması hususunun huzûr-ı sâmi-i cenab-ı Sadâret-penâhîlerine arz ve idare-i mezkureden ifade olunmağın ol bâbda ve her halde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Şevval sene [1]303 / 17 Temmuz sene [1]302.

Nazır-ı Evkaf-ı hümayun

[mühür]

Evkaf-ı Hümayun Nezâreti'nin Şura-yı Devlet'e havale buyurulan işbu tahriri melfufuyla Dahiliye Dairesi'ne ita kılınmakla kıraat olundu. İstizân olunduğu üzere Dolmabahçe'de Bezm-i Alem Valide Sultan hazretleri câmi-i şerîfinin deniz cihetindeki parmaklıklarıyla rıhtımının Evkaf-ı hümayun tamirat memur-ı esbaki Osman Efendi marifetiyle icra ettirilen tamiratından dolayı efendi-i mûma-ileyhin gayr-ı ez-teslim matlubu bulunan yüz altmış kuruşun tasfiye-i duyun tahvilatı olarak doksan beş senesi bütçesi tertibinden tesviye ve ifası ve mecmû' masarîf olan otuz üç bin altı yüz yetmiş sekiz buçuk kuruşun müşarun-ileyhâ vakfına masraf kaydı hususunun nezâret-i müşarun-ileyhâya havalesi tezekkür olunarak keşf defteri leffen takdim kılındı. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 21 Zilkade sene [1]303 / 9 Ağustos sene [1]302

[Şura-yı Devlet azalarının mühürleri]

[illegible][illegible]

Cennet-mekan Bezm-i Alem Valide Sultan hazretlerinin evkaf-ı şerifesinden Göksu'da kain kahve hane arsasına bir bâb bakkal dükkanını müştemil bir kahvehane inşa ederek masarîf-ı inşaiyesi bedel-i îcardan mahsub edilmek üzere on sene müddetle uhdesine icarî Murad imzasıyla ita olunan arzuhalde istida olunup bu kahvehânenin müstecir marifetiyle inşasıyla ihalesi halinde müzayede birkaç tâlibe münhasır kalacağı gibi yapılacak ebniyenin metanet ve rasanetine de dikkat olunmayacağı cihetle böyle olmakdan ise hazînece inşa ettirilerek bi'l-müzayede talibine ihalesi vakfına daha ziyade menfaat bahş olacağına mebnî ale'l-usul keşfi bilicra ol bâbda tanzim ve leffen takdim olunan deftere nazaran mezkur kahvehânenin mecdi on dokuz kuruş hesabıyla on dokuz bin dokuz yüz doksan sekiz kuruşla inşası vücuda geleceği anlaşılmış olduğundan kaide-i tasarrufâta bi'r-riâye keşfinden noksanla ve kemal-i metanet ve rasanetle vücuda getirilmeğe say ve gayret olunmak üzere inşaat-ı mezkurenin Evkaf-ı hümayun tamirat memuru marifetiyle emaneten icrasıyla hitamında masarîf-ı vâkıanın vakfına masraf kaydı zımında meblağ-ı mezbûrun üç yüz yedi senesi bütçesi tertibinden sarfına mezuniyet ita buyurulması hususunun huzur-ı sâmi-cenab-ı Sadâret-penâhîlerine arzı meclis-i idare kararıyla masarîfat idaresinden ifade kılınmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

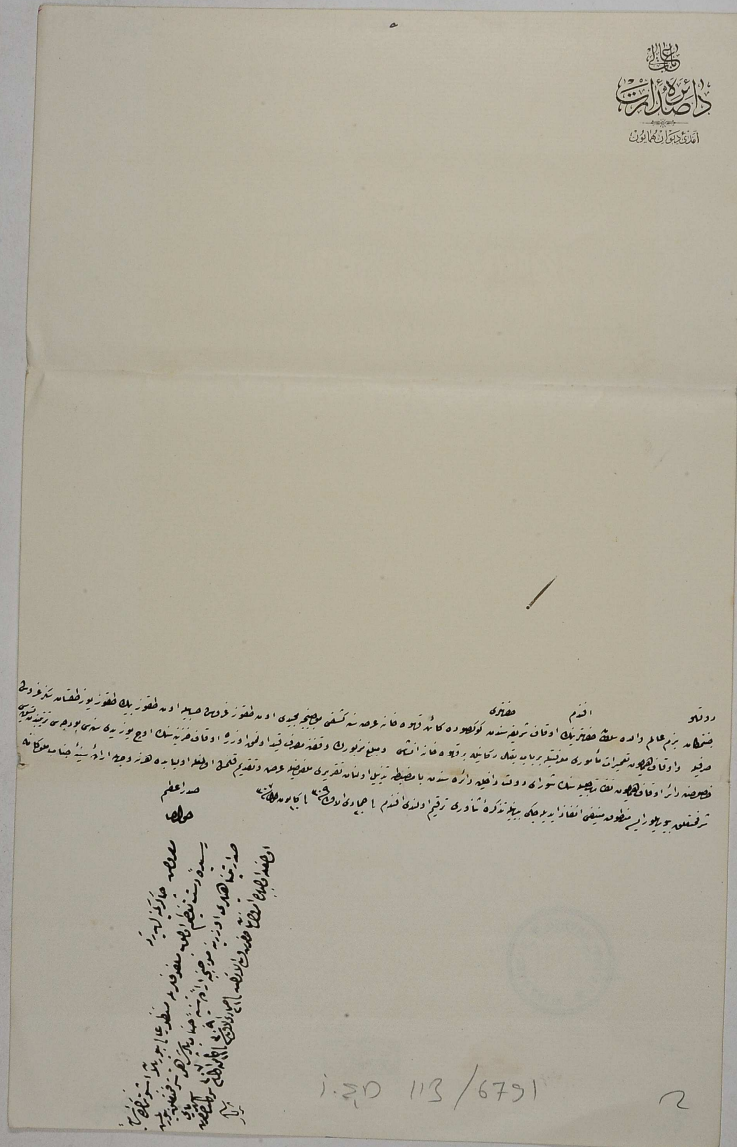
Fî 26 Rebiülahir sene 1309 / 16 Teşrin-i sani 1307.

Nazır-ı Evkaf-ı hümayun Es-Seyyid Abdullah

Evkaf-ı hümayun Nezâreti'nin Şura-yı Devlet'e havale ile Dahiliye Dairesi'nde kıraat olunan işbu tahririnde istizân olunduğu vecihle cennet-mekan Bezm-i Alem Valide Sultan hazretlerinin evkaf-ı şerifinden Göksu'da kain kahvehane arsasına keşfi mucebince mecdî on dokuz kuruşdan on dokuz bin dokuz yüz doksan sekiz kuruş sarfıyla ve Evkaf-ı hümayun tamirat memuru marifetiyle bir bâb bakkal dükkanıyla kahvehânenin inşasıyla hitamında vakfına masraf kayd edilmek üzere meblağ-ı mezbûrun üç yüz senesi bütçesi tertibinden tesviyesi hususunun nezâret-i müşarun-ileyhâya havalesi tezekkür ve keşf ve defteri leffen takdim kılındı. Emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 7 Cemaziyelevvel sene [1]309 / 27 Teşrin-i sani sene [1]307.

[Şura-yı Devlet azalarının mühürleri]

İ.ŞD 113/6791

2

Babıali

Daire-i Sadâret

Amedi-i Divan-ı hümayun

Devletli Efendim hazretleri

Cennet-mekan Bezm-i Alem Valide Sultan hazretlerinin evkaf-ı şerifinden Göksu'da kain kahvehâne arsasına keşfi mucebince mecidî on dokuz kuruş hesabıyla on dokuz bin dokuz yüz doksan sekiz kuruş sarfıyla ve Evkaf-ı hümayun tamirat memuru marifetiyle bir bâb bakkal dükkânıyla bir kahvehâne inşası ve meblağ-ı mezbûrun vakfına masraf kayd olunmak üzere evkaf hazinesinin üç yüz yedi senesi bütçesi tertibinden tesviyesi hususuna dâir Evkaf-ı hümayun Nezâret-i celilesinin Şura-yı Devlet Dahiliye Dairesi'nden bâ-mazbata tezyil olunan takriri melfufuyla arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vecihle irade-i seniyye-i cenab-ı mülukane şeref müteallik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senâverî terkim olundu efendim.

Fî 20 Cemaziyelevvel sene [1]309 / 10 Kanun-ı evvel sene [1]307.

Sadrazam Cevad

Maruz-ı çâker-i kemineledir ki,

Reside-i dest-i tazim olup melfuflarıyla manzur-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i samiye-i Sadâret-penâhîleri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi şeref müteallik buyurulmuş olmakla ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 21 Cemaziyelevvel sene [1]309 / 11 Kanun-ı evvel sene [1]307.

Serkatib-i Hazret-i şehriyari Süreyya.

İ.EV 40/1324.Ca.18

1

Şura-yı Devlet

Maliye Dairesi

Aded: 996

Evkaf-ı hümayun Nezâreti'nin 18 Safer sene [1]324 tarihinde Şura-yı Devlet'e havale buyurulan 15 Rebiülahir sene [1]324 tarih ve iki yüz yirmi dört numaralı takriri melfufuyla beraber Maliye Dairesi'nde kıraat olundu.

Meâlinde gösterildiği vecihle merhum ve mağfurun lehâ Bezm-i Alem Valide Sultan -tâbe serâhu- hazretleri vakfından Dolmabahçe'de vaki câmi'-i şerîfin sağ cihet minaresi fırtınadan münhedim ve câmi'-i şerîfin bazı mahalleri harab olmasına mebnî inşaat ve tamiratı keşfine nazaran sim mecidî on dokuz kuruşdan yüz altmış bir bin yedi yüz kırk yedi kuruşla vücuda geleceği anlaşılmış olduğundan bundan iki bin dokuz yüz altmış üç kuruşdan ibaret olan kurşun tamiratı hazine-i evkaf kurşun müteahhidi ve tamirat-ı mütebâkiye tamirat memuru marifeleriyle emâneten icra olunmak üzere meblağ-ı mezburun ber-muceb-i istizân üç yüz yirmi senesi bütçesi dahilinde tesviyesine mezuniyet itası hususunun nezâret-i müşarun-ileyhaya havalesi tezekkür ve keşf defteri leffen takdim kılındı. Ol bâbda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 4 Cemaziyelevvel sene 1324 / 13 Haziran sene [1]322.

[Şura-yı Devlet azalarının mühürleri]

İ.EV 40/1324.Ca.18

2

Babıali

Daire-i Sadâret

Amedi-i Divan-ı hümayun

1504

Devletli efendim hazretleri

Evkaf-ı hümayun Nezâreti celilesinin Şura-yı Devlet'e havale buyurulan tezkiresi üzerine Maliye Dairesi'nden tanzim ve leffen arz ve takdim olunan mazbatada merhum ve mağfurun leh Bezm-i Alem Valide Sultan -tâbe serâhâ- hazretlerinin vakfından Dolmabahçe'de kain câmi'-i şerîfin müşrif-i harab olan sağ cihet minaresiyle câmi'-i şerîfin bazı mahallerinin tamiri zımnında ber-muceb-i keşf sim mecidî on dokuz kuruşdan yüz altmış bir bin yedi yüz kırk yedi kuruşun üç yüz yirmi iki senesi bütçesi miyânından bi't-tesviye kurşun tamiratının hazine-i evkaf kurşun müteahhidi ve tamirat-ı mütebâkiyenin tamirat memuru marifetiyle emâneten icrası hususunun nezâret-i müşarun-ileyhaya havalesi lüzumu gösterilmiş olmakla ol bâbda her ne vechle irade-i seniyye-i cenab-ı padişahi şeref sudur buyurulur ise mantuk-ı âlîsi infaz edileceği beyanıyla tezkire-i senaverî terkîm kılındı efendim.

Fî 9 Cemaziyelevvel sene [1]324 / 18 Haziran sene [1]322

Sadrazam Ferid

Maruz-ı çâker-i kemineleridir ki,

Reside-i dest-i tazim olup melfuflarıyla beraber manzur-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhîleri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet-penahi şeref müteallik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Cemaziyelevvel sene [1]324 / 22 Haziran sene [1]322.

Serkatib-i Hazret-i şehriyâî Tahsin

250

[illegible]

ŞD 151/3

Nezâret-i Evkaf-ı hümayun

Mektûbî Kalemi

Aded: 741

Bezm-i Alem Valide Sultan -tâbe serâhâ- hazretleri vakfından Dolmabahçe'de kain câmi'-i şerîf derunundaki top avizede îkad olunmakda olan hava gazı yanmamakda olduğu ser-kayyımı tarafından haber verilmesi üzerine sebk eden işara cevâben Tophane-i amire müşiriyet-i celilesinden varid olan 1 Kanun-ı evvel sene [1]315 tarihli tezkirede mezkur avize borularının ekseri murur-ı zaman ile çürüyerek bazıları yarıldığı ve bunların tamir ve tecdidi avize ettirilmedikçe kabil olamayacağı ve mezkur avize sökülerek bade't-tathîr ve't-tamir yerine vaz olunmak üzere istihdam edilecek avizeci ve amele ücreti ile iskele ve saire için beş bin beş yüz kuruşun sarfı lâzım geleceği işar kılınmış olduğundan mezkur avize Tophane-i amire marifetiyle emâneten tamir ve tathir olunmak üzere meblağ-ı mezburun üç yüz on altı senesi bütçesi dahilinde tesviyesine mezuniyet itası zımnında keyfiyetin huzur-ı sâmi-i cenab-ı Sadâret-penâhîlerine arzı masarifat idaresinden ifade kılınmağın ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 11 Zilkade sene 1317 / 28 Şubat sene 1315.

Nazır-ı Evkaf-ı hümayun Es-Seyyid Abdullah.

ملاحظات	خلاصه مذاکره	تاریخ	محل
	مجلسه در محفل واهمه سلطنت و تقاضای طوایف و ده کانه بهمنزله رفیعہ رفیعہ در محفل و ده در	۱۹۱	۲۹
در وقت زینب قریب کف در وقت و ده			۱/۲

ŞD 151/3

-

1

Şura-yı Devletin melfufat müzekkiresi

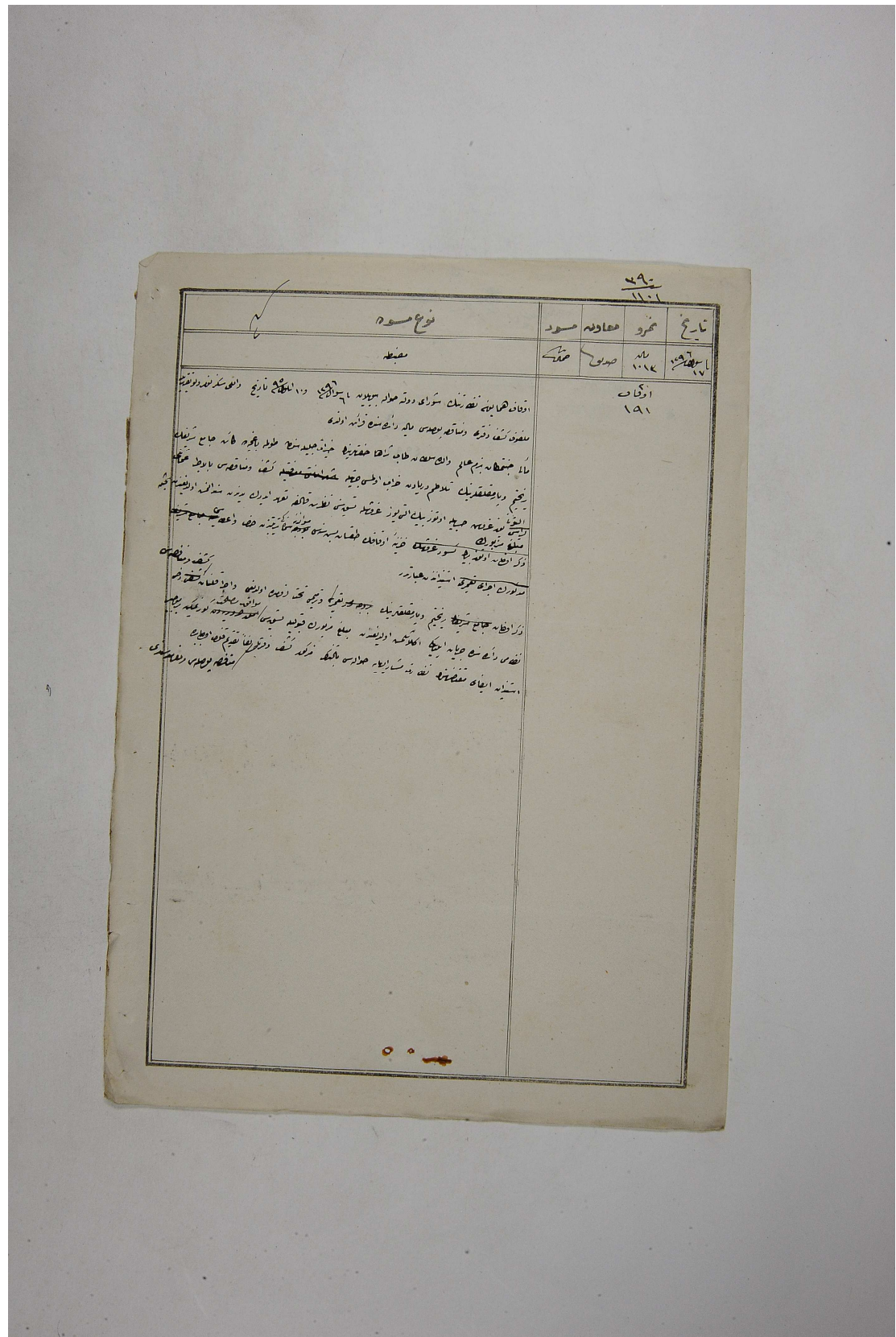
Tarih-i vurudu: 9 N sene [12]96

Defter numarası: Evkaf 191

Hulasa-i madde: Cennet-mekan Bezm-i Alem Valide Sultan vakfından Dolmabahçe'de kain câmi'-i şerîf rıhtımıyla parmaklıklarının suret-i tamiri istizânına dair.

Aded-i evrak:

1. Evkaf Nezâreti'nin takriri
2. Keşf defteri ve münakasa pusulası

Belge 31693

ŞD 99/55

2

390/1101

Tarih: 17 Şevval 1296

Numara: Maliye 1013, 30 Evkaf 191

Muavin: Sıddık

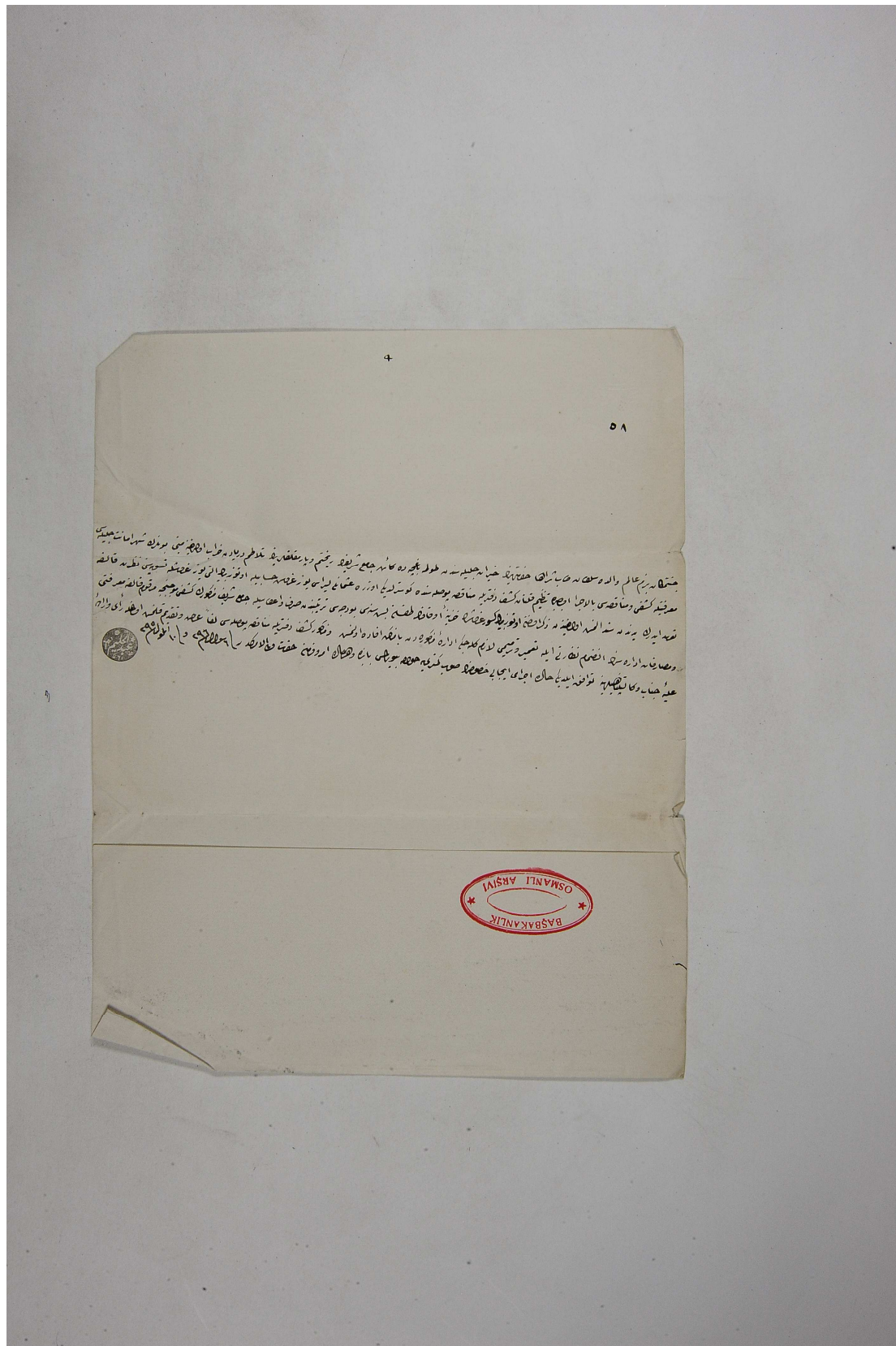
Müsevvid: Cemal

Nev-i müsvedde: Mazbata

Evkaf-ı hümayun Nezâreti'nin Şura-yı Devlet'e havale buyurulan fî 6 Şevval 1296 ve 10 Eylül sene [12]95 tarih ve elli sekiz numaralı takriiriyle melfuf keşf defteri ve münakasa pusulası Maliye Dâiresi'nde kıraat olundu.

Meâli cennet-mekan Bezm-i Alem Valide Sultan -tâbe serâhâ- hazretlerinin hayrât-ı celîlesinden Dolmabahçe'de kain câmi'-i şerîfin rıhtım ve parmaklıklarının telâmût-i deryadan harab olması cihetiyle keşf ve münâkasası bilicra Osmanlı altını yüz kuruş hesabıyla otuz bin altı yüz kuruşla tesviyesine Nazarat Kalfa taahhüd ederek yedinden sened alınmış olduğundan bahisle meblağ-ı mezburun hazine-i evkafın doksan beş senesi muvazenesindeki tertibinden sarf ve itası istizânından ibaretdir.

Zikr olunan rıhtım ve parmaklıklarının tamir ve termimi taht-ı lüzumda olduğu ve icra kılınan keşf ve münakası dahi nizâmı dairesinde ceryan eylediği anlaşılmış olduğundan meblağ-ı mezburun kabulüyle tesviyesi muvafık-ı maslahat görünmeğin ber-muceb-i istizân ifa-yı muktezâsının nezâret-i müşarun-ileyhâya havalesi bi't-tezekkür mezkur keşf defteri ve münakasa pusulası ve taahhüd senedi leffen takdim kılındı ol bâbda.

Belge 31694

ŞD 99/55

3

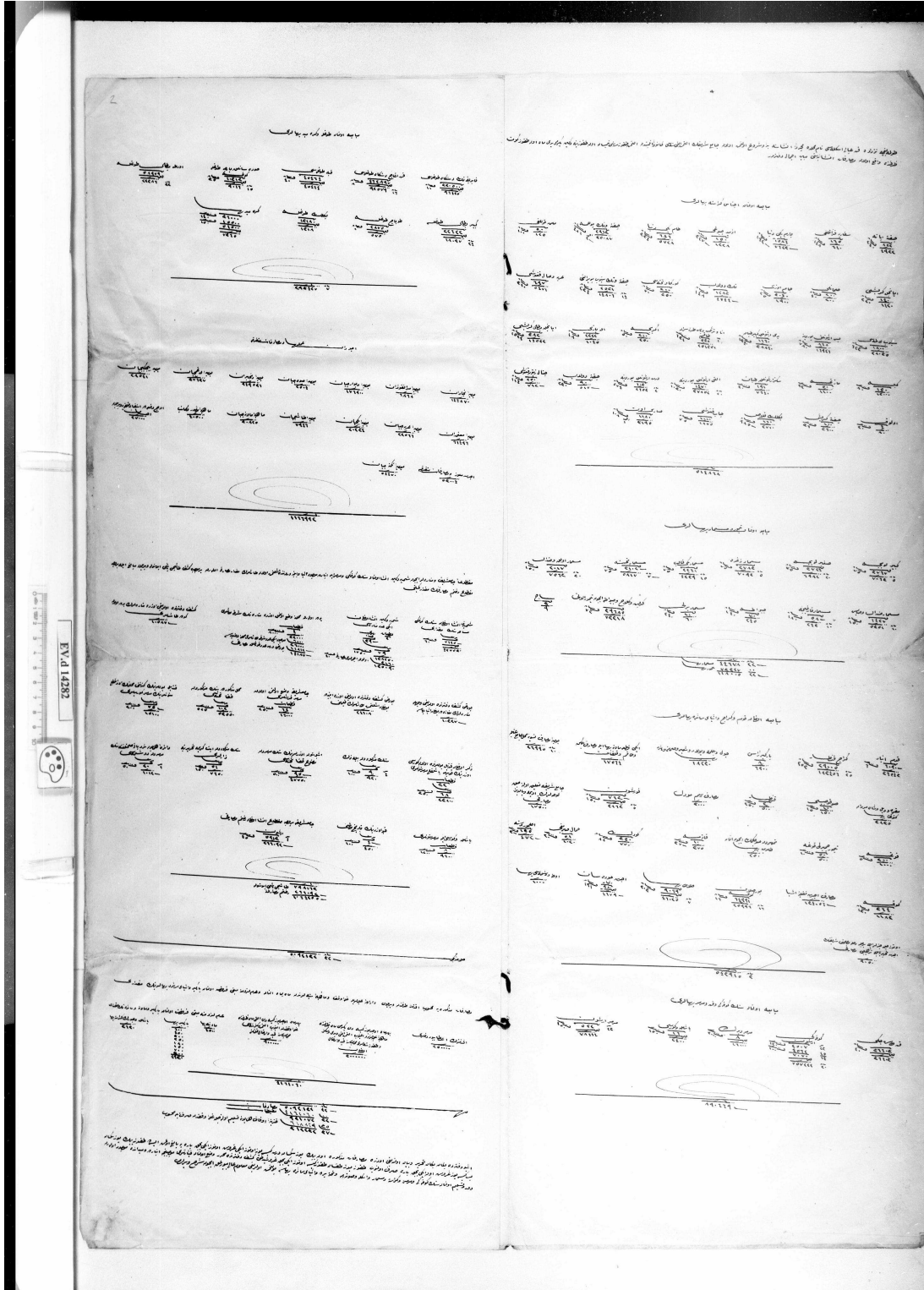
58

Cennet-mekan Bezm-i Alem Valide Sultan -tâbe serâhâ- hazretlerinin hayrat-ı celilesinden Dolmabahçe'de kain câmi'-i şerifin rıhtım ve parmaklıklarının telâtüm-i deryadan harab olduğuna mebni bunların Şehremaneti celilesi marifetiyle keşfi ve münâkasası bilicra ol bâbda tanzim kılınan keşf defteriyle münâkasa pusulasında gösterildiği üzere Osmanlı lirası yüz kuruş hesabıyla otuz bin altı yüz kuruşla tesviyesine Nazarat Kalfa taahhüd ederek yedinden alınmış olduğundan zikr olunan otuz bin küsur kuruşun hazine-i evkafın doksan beş senesi bütçesi tertibinden sarf ve itasıyla câmi'-i şerîf-i mezkurun keşfi ve mucebince merkum kalfa marifeti ve masarıfat idaresinin inzımm-ı nezâreti ile tamir ve termimi lazım geleceği idare-i mezkureden bâ-müzekkire ifade olunmuş ve mezkur keşf defteriyle münâkasa pusulası leffen arz ve takdim kılınmış olmakla rey ve irade-i aliyye-i cenab-ı vekalet-penâhîlerine tevafuk eylediği halde icra-yı icabı hususunun savb-ı kemteriyeye havale buyurulması babında ve herhalde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 6 Şevval sene [1]296 / 10 Eylül sene [1]295

Abdülhalim.

EK 10 Evkaf defterleri

Belge 14282:

Dolmabahçe nezdinde Karaabalı İskelesi nâm mahalde müceddeden inşâsına bed' ve şürû' olunmuş olan câmi'-i şerîfin altmış altı senesi Kânûn-ı sânisinden altmış dokuz senesi Nisan on dokuzuna değin yirmi yedi mâh on dokuz gün zarfında vâki' olan masârifât-ı inşâyesini mübeyyin icmâl defteridir.

Mübâya‘a olunan ecnâs kereste bahâları

Çifte abana 822 adet, fiyat: 140 3932 kuruş	Sakarya kızaklığı 165 adet, fiyat 148 610 kuruş	Yarım yeni dünya 1584 adet, Fiyat 192,5 7623,5 kuruş
İzmid çubuğu 150 adet, Fiyat 327,5 kuruş	Dam yeni dünya 686 adet, Fiyat 334 5728 kuruş	Çifte venk yollaması 2913 adet, Fiyat 481 35087 kuruş
Mersin? Kolluğu 50 adet, Fiyat 100 125 kuruş	Ayancık kirişi 140 adet, Fiyat 320 1120 kuruş	Samanlı 200 adet, Fiyat 40 200 kuruş
Çamözü 3040 adet, Fiyat 25 1900 kuruş	Tek dolap 1283 adet, Fiyat 148 4746,5 kuruş	Gürgen tahtası 200 adet, Fiyat 70 350 kuruş
Çifte ve tek Sinop boyralığı? 2531 adet, Fiyat 234 14806 kuruş 14 para	Araba ve sal koğuşı 696 adet, Fiyat 310 5471 kuruş	Beş arşınlık yurdine? 868 adet, Fiyat 780 16926 kuruş
Yedi arşınlık kebîr tabak 1160 adet, Fiyat 1340 38860 kuruş	Ana ve tirenkeş ve yaş turna siren 398 takım, Fiyat 631 251350 kuruş	Ekserice 200 adet, Fiyat 50 250 kuruş
Akyazı 2322 adet, Fiyat 18 1045 kuruş	Ayancık battâl kirişi 382 adet, Fiyat 1522 14533 kuruş	Kise 150 adet, Fiyat 80 kuruş 12000 kuruş
Mazga 50 adet, Fiyat 22 kuruş 1100 kuruş	Sekiz arşınlık taban 191 adet, Fiyat 540 7640 kuruş	Altı arşınlık pordine 1470 adet, Fiyat 1030 37852 kuruş 20 para
Dört arşınlık pordine 603 adet, Fiyat 575 8653 kuruş 2 para	Çifte dolap 90 adet, Fiyat 230 para 517,5 kuruş	Çatal zeytin koğuşı 250 adet, Fiyat 114 712,5 kuruş
Oluk 4 adet, Fiyat 20 kuruş 80 kuruş	Çifte keriş 100 adet, Fiyat 36 kuruş 3600 kuruş	Beğlik kalas 100 adet, Fiyat 985,5 para 2710 kuruş
Cap koğuşı 1000 adet, Fiyat 75 para 1875 kuruş	Sarı ot Adet 1180, Fiyat 108 para, 1 akçe 3195 kuruş	

Cem‘an yekûn: 514868 kuruş.

Mübâya‘a olunan demir ve mismâr bahâları

Kebîr Lobca 3767 kıyye, fiyat 75 para 7063 kuruş 5 para	Sagîr Lobca 3724 kıyye, fiyat 75 para 6983 kuruş 30 para	Mismâr-ı Zağra 3783 kıyye, fiyat 75 para 7093 kuruş 5 para
Mismâr-ı yeni kalıp 2261 kıyye, fiyat 75 para 4239 kuruş 15 para	Mismâr-ı tahta 3602,5 kuruş, fiyat 75 para 5817 kuruş 7 para	Mismâr-ı oluk ve sandal 2017 kıyye, fiyat 150 para 7563 kuruş 30 para
Mismâr-ı sandal ve sayış 1427 kıyye, fiyat 150 para 5351 kuruş 10 para	Mismâr-ı Karfice 58,5 kıye, fiyat 180 para 263 kuruş 10 para	Cıvata 70 kıyye, fiyat 140 para 245 kuruş
Mismâr-ı yerli 10 kıyye, fiyat 240 para 60 kuruş	Kiriş ve külâh ve cıvata için demir âlâtı 39685 kıyye, fiyat 72 para 73318 kuruş	Sac 3 kıyye 9 kuruş

Yekûn

44678 kuruş 22 para mismârâ

73327 kuruş demirhâ

118005 kuruş 22,5 para

Mübâyâ'a olunan kum ve kireç ve eşyâ-yı sâire bahâları

Kireç 29005 kantar, fiyat 253 para 183456 kuruş 25 para	Beygir re's 8 adet 6900 kuruş	Çul ve belleme ve yular ve şa'îr ve saman ve sâ'ire Bahâ 18230 kuruş
İki kıt'a mavna bahâ ile masârif-ı yelken ve takım ve kalafat 17564 kuruş	Yevmiye-i masârif-ı tesviye-i mahall-i câmi'-i atîk 26995 kuruş 10 para	Makara ve dil ve şahmerdan kütüğü bahâ 3835 kuruş
Su fiçısı 10 adet, fiyat 15 kuruş 150 kuruş	Kantar 2 adet, fiyat 250 kuruş 500 kuruş	Masârif-ı resm-i model 3000 kuruş
Kurşun 763,5 kıyye, fiyat 150 para 2863 kuruş 5 para	Câmi'-i şerîfe ta'lîk olunacak levhaların oyma ve yıldız masârıfı 17500 kuruş	Koğa 200 adet, fiyat 5 kuruş 1000 kuruş
Demir çemberli koğa 50 adet, fiyat 10 kuruş 500 kuruş	Temellerden su çekmek için alınan tulumba bahâ 250 kuruş	Kazma 10 adet, fiyat 37,5 kuruş 375 kuruş
Kürek 350 adet, fiyat 88 para 770 kuruş	Hammâl sırgı 51 adet, fiyat 20 kuruş 1020 kuruş	İhlamur 135 deste, fiyat 3,5 kuruş 472,5 kuruş
Küfe 364 adet, fiyat 130 para 1183 kuruş	Masârif-ı ücret-i nakliye-i eşyâ 134056,5 kuruş	Borslan küfe 64991 adet, fiyat 16 para 25996 kuruş 16 para

Halat bahâ 9079 kıyye, fiyat 203 para 46025 kuruş 7 para	Ücret-i Horasan Anbar 980, fiyat 191 para 4679,5 kuruş	Oda döşemesi bahâ 1000 kuruş
Otuz cild cüzler ile bir cild rahle mushaf-ı şerîfinin ücret-i tahrîriyesiyle tezhîbi masârıfı 9050 kuruş		

Yekûn: 543915 kuruş 3 para

Mübâyâ'a olunan seng-i küfegi ve [...] ve mermer bahâları

Karataş 36603 çeki, fiyat 40 kuruş 36603 kıymet kuruş	Küfegi 2507 arşın 23, fiyat 120 kuruş 4562 arşın 15, fiyat 100 kuruş 7070 arşın 14 Kıymet 757222 kuruş 20 para	Mermer direk 8 adet, fiyat 2000 kuruş Kıymet 16000 kuruş
Başlık ve kürsü 16 adet, fiyat 150 kuruş Kıymet 2400 kuruş	Mermer arşın 522 arşın, 23 parmak, fiyat 150 kuruş kıymet78444 kuruş	

Cem'an yekûn 890669,5 kuruş

Mübâyâ'a olunan tuğla ve kiremid bahâları

Fabrikanın destgâh tuğlası 330500 adet, fiyat 11 para 96425 kuruş	Karaağaç destgâh tuğlası 462897 adet, fiyat 8 para 92579 kuruş 16 para	Kubbe tuğlası 45464 adet, fiyat 40 para 45464 kuruş
Horasanlık parça tuğla Küfe10312 adet, fiyat 35 para 9016 kuruş 15 para	Orta battal tuğla 58979 adet Kıymet 22386 kuruş 32 para	Kebîr battâl tuğla 22622 adet Kıymet 18097 kuruş 24 para
Topaç tuğla 2875 adet, 8 para Kıymet 575 kuruş	Beğlik tuğla 13180 adet Kıymet 1318 kuruş	Kiremid baha 36000 adet, fiyat 140 kuruş 155500 adet, fiyat 150 kuruş 51500 kuruş Kıymet 7365 kuruş

Yekûn: 293447 kuruş 7 para

Ücârât-ı amelehâ ve masârîfât-ı müteferrika

Yevmiye-i neccârân 146870 kuruş	Yevmiye-i Marangoz 6868 kuruş	Yevmiye-i duvarcıyân 17690 kuruş
------------------------------------	----------------------------------	-------------------------------------

Yevmiye-i sıvacıyân 2504 kuruş	Yevmiye-i rencberân 6495 kuruş 31 para	Mismâr-ı oluk ve sandal 2017 kıyye, fiyat 150 para 7563 kuruş 30 para
Yevmiye-i lağımçıyân 37637 kuruş	Yevmiye-i beğlikçıyân 28541 kuruş	Yevmiye-i mu‘temidân 61496 kuruş
Yevmiye-i arabacıyân 22566 kuruş	Yevmiye-i bekçıyân 20234 kuruş	Yevmiye-i taşıçıyân 7946 kuruş
Mâhiye-i mavnacıyân 30825 kuruş	Mâhiye-i me’mûr ve katib 40500 kuruş	Üç def‘ada İstefan kalfaya verilen ihsân 27000 kuruş
Ücret-i molaz ve masârifât-ı müteferrika 53004 kuruş	Yevmiye-i tekneciyan 54470 kuruş	

Cem‘an yekûn: 1666992 kuruş

Maktû‘an câmi‘-i şerîf ve minareler için şimdiye değin inşa olunan seng-i küfegi ve mermer ile anbarda mevcut eşya ve ebniyelerûnunda işlenmiş olan taşların masârıfı olarak ber-muceb-i keşf taşıcı başı Apotsol'a verilen mebâliğ ile ber-vech-i maktû‘ ve rıhtım masârıfının mikdârı kemiyeti

Şimdiye kadar inşâ olunan seng-i küfegi misâhasının mikdârı Terbî‘ân 7125,5 zirâ‘, fiyat 60 kuruş Kıymet 427530 kuruş	Şimdiye değin inşa olunan iki aded minaresi Kıta‘ât 2 Beheri Kadden 39,5 zirâ‘ Terbî‘an 79 zirâ‘, fiyat 1750 kuruş 138250 kuruş 3160 kuruş oluk açmaları masârıfı, fiyat 40 135090 kuruş	Perde olarak mahalline vaz‘ olunmak üzere minarenin şerefe taşları Kıta‘ât 4, fiyat 8000 kuruş 32000 kuruş 6000 kuruş mevcut iki aded şerefe taşları mahalline vaz‘ıyesi 26000 11812,5 kuruş bu dahi dört adde korkuluk masârıfı 14187,5
Keşf defterinde olduğu üzere mirarelerin perde olan gövde taşları 10587,5 kuruş	Bu dahi keşf defterinde olduğu vechle mirarelerin mağazada bulunan eşyâ bahâsı 10327,5 kuruş	Bu dahi keşf defterinde olduğu üzere ebniyede bulunan işlenmiş taşların kıymeti 24608 kuruş
Câmi‘-i şerîfe vaz‘ olunmuş olan mermer ferşleri Kıta‘ât 64 adet, fiyat 25/ kuruş 16000 kuruş	Mahall-i mezkûrda seng-i mezkûrdan kafa tahtası Terbî‘an 102 zirâ‘, fiyat 525 kuruş 53550 kuruş	Kandil yollarının gezinti mahallinin avadanlığı sütunlarının mermer kürsüleri Terbî‘an 75 zirâ‘, fiyat 200 kuruş 15100 kuruş

Zikr olunan kandil yollarında olan kürsü üzerinin kıvrıma başlıklı mermer sütunları Kıta'ât 32 adet Terbî'an 68 zirâ', fiyat 350 kuruş 23800 kuruş	Seng-i mezkûrdan bilezik Terbî'an 9 zirâ', 4 parmak fiyat 100 kuruş 920 kuruş	İşbu sütun üzerlerinin seng-i mermerden masnû' kafa tahtası Terbî'an 95 zirâ', fiyat 500 kuruş 47750 kuruş
Seng-i mezkûrdan [...] tahrîrine zarları Terbî'an 51 zirâ', fiyat 150 kuruş 7650 kuruş	Dâire-i hümâyûn merdivanlar sahanlığına seng-i mermerden döşemesi Terbî'an 20 zirâ' 9 parmak, fiyat 50 kuruş 1012,5 kuruş	Başlık ve kürsü ile mermer sütunları Kıta'ât 8 adet, fiyat 1200 kuruş 9600 kuruş
Kapı üzerinin târih taşı Terbî'an, 4,5 zira', fiyat 100 450 kuruş	Câmi'-i şerîfe ber vech-i maktû' inşâ olunan rıhtım masârıfı Arşın 5913 adet 1 parmak, fiyat 45 kuruş 266092,5 kuruş	

798163 kuruş taşcıbaşı Apostol'a

266092,5 kuruş Rıhtım masâfına

1064255,5 kuruş

Hulâsa-i yekûn: 5092132 kuruş 32 para.

Masârıf-ı mezkûreye mahsûb efendimiz tarafından verilen ve irâde-i aliyyeleriyle galle-i vakf ve mâhiye-i seniyyelerinden mâh be-mâh alınan ve adem-i lüzûmuna mebnî furuht olunan beygir ve eşyâ-i sâ'irenin bahâlarının mikdârı

Efendimizin i'tâ buyurdıkları 250000 kuruş	Beher mâh üçer yüz kiseden yirmi mâh zarfında mâhiye-i aliyyelerinden alınıp altmış altı ve yedi ve sekiz ve dokuz seneleri muhâsebesine kayd ve idhâl olunan 3000000 kuruş	Beher mâh üç yüz kiseden altı mâh zarfında galle-i vakfdan alınıp altmış sekiz senesi muhâsebesine kayd ve idhâl kılınan 900000 kuruş
--	--	--

Adem-i lüzûmuna mebnî furuht olunan beygir ve mavna ve sâirenin mikdârı Mavna bahâ 4500 kuruş Bargir bahâ 600 kuruş 450 kuruş 300 kuruş 250 kuruş 180 kuruş 150 kuruş 700 kuruş 300 kuruş 2930 kuruş Başlık ve çürük kereste bahâ 3630 kuruş		
---	--	--

Yekûn: 4161060 kuruş

Cem'an yükûn

5092132 kuruş 32 para Masârîfât

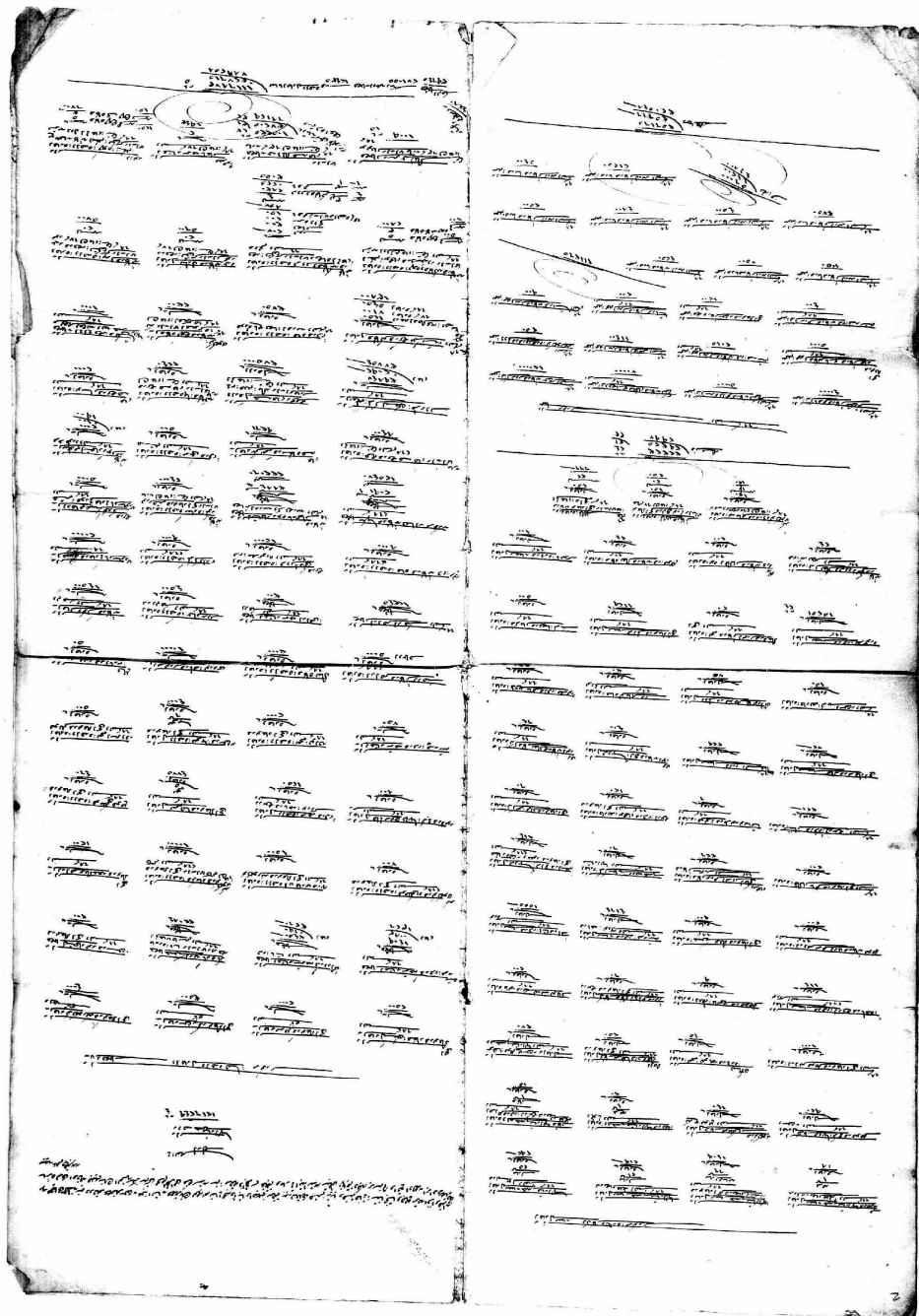
4161060 kuruş makbûzât

931072 kuruş 32 para

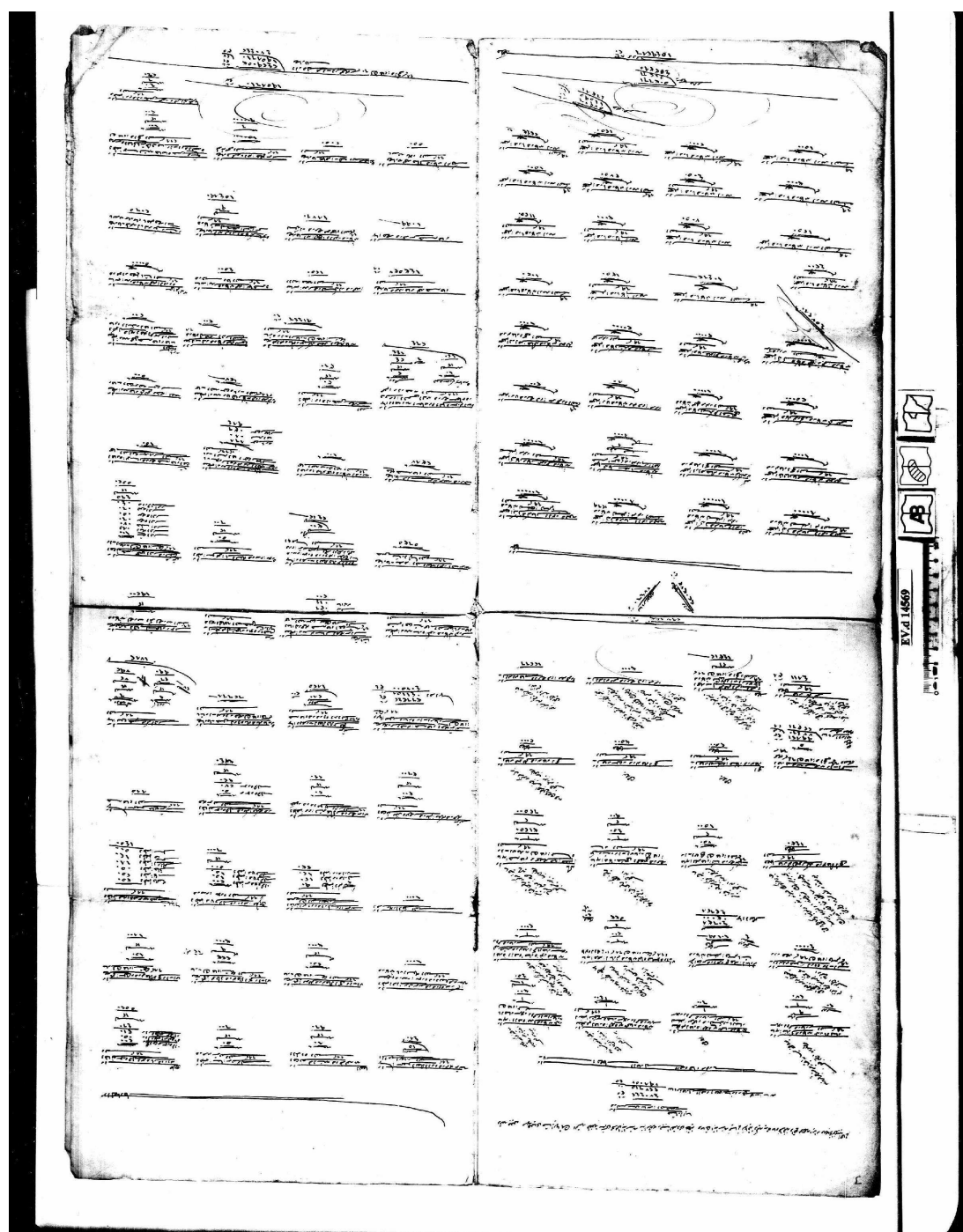
618839 kuruş 35 para Hazine-i Evkaf-ı hümayuna teslîm olunacak galle-i vakfdan sarf ile mahsûb

312232 kuruş 37,5 kuruş

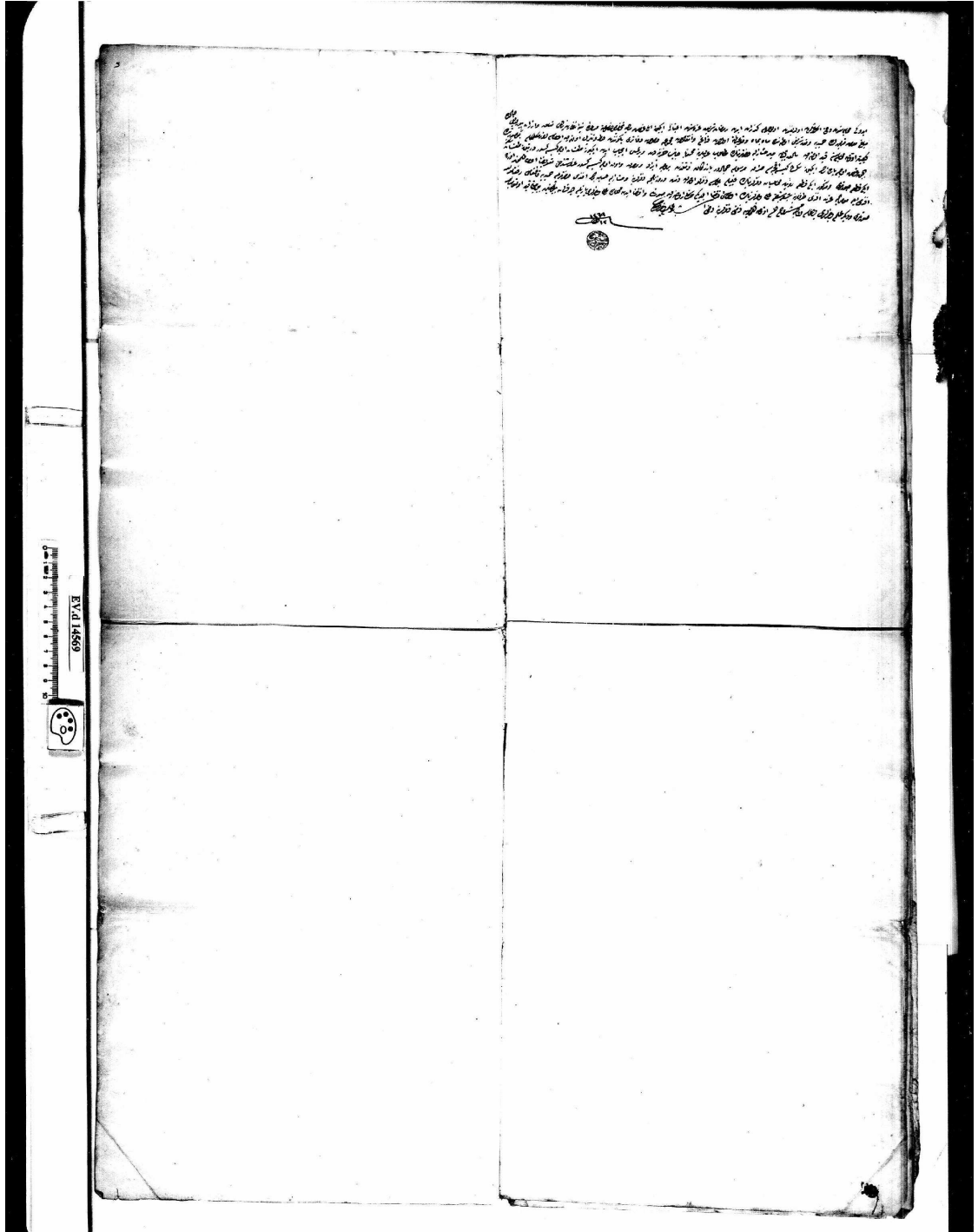
İşbu defterde yegan yegan tahrîr ve beyân olunduğu üzere masârîfât-ı mezkure on bin yüz seksen dört kise yüz otuz iki kuruş otuz iki buçuk paraya bâliğ olmuş ise de dokuz bin yüz seksen beş kise yüz kuruş on iki buçuk para sarf olunup dokuz yüz doksan dokuz kise otuz iki buçuk kuruşu dahi keşf defterinde muharrer vaz' olunan fiyatları mûcebince anbarda ve meydanda mevcut olarak defter ve teslîm olunan seng-i küfegi ve mermer ve kereste ve mismâr ve iskele ve sundurma ve tahta perde ve eşyâ-yı sâ'ire bahâsı bulunmuş olduğu ma'lûm-ı âlî buyurulmak için şerh verildi.

Belge 14569-1

Belge 14569-2

Belge 14569-3

Mehd-i ulyâ-yı saltanat-ı seniyye devletli ismetli Sultan aliyetü's-şân hazretlerinin bi-vechillâhi te'âlâ müceddeden binâ ve ihyâsına muvaffak buyuruldukları çeşme-i zîbâ ve hastahâne-i şifâ-bahş ve câmi'-i şeref efzâ ve hayrât-ı sâireleri evkâf-ı celîlesinin altmış sekiz senesi Muharremü'l-harâmı guresinden sene-i merkûme Zilhiccesi gâyetine ve Martı ibtidâsından Şubat'ı gâyetine değin bir senede vâki olan îrâd ve masârifât-ı mübeyyin ilmuhaberdir.

Fi'l-asl

Berâ-yı an vakf-ı hazret-i müşârun-ileyhâ

1316249 kuruş 4 para

Berâ-yı bedelât hâsılât ve icârât-ı vâhide kazâ'-i mezkûrîn

Berâ-yı bedel-i hâne-i Göksu-yı kebîr der Boğaziçi vâcib sene-i minhu Bedel 4000 kuruş	Berâ-yı bedel-i hâne-i Sultan der Boğaziçi vâcib sene-i minhu Bedel 3500 kuruş	Berâ-yı bedel-i hâne-i Sokullu der Boğaziçi vâcib sene-i minhu Bedel 2000 kuruş
Berâ-yı bedel-i hâne-i iskele-i Hünkar der Boğaziçi vâcib sene 68 Bedel 2500 kuruş	Berâ-yı bedel-i hâsılât-ı eşcâr-ı ceviz der Sultan der Boğaziçi vâcib sene 68 Bedel 300 kuruş	Berâ-yı hâsılât-ı

Berâ-yı icârât [...] ve gedikan ve sâire-i mezkûrîn

Vakf-ı celîl-i mehd-i ulyâ-yı müşârûn-ileyhânın altmış dokuz senesi Muharrem'i ibtidâsından sene-i merkûme Recebi'l-ferdi gâyetine ve Martı ibtidâsından Nisan'ı nihâyetine değin yedi mâh zarfında vâki olan îrâd ve masârîfâtını mübeyyin icmâli.

İzzet âşîyân merhûme ve mağfûrun lehâ Bezm-i Alem hazret-i müşârûn-ileyhâ Valide Sultan -tâbet serâhâ- hazretlerinin Dolmabahçe'de kâ'in derdest-i inşâ ve ihyâsına muvaffak oldukları câmi'-i şerîfleri ebniyesinin şimdiye kadar yapılmış ve ba'demâ yapılacak mahallerinin mu'âyene olunduğu vechle terkîm olunmuş olan iki kıt'a keşf defâtiri mûcebince vukû'a gelen masârîfâtıyla kezâlik vâkife-i müşârûn-ileyhânın altmış dokuz senesi Muharremi guresinden sene-i merkûme Recebi'l-ferdi ve Martı ibtidâsından Nisan'ı nihâyetine değin yedi mâh zarfında me'a vergisi sâbık rü'yet olunmuş olan muhâsebesinde zuhûr etmiş olan fazlasını nâtık atûfetli Hüseyin Beyefendi hazretleri tarafından takdîm kılınan memhûr ve mûmzâ bir kıt'a muhâsebe defterinde muharrer olduğu üzere terkîm kılınan iki kıt'a defterinde gösterilmiş olan vâridât ve masârîfâtıyla mîr-i müşârûn-ileyh hazretlerinin gayr-ı ez makbûzât kusûr matlûbu görünen mebâliğin mikdârı.

Câmi'-i şerif-i mezkurun şimdiye kadar yapılmış olan mahallerinin ber-mûceb-i defter-i keşf masârîfâtıyla eşyâ-i mevcûde bahâsı. (Memuru tarafından takdîm olunan defter-i müfredât mantûkuncu masârîfât-ı vâkî'ası)

5092132 kuruş

10184 kise

4662867,5 kuruş Temel ve [...] masârîfı

9998753,5 kuruş Anbarda mevcud eşyâ bahâsı

0010327,5 kuruş Diğer mağazada mevcud eşyâ bahâsı

0121187,5 kuruş Kereste-i mevcude bahâsı

0024595 kuruş Mevcud seng-i mermer bahâsı

0072172,5 kuruş Mevcud seng-i küfegi bahâsı

0163446,5 kuruş İskelerde mevcud kereste ile sundurma ve tahta perde masârîfı

0040500 kuruş Me'mûrîn maaşı

0027000 kuruş Kalfaya ihsân-ı şâhâne buyurulmuş olan.

5220849,5 kuruş

10441 kise 349,5 buçuk küsur

00257 kise 217,5 buçuk küsur

10184 kise 132 küsur Ber vech-i bâlâ masârîfât-ı vâkî'asıyla keşf-i evvelinde görünen si'r.

Mîr-i müşârûn-ileyh hazretlerinin masârîfât-ı merkûmeye mahsûben makbûzâtı

8322 kise 60 küsur mukaddime

1237 kise 339 kûsur Bu def'a ber mantûk-ı muhâsebe-i hazîne evkâf-ı hümâyuna
teslîm olunacak fazla-i vakfdan terfîk kılınmış olan

9559 kise 399 kûsur

16416 kise 406,5 kûsur

Ber-vech-i muharrer vâkıfe-i müşârün-ileyhânın sâlifü'l-beyân takdîm kılınan yedi
aylık muhâsebe defterinde zuhûr eylemiş olan fazlasıyla meblağ-ı fazla-i mezkûrdan
müşârün-ileyh Hüseyin Beyefendi hazretlerinin kusûr matlûblarına mahsûben nakden
ve havâleten i'tâsı îcâb eden mebâliğin mikdârı.

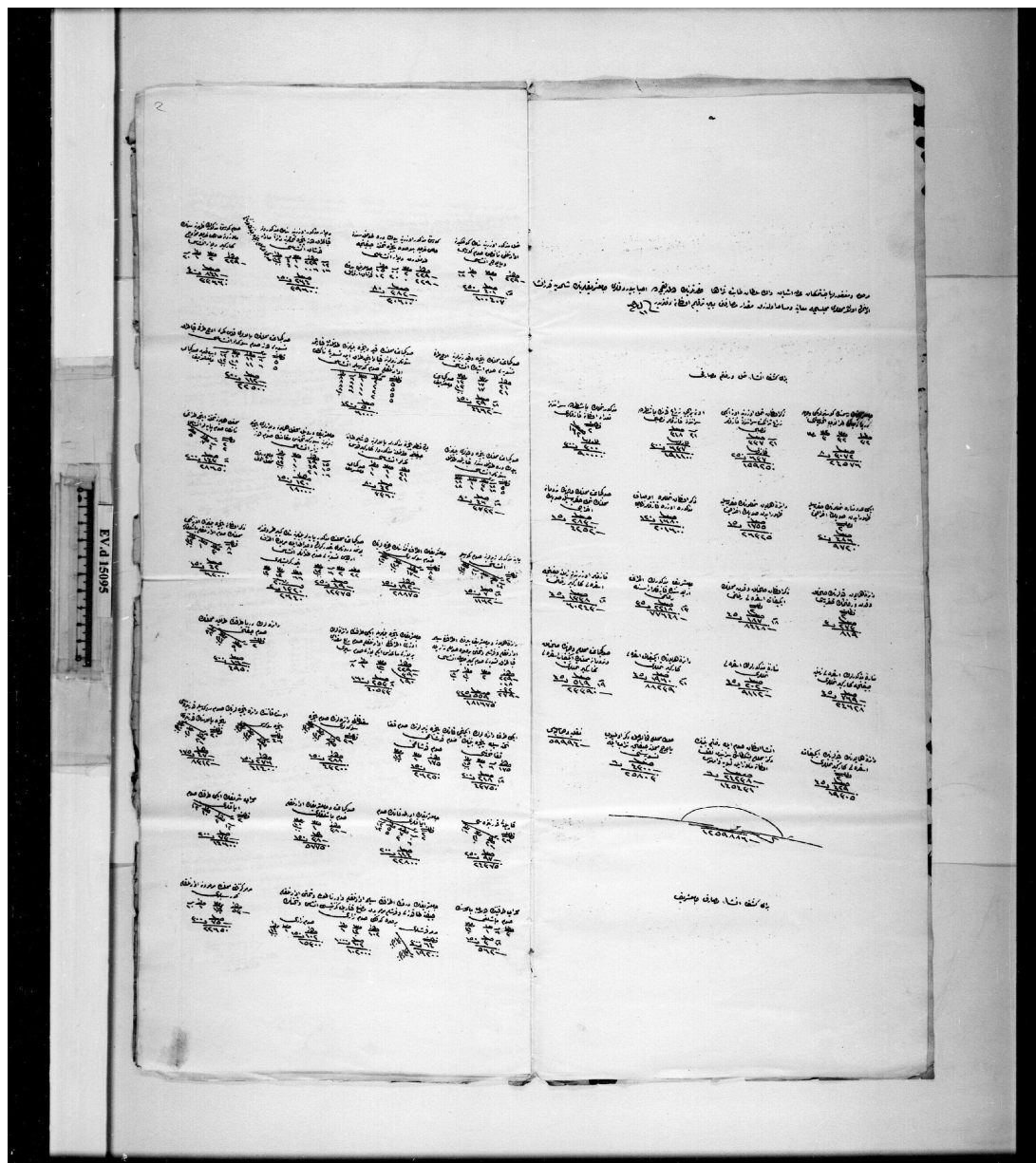
Bundan böyle yapılması lâzım gelen mahaller ile inşâ kılınacak muvakkıthâne
ebniyesine ber mantûk-ı defter-i keşf zuhûra gelecek masârifâtı (Yapılmış mahallerin
keşfinde gösterilen eşyâ-yı mevcude bundan böyle yapılacak mahallere sarf
olunacağı cihetle keşfi masârifâtından yedi yüz kise akçeden ziyâde masârif tenezzül
edeceği şerh verildi).

2635684,5 kuruş Ba'demâ yapılacak mahallerin masârıfı

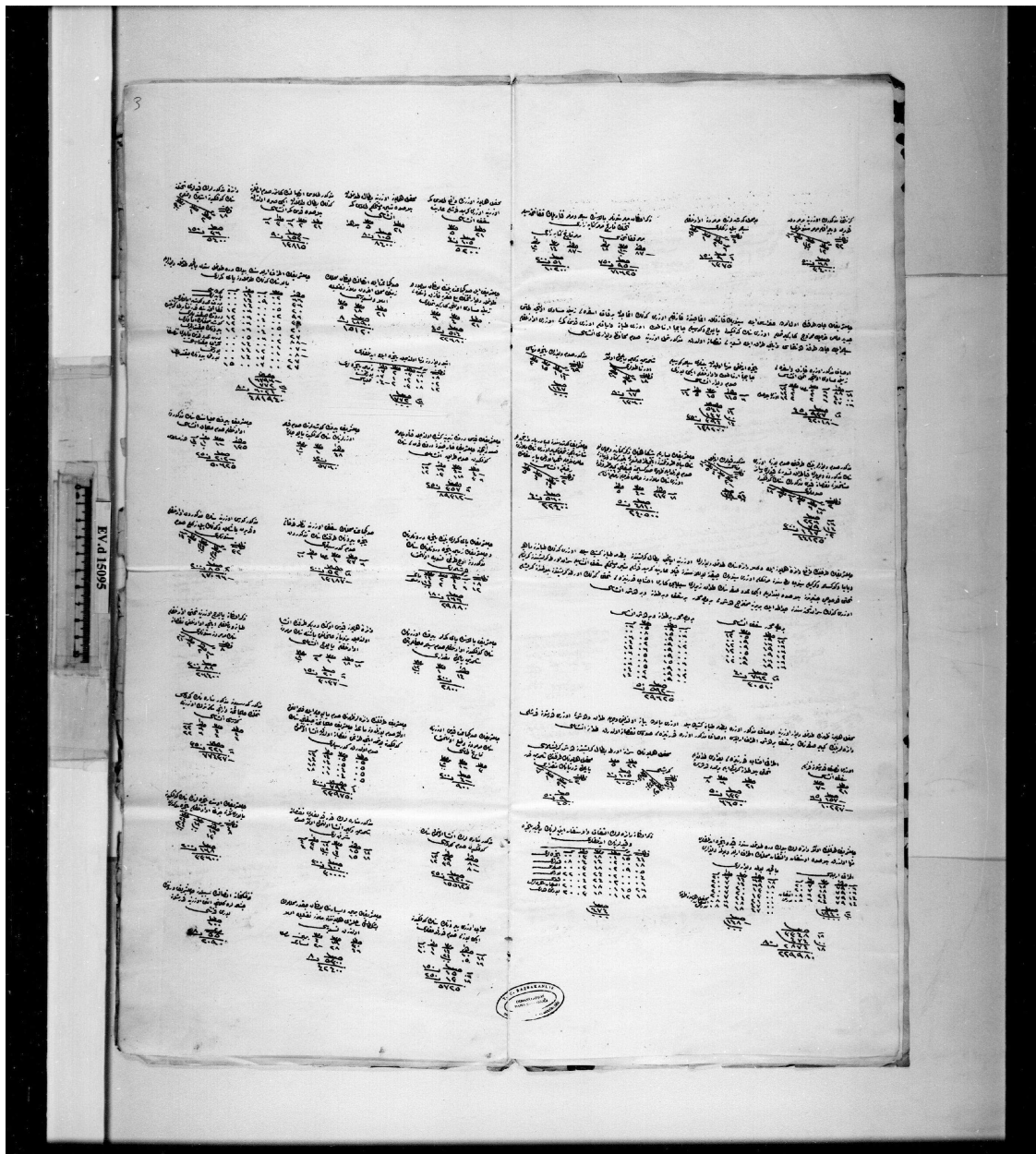
04805890 kuruş Ber-mûceb-i resm Dolmabahçe tarafına müstemilâtıyla inşâ
kılınacak muvakkıthâne masârıfı.

3116274,5 kuruş

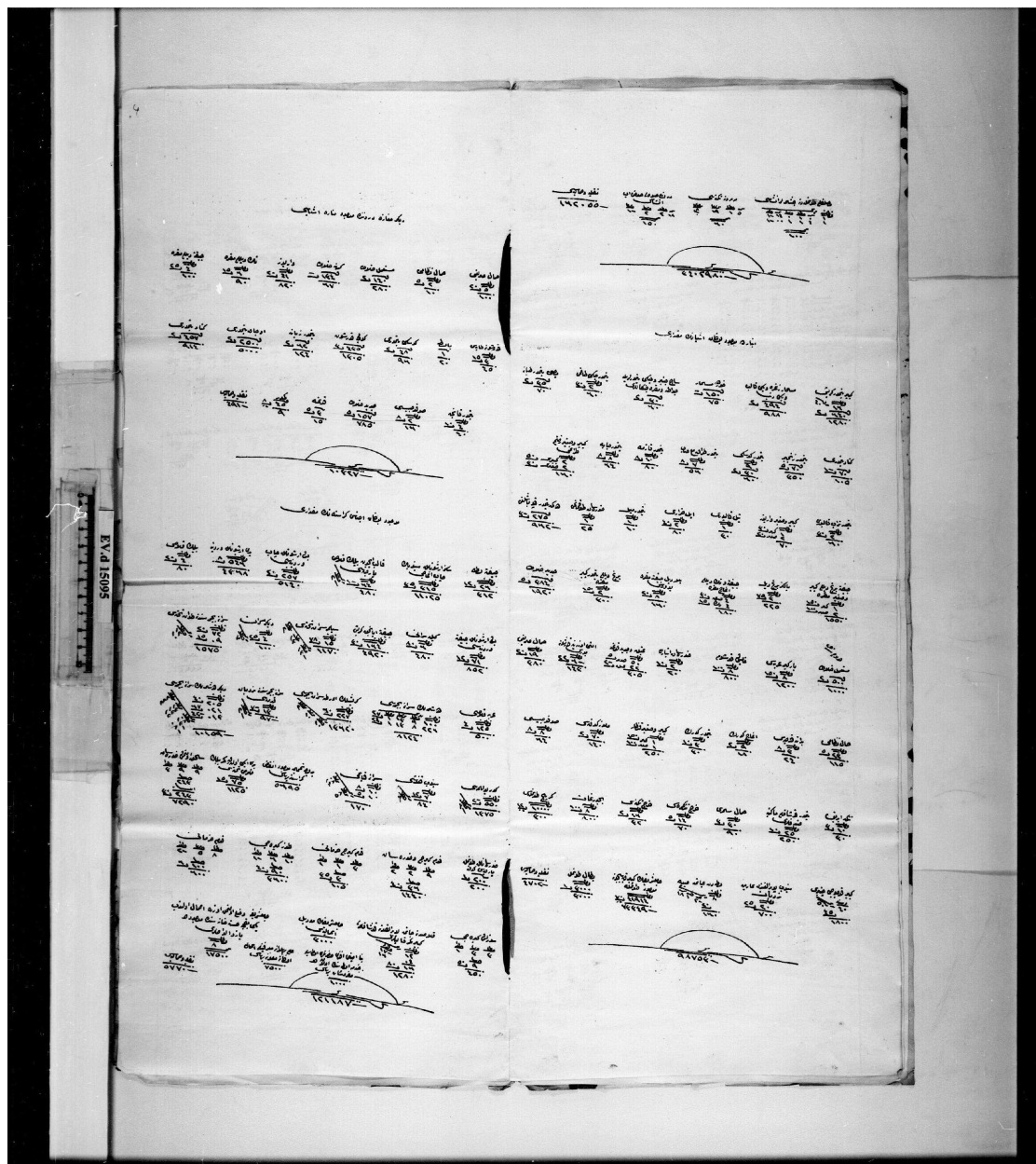
6232 kise 274,5 kûsur

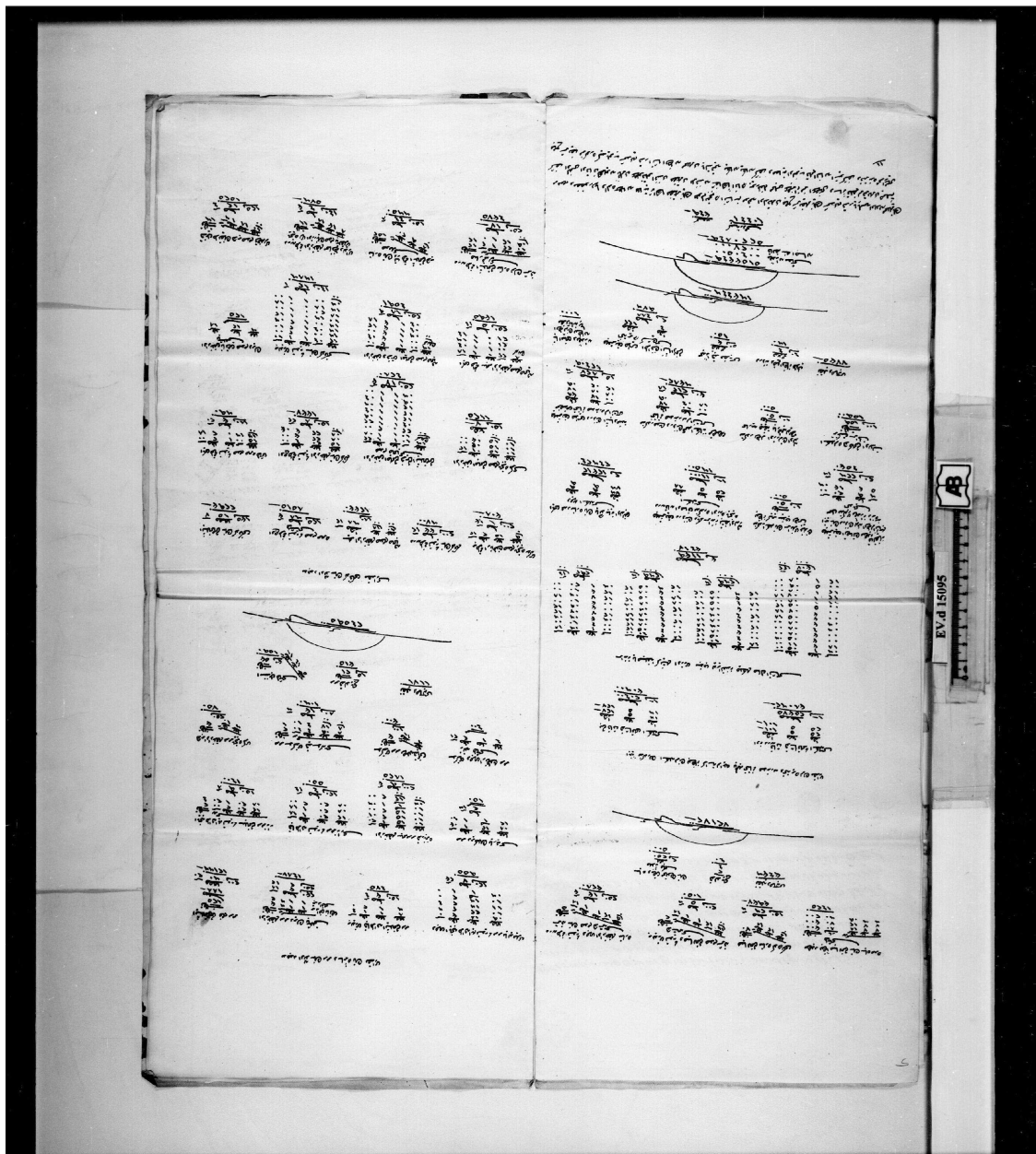
Belge 15095-1

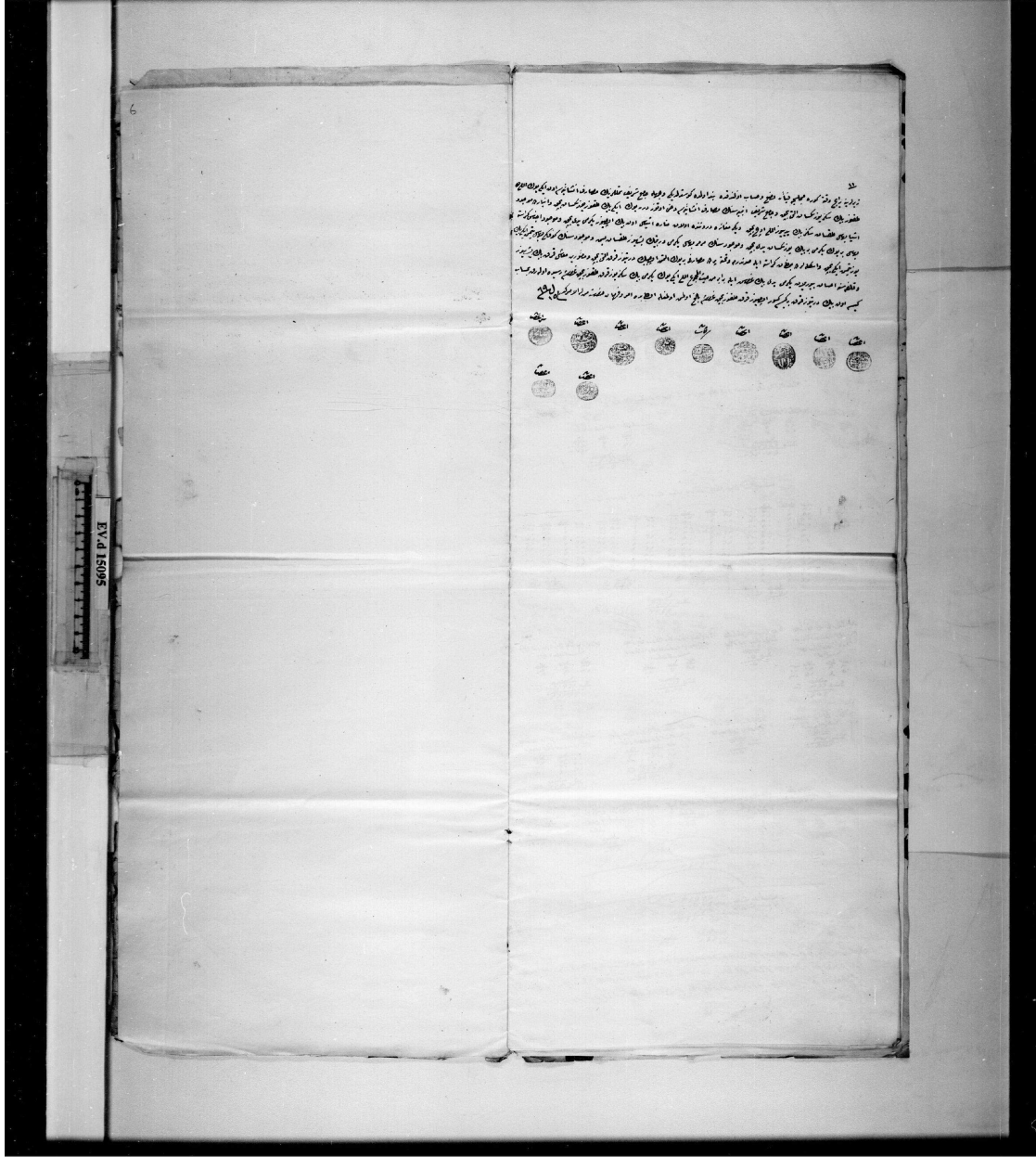
Belge 15095-2

Belge 15095-3

Belge 15095-4

Belge 15095-5

Merhûm ve mağfûrun leh Cennet-mekân adn âşiyân Valide Sultan -tâbe serâhâ-
hazretlerinin Dolmabahçe'de ihyâ buyurdıkları câmi'-i şerîflerinin şimdiye kadar
inşâ olunmuş olan mahalleri meclisce mu'âyene ve misâha olunarak mikdâr-ı
masârifini mübeyyin terkîm olunan defteridir.

Fî 11 L sene 69.

Berâ-yı keşf-i inşâ'-i temel ve rıhtım masârıfı

Câmi'-i şerîf resminde gösterildiği vechle derya zemîni taranıp tahliyesi

Tûlen 32 zirâ'

Müdden 32 zirâ'

Arzan 3 zirâ'

Terbî'an 3072 zirâ'

Fiyat 8

24576 kuruş

Zıkr olunan temel üzerine on iki zirâ‘ trankeş? sireninden kazıklar nasbı
Terbî‘i 337, zirâ‘ 21 parmak
Kazıkhâ
637 adet
Fiyat 250
159250 kuruş

On bir buçuk zirâ‘ kaddinde baştarde sireninden kazıklar nasbı
Terbî‘i 318 zirâ‘ 21 parmak
Kazıkhâ
637 adet
Fiyat 300
191100 kuruş

Mezkûr temelin baştarde sireninden ta‘dâd olunan kazıkları
2 kıta‘at
Çift 162
Kazıkhâ
300 adet
Fiyat 300
90000 kuruş

İki aded minare temellerinin hafriyesiyle zuhur eden suyun ihrâcı
Kıta‘at 2
Terbî‘an 486 zirâ‘, fiyat 20
9720 kuruş

Dâire-i hümayûn temellerinin hafriyesiyle zuhur eden suyun ihrâcı
Terbî‘i 1755 zira‘, fiyat 15
26325 kuruş

Zıkr olunan temellere evsâf-ı mezkûre üzere kazıklar nasbı
TErbî‘ân 1680 zira‘, fiyat 120
201600 kuruş

Son cemâ‘at mahallinin vechinde merdivan mahallinin temel hafriyesiyle suyun
ihrâcı
Terbî‘an 283, zirâ‘, fiyat 15
4252,5 kuruş

Daire-i hümayûn kapılarının sahanlık ve kademe ve rıhtımın hafriyesi
Kıta‘ât 2
Terbî‘an 273 zirâ‘, fiyat 3
819 kuruş

Zıkr olunan sahanlık ve kademe mahallinin iki kat ıskaralı rıhtımı
Kıta‘ât 2
187 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 45
8448,5 kuruş

Câmi‘-i şerîf-i mezkûrun etrâf-ı erba‘asında kazıklar arasına rıhtımı
2218 zirâ‘ 13 parmak, fiyat 35
77648,5 kuruş

Kazıklar üzerinden zemîne çıkınca ıskaralı kargir rıhtımı
Terbî‘i 1338 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 45
60263,5 kuruş

Minare-i mezkûrların ıskaralı zemîne çıkınca kargir temelleri
Terbî‘an 769,5 kuruş, fiyat 45
34628 kuruş

Minare-i mezkûrların ıskaralı temelleri
Terbî‘i 202,5 zirâ‘, fiyat 45
9112,5 kuruş

Dâire-i hümayûnun iki kat ıskaralı kargir temelleri
Terbî‘i 1960 zirâ‘ 20 parmak, fiyat 45
88239 kuruş

Son cemâ‘at mahalli vechinde sahanlık ve merdivan mahallinin iki kat ıskaralı kargir temelleri
Terbî‘an 519 zirâ‘ 19 parmak, fiyat 45
23390,5 kuruş

Dâire-i Hümayûnun kapılarının iki kat ıskaralı kargir temelleri
Kıta‘ât 2
Terbî‘an 429 zirâ‘, fiyat 45
19305 kuruş

İnşâ olunan som ile rıhtım beyninin deniz mahalli Beşiktaş Sarayı'ndan nakl olunan melaz ile tesviye ve imlâsı
Terbî‘an 24238,5 zirâ‘, fiyat 6
145431 kuruş

Avlu mahalli fi'l-asl rezk olmayıp pabuc mahalline çıkan türâb ile tesviyesi
Terbî‘an 4300,5 zirâ‘, fiyat 6
25803 kuruş

Nakliye ve hammâliyesi
59994,5 kuruş
Yekûn: 1259886,5 kuruş.

Berâ-yı keşf inşâ‘-i masârîf-ı câmi‘-i şerîf
Temel-i mezkûr üzerine seng-i küfegiden avadanlığı nâkıs som kürsü ve pabuç inşâsı
Devren 229,5 zirâ‘
Arzan 1 zirâ‘
Kadden 1 zirâ‘ 18 parmak
Terbî‘i 401 zirâ‘ 15 parmak, fiyat 250

100407 kuruş

Kürsî-i mezkûr üzerine büyük dere tuğlasından hâlis harcla bilâ-sıva pençere tahtına çıkınca tuğladan duvar inşâsı

Devren 229,5 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘

Kadden 15 zirâ‘ [...] bîrûnu

Devren 229,5 zirâ‘

Arzan 20 parmak

Kadden 12 zirâ‘ kuşak arkası

Terbî‘an

382,5 zirâ‘, fiyat 80

30600 kuruş

Duvar-ı mezkûr üzerine seng-i mezkûrdan kaba tarak hüç pençere temellerine dâ‘iren mâdâr kuşak inşâsı.

Devren 229 zirâ‘ 12 parmak

Arzan 1 zirâ‘ 4 parmak

Kadden 12 zirâ‘

Devren 006 zirâ‘ 16 parmak

Arzan 1 zirâ‘ 4 parmak

Terbî‘an 264 zirâ‘, fî 150

39600 kuruş

(Son cemâ‘at mahalli pençere beyninde kuşağı)

Som kürsî-i mezkûrun zahrına seng-i melazdan hâlis harcla memzûc kargir duvar inşâsı

Devren 229, 5 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘

Kadden 1 zirâ‘ 20 parmak

33660 kuruş

Son cemâ‘at mahallinin pençere ve kapı zîrlerine üç tarafı tesviyeli som eşik inşâsı

Devren 21 zira‘

Arzan 17 zirâ‘

Hacmen? 13 zirâ‘ son cemâ‘at

Devren 21 zirâ‘

Arzan 17 zirâ‘

Hacmen 13 zirâ‘ câmi‘-i şerîf

Terbî‘an 29 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 150

4462,5 kuruş

Son cemâ‘at mahallinin kapı ve pençere beynlerinde tuğladan kabartma sütunlar zîrlerine kaba ve ince tarak ile tesviyeli nâkıs avadanlıklı som kürsüler inşâsı

Kıta‘ât	Beheri		
	Tulen	Arzan	Kadden
5	2 zirâ‘	1 zirâ‘ 6 parmak	8 zirâ‘
5	2 zirâ‘	1 zirâ‘ 6 parmak	8 zirâ‘
5	2 zirâ‘	1 zirâ‘ 6 parmak	8 zira‘
5	2 zirâ‘	1 zirâ‘ 6 parmak	8 zirâ‘

Terbî'an 50 zirâ', fiyat 120

6000 kuruş

Son cemâ'at mahallinin bâlâları kavis kemerli üç tarafı kaba tarak tesviyeli düz som sögeler inşâsı

Kıta'ât	Beheri		
	Kadden	Arzan	
5	11 zirâ' 6 parmak	18 zirâ' 12 parmak	İp kırma son cemâ'at
5	11 zirâ' 6 parmak	18 zirâ' 12 parmak	Câmi'-i şerîf

Terbî'an 112,5 zirâ', fiyat 200

22500

Son cemâ'at mahallenin pençere ve kapıları beyinlerinde büyük dere tuğlasından kabartma tuğla sütunlar inşâsı

Kıta'ât	Beheri		
	Tûlen	Arzan	Hacmen
5	3 zirâ' 18 parmak	1 zirâ'	18 zirâ'
5	3 zirâ' 18 parmak	1 zirâ'	18 zirâ'

Terbî'an 46 zirâ' 16 parmak, fiyat 80

3732,2 kuruş

Beş kıt'a pençerei- mezkûrlar bâlâlarına döşeme tabanına çıkınca tuğla-i mezkûrdan kargir kavis kemerler inşâsı

Tûlen	Arzan	Kadden	
21 zirâ'	1 zirâ'	1 zirâ'	Son cemâ'at
21 zirâ'	1 zirâ'	1 zirâ'	câmi'-i şerîf

Terbî'i 42 zirâ', fiyat 80

3360 kuruş

Câmi'-i şerîf derûnunda mahfil-i hümayûna duvarları pençere zîrlerine süpürge tahtası makâmında som düz zar inşâsı

Devren	Arzan	Kadden	
49 zirâ' 15 parmak	1 zirâ'	13 zirâ'	Câmi' derûnu
49 zirâ' 15 parmak	1 zirâ'	13 zirâ'	Mahfil tahtı
21 zirâ' 06 parmak			

Terbî'i 120 zirâ', fiyat 150

18000 kuruş

Mahfil-i hümayûna tahta ince tarağı nâkıs som payalar inşâsı

Kıta'ât

2

2

Beheri

Devren 7 zirâ' 4 parmak

Kadden 5 zirâ'

Terbî'an 143 zirâ' 6 parmak, fiyat 200

28650 kuruş

Pâye-i mezkûrlar zîrlerine som kürsüler inşâsı

Kıta'ât 2

Beheri
Tûlen 2 zirâ‘ 18 parmak
Devren 1 zirâ‘ 10 parmak
Kadden 13 zirâ‘
Terbî‘an 7 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 150
1162,5 kuruş

Câmi‘-i şerîf etrâf-ı selâsesinin pençerelerinin som söveleri
Kıta‘at 8
3
Beheri
Devren 17,5 zirâ‘
Arzan 18 zirâ‘
Kadden 0,5 zirâ‘
Devren 192,5 zirâ‘, fiyat 150
28875 kuruş

Son cemâ‘at mahallinin mezkûr payalar beynlerine seng-i kebîr tomruğundan yonma
derûları demir kiriş ve cıvata ile merbût etrâf-ı erbâ‘ası tesviyeli som tavanlar inşâsı
Tûlen 22 zirâ‘
Arzan 2 zirâ‘ 6 parmak
Hacmen 12 zirâ‘
Terbî‘an 49,5 zirâ‘, fiyat 250
12375

Demir kirişleri
Tûlen 66 zirâ‘
Arzan 2 zirâ‘
Kadden 2 zirâ‘
1320 kıyye, fiyat kıyye 20, fiyat 2
2640 kuruş

Zıkr olunan pençere beynlerinin üzengi mahallinin som avadanlıklı başlıkları
Kıta‘ât 8
6
Beheri
Tûlen 3 zirâ‘
Arzan 1 zirâ‘
Hacmen 12 zirâ‘
Terbî‘i 42 zirâ‘, fiyat 150
6300 kuruş

Dâire-i hümayûn ve câmi‘-i şerîf bîrûnu etrafında silme avadanlıklı ve ferşli ve tahtı
birsıva somlu zâr ile kaba tarak tesviyesi som kebîr saçak inşâsı
Devren 229,5 zirâ‘, 018 zirâ‘, 032 zirâ‘ 279,5 zirâ‘
Arzan 2 zirâ‘
Kadden 1 zirâ‘ 8 parmak
Terbî‘an 559 zirâ‘, fî 325
181675 kuruş

Câmi‘-i şerîfin pençere beynleriyle iki tarafında dâirelerin üzeri etrâfında avadanlıklı som rub‘ mikdârı bir yüzlü mâ‘adâsı iki yüzlü som siperi

Devren

229,5 zirâ‘, 39,5 zira‘

Arzan 0,5 zirâ‘

Kadden 1 zirâ‘ 8 parmak

Terbî‘an 253 zirâ‘8 parmak, fiyat 160

40533 kuruş

Dairelerin deryâ tarafında tarîk mahallinin som çifti

kıta‘ât 2

Beheri

Tûlen 9 zirâ‘

Arzan 17 zirâ‘

Kadden 22 zirâ‘

Terbî‘an 16,5 zira‘, fiyat 200

4950 kuruş

İki taraf dâirelerinin ikinci katın pençere zîrlerinin som kafa tahtasıyla pençere beyninin som kuşağı

Kafa tahtası

Devren 175 zira‘

Arzan 1 zirâ‘ 6 parmak

Kadden 15 zirâ‘

Terbî‘an 218 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 200

43750 kuruş

Som kuşağı

Devren 175 zirâ‘

Arzan 1 zirâ‘

Hecmen 12 zirâ‘

Fiyat 150

26250 kuruş

Süflâ katı dâirelerinin som pençere sögeleri

Kıta‘ât 36

Beheri

Devren 8 zirâ‘

Arzan 12 zirâ‘

Kadden 18 zirâ‘

Devren 288 zirâ‘, fiyat 150

43200 kuruş

Üst katında dâire pencerelerinin som sövesiyle kurnizesi?

Pençere sövesi

Kıta‘ât 46

Beheri

Devren 6 zirâ‘

Arzan 12 zirâ‘

Kadden 18 zirâ‘

Devren 276 zirâ‘, fiyat 150

41400 kuruş

Pençere bâlâsının kurnizesi?

Kıta'ât 20

Beheri

Devren 2,5 zirâ'

Arzan 1 zirâ'

Hacmen 20 zirâ'

Devren 47,5 zirâ', fiyat 175

8312,5 kuruş

Kapılalı kurnizesi?

Kıta'ât 26

Beheri

Tûlen 2,5 zirâ'

Arzan 1 zirâ'

Kadden 1,5 zirâ'

Terbî'an 97,5 zira', fiyat 250

24375

Câmi'-i şerîfin orda katın som ayakları

Kıta'ât 2

2

Beheri

Devren 5 zira', 3 zira' 6 parmak

Kadden 5 zirâ' 12 parmak, 5 zirâ' 12 parmak

Terbi'an 114 zirâ', fiyat 200

22800 kuruş

Son cemâ'at ve câmi'-i şerîfin avadanlıklı som başlıkları

Devren 38,5 zirâ'

Arzan 1 zirâ'

Kadden 10 zirâ'

Devren 38,5 zirâ', fi 150

5775 kuruş

Mihrâb-ı şerîfin iki tarafında som ayakları

Kıta'ât 2

Beheri

Devren 3 zirâ' 12 parmak

Kadden 10 zirâ' 12 parmak

Terbî'an 73,5 zirâ', fiyat 200

14600 kuruş

Mihrab tarafeyninde dolap bâlâsına som başlığı

Tûlen 3 zirâ'

Arzan 1 zirâ' 6 parmak

Hacmen 8 zirâ'

Terbî'an 3 zirâ' 18 parmak, fiyat 150

562,5 kuruş

Câmi‘-i şerîfin derûnu etrâfında silme avadanlıklı ve ortatolu ve tahtı avadanlıklı
çifte takozlu ve ferşli mermerden vaz‘-ı kanâdîl gezintisi inşâsı ve tahtının bir sıra
küfegi som zarı

Mermer ferşleri

Kıta‘ât

64

Beheri

Tûlen 18 zirâ‘

Arzan 10 zirâ‘

Fiyat 300

19200 kuruş

Devren 102 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘

Kadden 1 zirâ‘

Terbî‘an 102 zirâ‘, fiyat 1000

102000 kuruş

Som zarı

Devren 102 zira‘, fiyat 150

15300

Arzan 1 zirâ‘

Kadden 14 zira‘

Mermer gezinti mahallinin mermerden avadanlıklı kürsüleri

Devren 53,5 zira‘

Arzan 12 zirâ‘

Kadden 1 zirâ‘ 1 parmak

Terbî‘an 75,5 zirâ‘, fiyat 300

22650 kuruş

Gezintî-i mezkûrun üzerine mermerden kurma ve yapraklı mermer senedleri

Kıta‘ât 32

Beheri

12 zirâ‘

Arzan 12 zirâ‘

Kadden 4 zira‘, 6 parmak

Terbî‘an 68 zirâ‘, fiyat 500 kuruş

34000 kuruş

Bu mahall köşelerinde mermerden avadanlıklı silme bilezikleri

Kıta‘ât 4

Beheri

Kadden 2 zirâ‘ 6 parmak

Arzan 1 zirâ‘

Kadden 6 zirâ‘

Terbî‘an 9 zirâ‘ 4 parmak, fiyat 150 kuruş

1375 kuruş

Zikr olunan mermer sütunlar bâlâsında silme ve mermer kanatlık kafa tahtasıyla tahtının târih-i mermer kitâbe zarı

Mermer kafa tahtası

Devren 87,5 zirâ'

Arzan 1,5 zirâ'

Kadden 18 zirâ'

Terbî'an 95,5 zirâ', fiyat 750 kuruş

71625 kuruş

Mermer târih kitâbe zarı

Devren 87,5 zirâ'

Arzan 14 zirâ'

Kadden 8 zirâ'

Terbî'an

51 zirâ', fiyat 200 kuruş

10200 kuruş

Câmi'-i şerîfin cadde tarafında evvel emirde hafr-ı esâs ile Sinob'un kazıklık ağacından kazıklı üzeri kezâlik ağaçdan bir kat ıskaralı zemîne müsâvî olunca taş cedîd hâlis harcla memzûc kargir temelli üzeri seng-i küfegiden pabuç ve kürsüyle câ be-câ artatolu üzeri taban ve ayaklı üzeri Kûdus kavis kemerli üzeri avadanlıklı silme ile cadde tarafına donanması ve içine tarak ile tesviyeli noksan olarak mezkur temel üzerine som muhâfaza duvarı inşâsı.

Evsâf-ı mezkûr üzere kazık ve ıskaralı zeyline müsâvî olunca temel inşâsı

Devren	Arzan	Kadden
88 zirâ' 18 parmak	2 zirâ' 6 parmak	2 zirâ' 12 parmak
40 zirâ' 00	2 zirâ' 6 parmak	2 zirâ' 12 parmak
37 zirâ' 06 parmak	6 zirâ' 37 parmak	2 zirâ' 12 parmak üzeri bilâ-sıvadan

Terbî'an 937 zirâ' 18 parmak, fiyat 45 kuruş

42018,5 kuruş

Pençere aydınlığı [...] olmayarak beynleri silme kürsüyle câ be-câ artatolu ve avadanlıklı iki burnu som duvar inşâsı

Devren	Arzan	Kadden
115 zirâ' 6 parmak	15 zirâ'	5 zirâ' 14 parmak

Terbî'an

541 zirâ' 14 parmak

147 zirâ'

394 zirâ' 14 parmak, fiyat 350 kuruş

138200 kuruş

Şimdiye değin yapılmış olan ortatoları

Kıta'ât

Beheri

Tûlen 9 zira'

Kadden 2,5 zirâ'

Terbî'ân 17 zira', fiyat 80 kuruş

1360 kuruş

Mezkûr som duvarın pençere meremmâtı

Kıta'ât 49

Beheri

Tûlen 1 zirâ' 16 parmak

Arzan 15 zirâ'

Kadden 3 zirâ'

Terbî'ân 147 zirâ'

Tûlen	Arzan	Kadden
6 zirâ' 18 parmak	2 zirâ' 6 parmak	7 zirâ' 18 parmak

Terbî'ân 226 zirâ' 16 parmak

79 zirâ' 14 parmak, fiyat 300 kuruş

147 kuruş 2 para

44125 kuruş

Mezkûr kapıların aydınlık meremmâtı

Kıta'ât 2

Beheri

Tûlen	Arzan	Kadden
3,5 zira'	2 zirâ' 4 parmak	5 zirâ' 6 parmak

Terbî'an 79 zirâ' 14 parmak

Câmi'-i şerîfin yesârıyla pîşgâhının deniz kenârına vechi seng-i siyah toprağından ince tarak tesviyeli demir kenar ve zıbanalı som yüzleme ile zahır su kesimine çıkınca geri taraftan üzeri seng-i molozdan hâlis harcla rıhtım inşâsı

Devren 213 zirâ' 18 parmak

Arzan 4,5 zirâ'

Kadden 5 zirâ'

Terbî'ân

4810 zira', fiyat 50 kuruş

240500 kuruş

Câmi'-i şerîf köşesinden lebb-i deryâya varınca metânet için tahtı kebîr üzere seng-i molozda hâlis harcla tahte'l-arz paya makâmında rıhtım inşâsı

Kıta'ât 2

Beheri

Tûlen 14 zirâ'

Arzan 4 zirâ'

Kadden 5 zirâ'

Terbî'ân 560 zirâ, fiyat 40 kuruş

22400 kuruş

Câmi'-i şerîfin tarafeyninde vâki' dâire-i hümâyûn ile vûkelâ dâiresinin tuğla duvarları üzerine Ayancık battâl kirişinden batırma taban keşîdesiyle üzeri kezâlik tabandan mâhiye ve baba ve göğüsleme ve göğüslü Sinop batırmasından mertekli üzeri Sinob'un çifte yollamasından kaplı âriyet kiremit ferşli metin ve müstahkem sakf inşâsıyla siren orta kirişinden kirişan tahtı fıçıçı çenberinden balasda Bağdadîli iki aded sofanın tavan zîrleri silici kârı ahşap kortizeli tahti kezâlik orta kirişinden bilâ-tavan kirişiyle üzere kezalik siren tahtasından cıvata ile birbirine mümtezic döşemeli ber vech-i muharrer bir sakf ve bir tavan ve bir döşeme inşâsı

Ber vech-i muharrer sakf inşâsı

Tûlen	Arzan
09 zirâ‘ 12 parmak	05 zira‘ 12 parmak
16 zira‘, 06 parmak	09 zirâ‘
19 zirâ‘ 06 parmak	09 zirâ‘ 12 parmak
09 zirâ‘ 12 parmak	05 zira‘ 12 parmak
16 zira‘ 06 parmak	09 zira‘ 00
19 zirâ‘ 06 parmak	09 zirâ‘ 12 parmak

Terbî‘an 762 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 40

30510 kuruş

Ber vech-i muharrer tavan ve bir döşeme inşâsı

Tûlen	Arzan
09 zirâ‘ 00	05 zirâ‘ 06 parmak
15 zirâ‘ 06 parmak	08 zirâ‘ 00 parmak
09 zira‘ 00 parmak	05 zirâ‘ 06 parmak
09 zirâ‘ 12 parmak	02 zirâ‘ 04 parmak
09 zirâ‘	06 zirâ‘ 14 parmak
09 zira‘	05 zira‘ 06 parmak
15 zirâ‘ 06 parmak	08 zira‘
09 zirâ‘	05 zirâ‘ 06 parmak
09 zirâ‘ 12 parmak	02 zirâ‘ 04 parmak
09 zirâ‘	06 zirâ‘ 14 parmak

Terbî‘an 592,5 zirâ‘, fiyat 50

29625 kuruş

Mahfil-i hümayûn zahrında tuğla duvar üzerine evsâf-ı mezkûr üzere batırma taban keşîdesiyle üzeri bâlâda beyân olunduğu vechle tavan döşemeli üzeri kurşun ferşli dâireler beyninde kebîr sofanın bir sakf bir döşeme etrâf-ı erba‘ası evsâf-ı mezkûr üzere kurnizeli sıvası noksan olarak tavan inşâsı.

Üzeri nısf kurşun ferşli sakf inşâsı

Tûlen 21 zirâ‘

Arzan 7,5 zirâ‘

Terbî‘ân 157,5 zirâ‘, fiyat 65 kuruş

10237,5 kuruş

Etrâfı ahşap kurnizeli Bağdâdî tavan ile tahtı bilâ-tavan kiriş ile bir aded döşemesi

Tûlen 21 zirâ‘

Arzan 6 zirâ‘ 8 parmak

Terbî‘ân 133 zirâ‘, fiyat 50 kuruş

6650 kuruş

Mahfil-i hümayûnun siren orta battâl kirişinden döşeme kirişlemesi.

Kirişi

Kıta‘ât 34

Beheri

Tûlen 5 zirâ‘

Arzan 12 zirâ‘

Kadden 2,5 zirâ‘

Tûlen 21 zirâ‘

Arzan 5 zirâ‘

Terbî‘an 105 zirâ‘, fiyat 10 kuruş

1050 kuruş.

Mahfil-i hümayûnun tarafeyninde şimdiye kadar yapılmış merdivanın mikdârı

Kıta'ât 2

Beheri

Tûlen 3,5 zira'

Arzan 1 zirâ' 7 parmak

Terbî'an 9 zirâ', fiyat 50 kuruş

450 kuruş

Câmi'-i şerîf tarafeyninde olan dâirelerin büyük dere tuğlasından kapı ve pençere aydınlıkları minhâ olarak bilâ-sıva üst kat ve alt kat mahallinin etrâf-ı erba'a ve bölme duvarı.

Etrâf-ı erba'ası

Devren	Arzan	Kadden
79 zirâ' 6 parmak	18 zirâ'	7 zirâ' 20 parmak
79 zirâ' 6 parmak	18 zira'	7 zirâ' 20 parmak
79 zirâ' 14 parmak	24 zirâ'	6 zirâ' 8 parmak alt kat
79 zirâ' 14 parmak	24 zirâ'	6 parmak 8 zirâ' bu dahi

Terbî'an 3348 zirâ' 18 parmak

474 zirâ'

2874 zirâ' 18 parmak, fiyat 80 kuruş

229980 kuruş

Bilcümle bölme duvarları

Devren	Arzan	Kadden
69 zirâ' 18 parmak	14 zirâ'	7 zirâ' 20 parmak
69 zirâ' 18 parmak	14 zirâ'	7 zirâ' 20 parmak
13 zirâ'	20 zirâ'	7 zirâ' 20 parmak
13 zirâ'	20 zirâ'	7 zirâ' 20 parmak
21 zirâ'	24 zirâ'	7 zirâ' 20 parmak
47 zirâ'	18 zirâ'	6 zirâ' 8 parmak mahfil-i hümayûn zahır alt kat
47 zirâ'	18 zirâ'	6 zira' 8 parmak bu dahi

Terbî'an 148,5 zirâ'

Zıkr olunan dâirelerin alt kat ve üst kat ebniyelerinin bilcümle pençere ve kapılarının aydınlıkları

Kıta'ât	Tûlen	Arzan	Kadden
44	01 zirâ' 15 parmak	18 zirâ'	3 zirâ' pençereleri
18	02 zirâ'	14 zirâ'	4 zirâ' 8 parmak kapıları
05	02 zirâ' 09 parmak	18 zirâ'	03 zira' sofası
4	02 zirâ'	24 zirâ'	02 zirâ' 22 parmak bu dahi
1	02 zirâ'	24 zirâ'	4 zirâ' kapısı
26	01 zirâ' 15 parmak	18 zirâ'	02 zirâ' 20 parmak alt kat pençereleri
18	1 zirâ' 12 parmak	18 zirâ'	3 zirâ' 20 parmak bu dahi kapıları

Terbî'an 474 zirâ'

Mahfil-i hümayûn üzerinde vâki tolos kemer üzerine üzeri kiremit ferşli âriyet sakf inşâsı

Tûlen 21 zirâ'

Arzan 5 zirâ'

Terbî'an 105 zirâ', fiyat 40

5200 kuruş

Mahfil-i hümayûn üzerine battâl tuğladan bilâ-sıva metîn ve müstahkem tolos kemer inşâsı

Tûlen 21 zirâ'

Arzan 5 zirâ' bilâ havâ

Terbî'ân 105 zirâ', fiyat 80 kuruş

8400 kuruş

Mezkûr talas ittisâlinde kâ'in som ayaklarına kezâlik battâl tuğladan iki sıra olarak bilâ-sıva kavis kemer inşâsı

Tûlen 21 zirâ'

Arzan 2 zirâ' 6 parmak

Kadden 3 zirâ' 6 parmak

Terbî'ân 153,5 zirâ', fiyat 90 kuruş

13815 kuruş

Daire-i mezkûrların kapıları tahtına seng-i küfegiden eşik vaz'ı

Kıta'ât 18

Beheri

Tûlen 2 zirâ'

Arzan 1 zirâ'

Kadden 10 zirâ'

Terbî'an 36 zirâ', fiyat 150 kuruş

5400 kuruş

Câmi'-i şerîf ile son cemâ'at beyrinde bulunan mevcut tuğla duvar tahtının me'a hafriye kazık ve ıskaralı zemîne müsâvî olunca kargir temelleri

Tûlen 21 zirâ'

Arzan 4 zirâ'

Arzan 6 zirâ'

Terbî'ân 514 zirâ', fiyat 45 kuruş

22680 kuruş

Son cemâ'ât ile ittisâlinde bulunan mahallin zemîni mahall-i âhardan molaz nakliyle imlâ ve tesviyesi

Tûlen 21 zirâ'

Arzan 18 zirâ'

Arzan 5 zirâ'

Terbî'an 1890 zirâ', fiyat 8 kuruş

15120 kuruş

İşbu duvardan minhâ olunacak pençere ile aydınlıkları

Beheri

Kıta'ât	Tûlen	Arzan	Kadden	
08	03 zira' 08 parmak	2 zirâ'	7 zirâ'	Zemin pençereleri
02	02 zirâ 10 parmak	02 zirâ'	07 zirâ'	Bu dahi
12	03 zirâ' 08 parmak	2 zirâ'	4,5 zirâ'	Ulyâsı

Terbî'an 772 zirâ 6 parmak.

Câmi'-i şerîfin etrâf erba'asının büyük dere tuğlasından bilcümle tuğla duvarlarıyla bâlâsının kezâlik tuğladan pay kemerleri

Devren	Arzan	Kadden	
66 zirâ'	02 zirâ'	16 zirâ'	Gövdesi
36 zirâ'	09 parmak	14 zirâ'	Payaları
20 zirâ'	05 zirâ'	14 zirâ'	Dört mücedded köşe ayakları
96 zirâ'	02 zirâ'	16 zirâ' 12 parmak	Kafa tahtasına kadar kanâdîl gezintisi
36 zira'	04 parmak	06 zirâ' 12 parmak	Derûnunda çıkıntıları
20 zirâ'	05 zirâ'	06 zirâ' 12 parmak	Köşe mahallinin ayakları
27 zirâ'	04 parmak	06 zirâ' 12 parmak	Bîrûnunun çıkıntıları
88,5 zirâ'	02 zirâ' 06 parmak	05 zirâ'	Dört aded kavis yayları tansîfen
07,5 zirâ'	01 zirâ'	14 zirâ'	Mihrâb çıkıntısı
08,5 zirâ'	01 zirâ' 12 parmak	14 zirâ'	Bu dahi
27 zirâ'	17 parmak	14 zirâ'	Bu dahi bîrûnunda çıkıntıları
27 zirâ'	17 parmak	15 parmak	

Cismen 6796,5 zirâ'

772 zirâ' 6 parmak

6024 zirâ' 6 parmak, fiyat 80 kuruş

481940 kuruş

Câmi'-i şerîfin kubbesi derûnu zîrine keşîde olunacak kanâdîlleri su'ûd için câmi'-i şerîf hâricinde derûnu kademeli seng-i küfegiden som tarîk inşâsı

Tûlen	Arzan	Kadden
4,5 zirâ'	4,5 zira'	16 zirâ' 16 parmak
3 zirâ' 6 parmak	118 zirâ'	03 zirâ 12 parmak

Terbî'an 357 zirâ' 6 parmak, fiyat 250 kuruş

89312,5 zirâ kuruş

Câmi'-i şerîf bîrûnu köşelerinin som kapı üzerlerinin seng-i küfegiden pabucları

Devren 48 zirâ'

Arzan 1 zirâ'

Cismen 8 zirâ‘
Fiyat 120 kuruş
5760 kuruş

Câmi‘-i şerîf bîrûnu ulyâsında seng-i mezkûrda avdanlıklı som saçak inşâsı
Devren 135 zirâ‘
Arzan 1,5 zirâ‘
Kadden 1 zirâ‘ 4 parmak düz misâhası
Terbî‘an 202,5 zirâ‘, fiyat 250 kuruş
50625 kuruş

Câmi‘-i şerîf pay kemerleri beyninde pençere derûnlarının ve câmi‘-i şerîfin zemîn pençere derûnlarının seng-i mezkûrdan üç tarafı tesviye olunmuş döşemeleri

Kıta‘ât	Tûlen	Arzan	Kadden
08	4 zirâ‘	2 zirâ‘	14 zirâ‘ pay
12	4 zirâ‘ 6 parmak	2 zirâ‘	14 zirâ‘ zemîni

Terbî‘an 166 zirâ‘, fiyat 180 kuruş
29880 kuruş

Son cemâ‘at mahallinde sakfı üzerine nâzır fevkânî pençere bîrûnunun tarafeynde seng-i mezkûrdan som kürsüleri

Tûlen 37 zira‘ 6 parmak

Arzan 1 zirâ‘

Kadden 1 zirâ‘ 10 parmak

Cismen

52 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 200

13187,5 kuruş

Mezkûr kürsü üzerine seng-i mezkûrdan avdanlıklı ve kıvrırma başlık ve kezâlik bilezikli somu sütunları

Kıta‘ât 32

Beheri

Tûlen 14 zirâ‘

Arzan 14 zira‘

Kadden 6 zira‘ 14 parmak

Terbî‘an 85zirâ‘ 8 parmak, fiyat 200

17066,5 kuruş

Câmi‘-i şerîf bâlâsında pay kemerler bîrûnu üzerinin seng-i küfegiden avadanlıklı som silme saçaklarının şimdiden yapılmış mikdârı

Devren 14 zirâ‘

Arzan 1 zirâ‘

Cismen 12 zirâ‘

Fiyat 200

2800 kuruş

Dâire-i hümayûn kapısı önünde ve diğer tarafda inşâ olunacak merdivan sahanlığı başına seng-i mermerden avadanlıklı pabuç inşâsı

Tûlen 18 zirâ‘ 18 parmak

Arzan 1 zirâ‘ 2 parmak

Cismen 8 zirâ‘

Terbî'an 20 zirâ' 6 parmak, fiyat 150 kuruş
3037,5 kuruş

Zikr olunan pabuç üzerine tahtı avadanlıklı taban ve başlıklı ince avadanlığı noksan
seng-i mermerden sütunları

Kıta'ât 8

Beheri

Devren 2 zirâ' 4 parmak

Kadden 6 zirâ' 21 parmak

Terbî'an 88 zirâ', fiyat 300 kuruş

26400 kuruş

Câmi'-i şerîf son cemâ'at kapısı üzerine seng-i mermerden vaz' olunmuş târih taşı

Tûlen 3 zirâ'

Arzan 1,5 zira'

Cismen 8 zirâ'

Terbî'ân 4,5 zirâ', fiyat 200

900 kuruş

Câmi'-i şerîf tarafeyninde dâireler zahrında som pabuçlar ile kaleme alınmış olan
som bozulmadan mâ'adâ câmi'-i şerîf saçağına çıkınca seng-i küfegiden yontma ince
tarafı noksan olarak inşâ olunmuş som olarak kürsüleri

Tûlen	Arzan	Kadden
5 zirâ'	5 zira'	14 zirâ' 14 parmak
5 zirâ'	5 zirâ'	14 zirâ' 14 parmak
5 zirâ'	4 zirâ'	1 zirâ' 18 parmak
5 zirâ'	4 zirâ'	1 zirâ' 18 parmak

Cismen 799 zirâ' 4 parmak, fiyat 300

239750 kuruş

Mezkûr kürsüden mezkûr minarenin gövdesi tahtında saçağa varınca sekiz terk?
Üzerine kürsü inşâsı

Tûlen	Arzan	Kadden
4 zirâ'	4 zirâ'	6 zirâ' 22 parmak
4 zirâ'	4 zirâ'	6 zirâ' 22 parmak

Cismen 221 zirâ' 6 parmak, fiyat 350 kuruş

77637,5 kuruş

Mezkûr minarelerin inşâ olunmuş seng-i küfegiden som gövdesi

Devren	Kadden
8,5 zirâ'	39 zirâ' 12 parmak
8,5 zirâ'	39 zirâ' 12 parmak

Terbî'an 620,5 zirâ', fiyat 250 zirâ'

155125 kuruş

Mezkûr minarelerin korkulukları noksan şimdiye değin inşâ olunmuş olan som
şerefeleri

Devren	Arzan	Kadden
15 zirâ' 18 parmak	4 zirâ' 18 parmak	3 zirâ' 4 parmak
15 zirâ' 18 parmak	4 zirâ' 18 parmak	3 zirâ' 4 parmak

Terbî'an 100 zirâ', fiyat 300
30000 kuruş

Câmi'-i şerîfin üst pençerelerinin seng-i küfegiden bâlâları kemerli cüz'î avadanlıklı
pençere söveleri

Kıta'ât	Devren	Arzan	Cismen
4	16 zirâ'	11 zirâ'	24 zirâ'
8	13 zirâ'		24 zirâ'

Terbî'an 168 zirâ', fiyat 200
33600 kuruş

Mihrâb üzeri bîrûnunun seng-i küfegiden iki yüzölçü som korkulukları

Devren	Arzan	Kadden
10 zirâ' 18 parmak	14 zirâ'	1 zirâ' 10 parmak
09 zirâ' 16 parmak	24 zirâ'	1 zirâ' 10 parmak

Terbî'an 15 zirâ' 06 parmak, fiyat106
13 zirâ' 18 parmak, fiyat 250
5725 kuruş

Câmi'-i şerifin yemîn ve yesârında bulunan çukur mahallerin Beşiktaş Sâhilsârayı
hümâyûnundan moloz nakliyle imlâ olunarak tesviyesi

Tûlen	Arzan	Kadde
30 zirâ'	19 zirâ'	4 zirâ' yemîni
46 zirâ'	28 zirâ'	2,5 zirâ' yesârı

Terbî'an 5300 zirâ, fiyat 8 kuruş
42400 kuruş.

Tüfenghâne ittisâlinde sebîlden câmi'-i şerîf derûnunda çeşmelere gelince altı
üzerine kurşun boru ferşi

100 zirâ'
Boru 55, fiyat 58 kuruş
2090 kuruş

Musluklu tuğladan çeşmeler inşâsı
Beheri

Kıta'ât	Tûlen	Arzan	Kadden
1	1 zirâ'	14 parmak	1,5 zirâ'
1	1 zirâ' 4 parmak	1 zirâ'	11 zirâ'

Kıymet 100 kuruş

Mermerden teknesi

Tûlen 1 zirâ'
Arzan 19 zirâ'
Kadden 8 zirâ'
Kıymeti 60 kuruş

Derûnu sıvalı havuz-ı âb inşâsı

Tûlen 2 zirâ' 18 parmak
Arzan 2 zirâ'
Kadden 1,5 zirâ'

Kıymet 150 kuruş

Nakliye ve hammâliyesi

162055,5 Kuruş

Yekûn: 3492980,5 kuruş

Anbarda mevcut bulunan eşyânın mikdarı

Kebîr demir kirişi Kıta'ât 16 640 kıyye, kıyye 40 kuruş, fiyat 2 1280 kuruş	Mismâr-ı Zağra ve yeni kalıp ve yeni dünya 494 kıyye, fi 2 988 kuruş	Hurda mismâr 150 kıyye, fiyat 0,5 kuruş 75 kuruş
Saç çenber ve çeki demirleriyle cıvata ve makara çengelleri 30 kıyye, fiyat 2 60 kuruş	Demir çeki takımı Kıta'ât 2 Fiyat 30 60 kuruş	Yassı yaldız taban 35 kıyye, fiyat 2 70 kuruş
Kenar demiri 70 kıyye, fiyat 1,5 kuruş 105 kuruş	Demir zencir 70 kıyye, fiyat 5 kuruş 350 kuruş	Demir küskü Kıta'ât 9 30 kıyye, fiyat 2 60 kuruş
Demir tarak me'a sap Kıta'ât 7 Fiyat 8 56 kuruş	Demir kazma Kıta'at 10, fiyat 8 kuruş 80 kuruş	Demir çapa Kıta'ât 8 Fiyat 8 kuruş 64 kuruş
Kebîr ve sağîr rıhtım tarafından Kıta'at 2 kübrâ, fiyat 50 kuruş 2 suğrâ, fiyat 30 kuruş 160 kuruş	Demir türâb kalburu Kıta'at 2 Fiyat 30 60 kuruş	Kebîr ve sağîr varyuz Kıta'ât 1 kübrâ, fiyat 30 kuruş 2 suğrâ, fiyat 20 kuruş 70 kuruş
Tel kalburu Kıta'at 1 30 kuruş	Demir mil Kıta'ât 1 10 kuruş	Horasan tokmağı Kıta'ât 1 25 kuruş
Dökme yaldız kapı başlığı 275 kıyye, fiyat 30 kuruş 962,5 kuruş	Çifte pirinç dille kebîr ve sağîr makara Kıta'ât 1kübrâ fiyat 150 kuruş 2 suğrâ, fiyat 100 kuruş 1550 kuruş	Yalnız pirinç dil Kıta'at 3 Fiyat 75 kuruş 225 kuruş

Çifte ve tek dilli ağaç makara Kıta'ât 4 çift fiyat 30 kuruş 4 tek fiyat 15 kuruş 180 kuruş	Bu dil çifte makara yuvası Kıta'ât 8 Fiyat 20 160 kuruş	Pirinç dilli demir kebîl makara Kıta'ât 2 Fiyat 150 kuruş 300 kuruş
Cedîd halat 348 kıyye, fiyat 5 kuruş 1920 kuruş	Müsta'mel halat Kulaç 250 500 kıyye, fiyat 2 1000 kuruş	Beygir arabası Kıta'ât 8 Fiyat 150 1200 kuruş
Kayış koşum Kıta'ât 8 Fiyat 100 800 kuruş	Horasan anbarı Kıta'ât 2 Fiyat 10 kuruş 20 kuruş	Atık ve cedîd koğa Kıta'ât 50 cedîd fiyat 5 22 atık, fiyat 20 kuruş 305 kuruş
Alnı üzerine kurşun boru Kıta'at 6,5 Fiyat 22 kuruş 143 kuruş	Hammâl sıırğı Kıta'ât 10 Fiyat 20 kuruş 380 kuruş	Hammâl nizâmı Kıta'at 23, fiyat 5 115 kuruş
Badana fırçası Kıta'ât 3 Fiyat 8 26 kuruş	Ağaç kürek Kıta'ât 9 Fiyat 2 kuruş 18 kuruş	Demir kürek Kıta'ât 3 Fiyat 10 kuruş 30 kuruş
Kebîr ve sagîr kantar Kıta'ât 1 kebîr, fiyat 150 kuruş 1 sagîr, fiyat 100 kuruş 250 kuruş	Moloz küfesi Kıta'ât 70 kuruş Fiyat 2 140 kuruş	Su fıçısı Kıta'ât 8, fiyat 8 kuruş 64 kuruş
Teneke ıbrık Kıta'ât 10, fiyat 3 30 kuruş	Demir kuşaklı makine sandıkları Kıta'ât 25, fiyat 10 250 kuruş	Hammâl satırı Kıta'ât 30, fiyat 3 kuruş 90 kuruş
Harc tezkiresi Kıta'ât 14, fiyat 5 kuruş 70 kuruş	Harc teknesi Kıta'ât 16, fiyat 2 kuruş 32 kuruş	Bucurgat? Kıta'ât 8, fiyat 100 kuruş 800 kuruş
Kerpiç tuğlası Kıta'ât 10000, fiyat 12 para 300 kuruş	Kebir fıçıcı çenberi Deste 40, beheri 50 adet Fiyat 45 1800 kuruş	Sinop poyralığından âriyet merdivan Kıta'ât 20, fiyat 25 kuruş 700 kuruş

Batadan çatma [...] Kıta'ât 8 Beheri 25, zirâ' 1 zirâ' 18 parmak Fiyat 20 160 kuruş	Câmi'-i şerifin kebîr kubbesi için mevcut tuğla Kıta'ât 31914, fiyat 70 para 73349,5 kuruş	Battâl tuğla Kıta'ât 3000, fiyat 1 kuruş 3000 kuruş
Nakliye ve hammâliyesi 4702,5 kuruş		
Yekûn 98753,5 kuruş		

Diğer mağaza derûnunda mevcut minare eşyâs

Hammâl sırgı Kıta'ât 5, fiyat 20 100 kuruş	Hammâl nizâmı Kıta'ât 2, fiyat 5 10 kuruş	Müsta'mel halat 140 kıyye, fiyat 2 280 kuruş
Köhne halat 134 kıyye, fiyat 0,5 kuruş 67 kuruş	Varyoz Kıta'ât 41, fiyat 20 kuruş 90 kuruş	Çifte dilli makara Kıta'ât 4, fiyat 25 kuruş 100 kuruş
Kurşun tavaşı Kıta'ât 3, fiyat 15 45 kuruş	Balta 1 adet 20 kuruş	Küskü buhuru 48 kıyye, fiyat 2 kuruş 96 kuruş
Külçe kurşun 435 kıyye, fiyat 3 kuruş 1305 kuruş	Yaldız zıbana 62 kıyye, fiyat 2 kuruş 126 kuruş	Ocak demiri 2500 kıyye, fiyat 2 kuruş 5000 kuruş
Kenar demiri 457 kıyye, fiyat 2 kuruş 914 kuruş	Demir kazma Kıta'ât 4, fiyat 10 kuruş 40 kuruş	Su fıçısı kıta'ât 2, fiyat 10 kuruş 16 kuruş
Cedîd halat 157 kıyye, fiyat 5 kuruş 758 kuruş	Koğa 3 adet, fiyat 5 kuruş 15 kuruş	Kömür 45 kıyye, fiyat 8 kuruş 9 kuruş
Nakliye ve hammâliyesi 491,5 kuruş		

Yekûn: 10327,5 kuruş

Mevcut bulunan ecnâs kerestenin mikdârı

Çifte lata Kıta'ât 26, fiyat 12 kuruş 312 kuruş	Sekiz arşınlık [...] çap ağacı Kıta'ât 315, fiyat 35 kuruş 11025 kuruş	Kalıp için beylik kalas parçası Kıta'ât 64 Her biri tûlen 2,5 zirâ' fiyat 20 480 kuruş
---	---	---

Beş arşınlık çap verdinesi Kıta'ât 257, fiyat 20 kuruş 5140 kuruş	Yedi arşınlık verdine Kıta'ât 546, fiyat 8 kuruş 4368 kuruş	Beylik kalası Kıta'ât 4, fiyat 20 kuruş 80 kuruş
Beş arşınlık çifte verdinesi Kıta'ât 71, Fiyat 12 kuruş 852 kuruş	Kile sireni Kıta'ât 6, fiyat 80 kuruş 480 kuruş	Çifte Ayancık kirişi Kıta'ât 164, fiyat 30 kuruş 4920 kuruş
Silme siren tahtası Kıta'ât 15 Behri tûlen 13,5 zirâ', arzan 13 zirâ, Kadden 7 zirâ, Fiyat 78 1170 kuruş	Diğer siren Kıta'ât 4, her biri 7 zirâ', fiyat 25 kuruş 100 kuruş	Siren biçmesinden tavan tahtası kıta'ât 72, fiyat 20 kuruş, 09 fiyat 15 kuruş 1575 kuruş Her biri tûlen 12 zirâ, 10 zirâ'
Araba kalası Kıta'ât 125, fiyat 4 kuruş 500 kuruş	Döşemelik siren biçmesi kıta'ât 100, tûlen 9 zirâ', arzan 13 zirâ', hacmen 1 zirâ', fiyat 27 kuruş kıta'ât 226, tûlen 8 zirâ, arzan 13 zirâ, hacmen 1 zirâ', fiyat 24 kuruş 8124 kuruş	

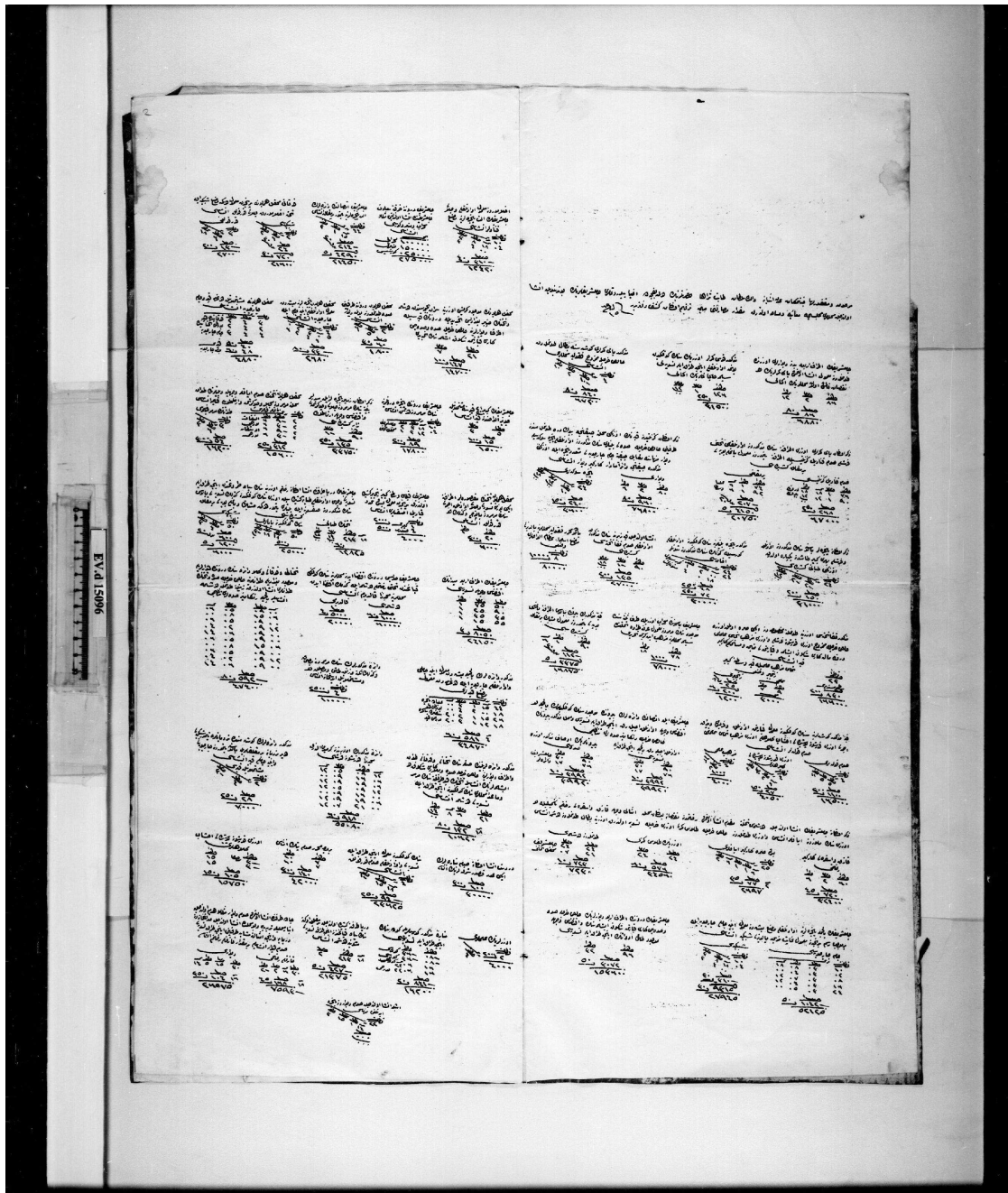
Mevcut olan seng-i mermer ve sâirenin mikdârı

Mevcut olan seng-i küfegi mikdârı

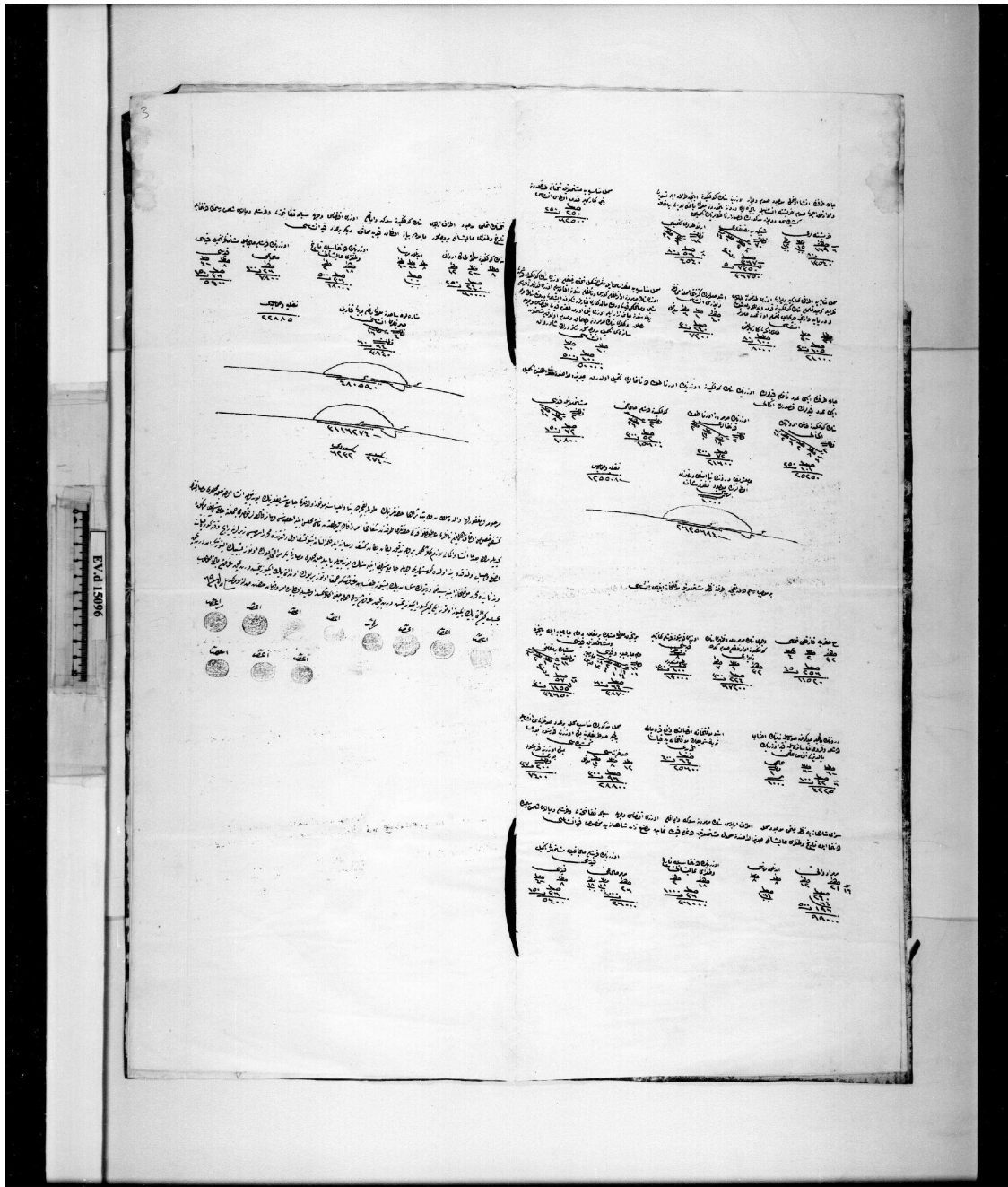
Ebniye-i mezkûrun iskelelerinde bulunan keresteler ile bi'l-cümle tahtânî sundurma ve tahta perdelerin mikdârı

Merhûm ve mağfûrun lehâ Valide Sultan -tâbet serâhâ- hazretlerinin Dolmabahçe'de inşâsına muvaffak oldukları câmi'-i şerîflerinin şimdiye kadar yapılmış olan mahallerinin keşf olunması Evkaf-ı Hümayun nâzırı atûfetli efendi hazretleri tarafından şifâhen ifâde buyurulmakla meclis-i âcizânemiz a'zâsı ve sâir kalfalar kulları cümleten câmi'-i şerîf-i mezkûre gidilip şimdiye kadar inşâ olunan mahalleri bi't-tetkîk yegân yegân keşf ve mu'âyene olunup kaleme alınan işbu keşf defterinde muharrer esâmîsi zîrlerine râyic-i vakte göre meclisce fiyat vaz' ve hesâb olundukda bend-i evvelde gösterildiği vechle câmi'-i şerîf temellerinin masârıf-ı inşâiyesi on iki yük elli dokuz bin sekiz yüz seksen altı buçuk ve câmi'-i şerîf ebniyesinin masârıf-ı inşâiyesi dahi otuz dört yük ik bin dokuz yüz seksen buçuk ve anbarda mevcut eşyâ bahâsı doksan sekiz bin yedi yüz elli üç buçuk diğer mağaza derûnunda olan minare eşyâsı on bin üç yüz yirmi yedi buçuk ve mevcut ecnâs kereste bahâsı bir yük yirmi bir bin yüz seksen yedi buçuk ve mevcut seng-i mermer bahâsı yirmi dört bin beş yüz doksan beş ve mevcut seng-i küfegi bahâsı yetmiş iki bin yüz yetmiş iki buçuk ve iskelelerde bulunan kereste ile sundurma ve tahta perde masârıfı bir yük altmış üç bin dört yüz kırk altı buçuk ve memurîn maaşı kırk bin beş yüz ve kalfasına ihsân buyurulan yirmi yedi bin kuruş ile beraber min haysü'l-mecmû' elli iki yük yirmi bin sekiz yüz kırk dokuz buçuk kuruşa resîde olarak be-hesâb-ı kise on bin dört yüz kırk

bir kise kûsûr üç yüz kırk dokuz buçuk kuruşa bâliğ olmuş olmakla ol bâbda emr u
fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.
Fî 15 L sene 69.

Belge 15096-1

Belge 15096-2

Merhûm ve mağfûrun lehâ Cennet-mekân adn âşiyân Valide Sultan -tâbet serâhâ- hazretlerinin Dolmabahçe'de ihyâ buyurdıkları câmi'-i şerîflerinin bundan böyle inşâ olunacak mahalleri meclisce mu'âyene ve misâha olunarak mikdâr-ı masârfını mübeyyin terkîm olunan keşf defteridir

Fî 15 sene 69

Câmi'-i şerîfin etrâf-ı erbaa beden duvarları üzerinde tuğladan ma'mûl inşâ olunmuş yay kemerlerinin noksan kalmış olan mahallerinin ikmâlî

Devren 86 zirâ'

Arzan 2 zirâ'

Kadden 12 zirâ'

Terbî'an 86 zirâ'

Fiyat 80
6880 kuruş

Mezkûr kavisî? kemerler üzerinin seng-i küfegiden bunca avadanlıklı ince tarak ile tesviyeli silme saçaklarının ikmâli

Devren 126 zirâ‘

Arzan 1 zirâ‘

Kadden 12 zirâ‘

Fiyat 250

31500 kuruş

Mezkûr pay kemerleri köşesine battâl tuğladan hâlis harcla memzûc fakulya mahalleri inşâsı

Kıta‘at 4 adet

Beheri

Tûlen 10,5 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘

Kadden 10 zirâ‘

Terbî‘i 840 zirâ‘

Fiyat 80

67200 kuruş

Zikr olunan pay kemerleri üzeri etrâfına seng-i mezkûrdan avadanlıklı tahtı ferşli som kanâdîl gezintisiyle etrâfına buhurdan ma‘mûl yağlı boyalı parmaklık keşîdesi

Som kanâdîl gezintisi	Parmaklık
Kadden	Devren
76 zirâ‘	76 zirâ‘
90 zirâ‘	92 zirâ‘
Arzan	Kadden
1 zirâ‘ 18 parmak	1 zirâ‘ 7 parmak ulyâ vustâ
1 zirâ‘ 12 parmak	1 zirâ‘ 6 parmak
Kadden	Terbî‘an 207,5 zirâ‘
18 zirâ‘ derûnu	Beher kıyye 20
12 zirâ‘ bîrûnu	4150 kıyye
Terbi‘î 268 zirâ‘	Fiyat 5
Fiyat 250	20750 kuruş
67000 kuruş	

Zikr olunan gezintiden kubbenin üzengi mahalline çıkınca büyük dere tuğladan sütun tarafeyni hâlis harcıyla sıvalı beynleri seng-i mezkûrdan avadanlıklı pençere sögesiyle duvar minhâsına mukâbil çifte cam çerçevesi müteaddid pençere ile üzengi-i mezkûre çıkınca dâiren mâ-dâr kargir duvar inşâsı

Duvarı Kadden 80 zirâ‘ Arzan 2 zirâ‘ Kadden 6 zirâ‘ Terbii 960 zirâ‘ Fiyat 80 76800	Pençere sögeleri Kıta‘ât 24 Beheri Kadden 10 zirâ‘ Arzan 12 zirâ‘ Devran 18 zirâ‘ Terbi‘i 240 zirâ‘ Fiyat 150 3600 kuruş
---	--

Zikr olunan pençereler bâlâsına seng-i mezkûrdan avadanlık ve ferşli beheri kebîr taşdan yekpâre olarak üzengi tabanı keşîdesi

Kıta‘ât 24

Beheri

Tûlen 2,5 zirâ‘

Kadden 2,5 zirâ‘

Arzan 12 zirâ‘

Terbi‘î 150 zirâ‘

Fiyat 200

31000 kuruş

Mezkûr pençere beyinlerine seng-i küfegiden avdanlıklı kürsüyle kezâlik seng-i mezkûrdan sütunlar ikâmesi

Kıta‘ât

24

24

Beheri

Tûlen 2 zirâ‘

Kadden

1 zirâ‘ kürsüleri

4 zirâ‘ 18 parmak sütunları

Terbi‘i

48 zirâ‘ Fiyat 250

72 zirâ‘ Fiyat 250

30000 kuruş

İnşâ olunacak kubbe zîrine seng-i mezkûrdan avadanlıklı som kafa tahtası keşîdesi

Devren 90 zirâ‘

Arzan 1,5 zirâ‘

Kadden 18 zirâ‘

Terbii

135 zirâ‘, fiyat 200

27000 kuruş

Bâlâda muharrer fakulya mahallerine yaldızlı musanna‘ esmâ’-i izâm elvâhları vaz‘ı

Kıta‘ât 8

Fiyat 10000

80000 kuruş

Mezkûr kafa tahtası üzerine tuğla-i mahsûsadan iki sıra olmak üzere hâlis harcla memzûc üzeri kurşun ferşli ve üzeri müzehheb nühâs hatalı derûnu mala kârî şukûfe işleme ve kabartmalı metîn ve müstahkem kargir kubbe inşâsı

Kıta'ât 23

Sath-ı [...]

830 zirâ', fiyat 200

166000 kuruş

Nühâs müzehheb alemiyle kubbe vesatına kebîr zencir vaz'ı

Alemi

Devren 9 zirâ'

Kadden 7 zirâ'

3000 kuruş

Zenciri

Tûlen 25 zirâ', fiyat 8

200 kıyye, fiyat 6

1200 kuruş

Câmi'-i şerîf bâlâsında mihrab üzeriyle taraf-ı selâsesinin mevcûd seng-i mermerden ma'mûl [...] tarâve tahtında silme mahallerine müzehheb âyet-i kerîme tahrîri

Devren 78 zirâ'

Kadden 18 parmak

Fiyat 1000

78000 kuruş

Kubbe-i mezkûrun bîrûnu bâlâsı etrâfına yağlı boyalı yaldızdan ma'mûl müşebbek parmaklık keşîdesi

Devren 90 zirâ'

Kadden 1 zirâ' 6 parmak

Terbî'i

112,5 zirâ' beheri fiyat 30

3375 kıyye, fiyat 5

16875 kuruş

Kubbe-i mezkûr köşelerine seng-i küfegiden ma'mûl kabartma avadanlık ve ferş ve yaprak asmalı üzeri kurşun poşideli ahşap külahlı üzeri müzehheb nühâs alemli som kuleler inşâsı

Som kuleleri Kıta'ât 4 Beheri Tûlen 5 zirâ' Arzan 5 zirâ' Kadden 11 zirâ' Terbî'i 1100 zirâ', fiyat 300 16500 kuruş	Üzeri kurşun poşideli külahları Kıta'ât 4 Beheri Tûlen 2 zirâ' 6 parmak Arzan Kadden 3 zirâ' Terbî'i 27 zirâ', fiyat 150 4050 kuruş	Müzehheb alemi Kıta'at 4 Beheri Tûlen 2 zirâ' 6 parmak Fiyat 1000 4000 kuruş
--	--	---

Câmi'-i şerîf ile ittisâlinde dâ'irelerin bîrûnunda mevcud seng-i küfegilerin bilcümle iktizası vechle avadanlık açılarak ince tarak ile tesviyesi ve mahall-i mezkûr bîrûnunun hâlis harcla reng âmiz sıvaları tanzîmi

Avadalık açılarak bilcümle ince tarak ile tesviyesi Devren 90 zirâ‘ 76 zirâ‘ Kadden 30 zirâ‘ 17 zirâ‘ Terbii 39992 zirâ‘, fiyat 10 39920 kuruş	Bîrûnlarının evsâf-ı mezkûr üzere sıvası Devren 90 zirâ‘ 76 zirâ‘ Kadden 30 zirâ‘Câmi‘-i şerîf 17 zirâ‘ dâ’ireler Terbî‘an 3992 zirâ‘, fiyat 10 39920 kuruş.
---	--

Zikir olunan câmi‘-i şerîfin inşa olunacak döşemesi tahtına mukaddem inşâ olunmuş rıhtımdan noksan bulunan mahalle emsali vechle kazık ve ıskaralı rıhtım tekmîliyle üzeri seng-i molozdan ayaklar inşâsı ve üzeri tuğladan hâlis harclaa talas kemeri üzeri harcla tesviye olunarak üzerine battâl tuğladan döşeme inşâsı.

Kazık ve ıskaralı kargir rıhtımı

Devren 60 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘

Kadden 6 zirâ‘

Terbî‘i

720 zirâ‘, fiyat 45

32400

Beş sıra kargir ayakları

Kıta‘ât 25

Beheri

Tûlen 1 zirâ‘ 6 parmak

Arzan 1 zirâ‘

Kadden 2 zirâ‘ 6 parmak

Terbi‘î

77 zirâ‘ 2 parmak, fiyat 35

2697

Üzerinin talas kemeri

Tûlen 24 zirâ‘

Arzan 24 zirâ‘

Terbi‘î 576 zirâ‘, fiyat 60

34560.

Tuğladan döşemesi

Tûlen

24 zirâ‘

21 zirâ‘

Arzan

24 zirâ‘ câmi‘-i şerîf

07 zirâ‘ mahfil tahtı

Terbî‘an 723 zirâ‘, fiyat 10

7230 kuruş

Câmi‘-i şerîfin bilcümle pençerelerine avadanlıklı musanna‘ meşeden ma‘mûl ayna camlı çerçeve ile ber-mûceb-i resm pirinçden ma‘mûl gâyet müzeyyen yaldızlı şebîke inşâsı
Cam çerçevesi

Kıta‘ât	Beheri		
	Tûlen	Kadden	Parmak
10	03	08	18
02	03	04	00
08	03	07	12
16	03	04	12
24	03	05	00

Terbî‘an 1043,5 zirâ‘, fiyat 50

52125 kuruş

Şebîkesi

Kıta‘ât

10

04

Beheri

Tûlen 8 zirâ‘ 18 parmak

4 zirâ‘

Arzan 3 zirâ‘

3 zirâ‘

Terbî‘i 310,5 zirâ‘, fiyat 30

9315 kıyye, fiyat 30

27945

Câmi‘-i şerîfin derûnunda etrâf-ı erba‘a duvarlarının hâlis harcla sıva ve sıvacı kârı kabartma şükûfe işlemesinin ve iktizâsı vechle mevcut taş edevâtının ince tarak ile tesviyesi

Devren 96 zirâ‘

Kadden 32 zirâ‘

Terbî‘an 3072 zirâ‘, fiyat 50

153600 kuruş

Ihlamurdan ma‘mûl avadanlıklı ve cilâlî câmi‘-i şerîfin alt pençerelerine musanna‘ kanadlar inşâsı

Kıta‘ât

10

40

Beheri

Tûlen

8 zirâ‘ 18 parmak

4 zirâ‘

Arzan

3 zirâ‘

3 zirâ‘

Terbî‘i 310,5 zirâ‘, fiyat 40

12420 kuruş

Câmi‘-i şerîf derûnuna hırka-i sa‘âdet câmi‘-i şerîfinde inşâ olunduğu misillü mihrâb ve minber ve kürsü inşâsı

Mihrabı 100000

Minberi 150000

Kürsüsü 025000

275000 kuruş

Câmi‘-i şerîf ittisâlinde dâ‘irelerin alt pençerelerine yaldız parmaklık inşâsı

Kıta‘ât 44

Beheri

Tûlen 1 zirâ‘ 15 parmak

Kadden 3 zirâ‘

Terbî‘an 214,5 zirâ‘, beheri fiyat 20

4290 kıyye, fiyat 5

21450 kuruş

Fevkânî mahfil-i hümayûna piriñçden ma‘mûl dökme musanna‘ şebîke ile tahta ihlamurdan cilâlî korkuluk inşâsı

Şebîkesi

Kıta‘ât 2

Beheri

Tûlen 6 zirâ‘

Arzan 2 zirâ‘

Terbî‘an 24 zirâ‘, beheri fiyat 30

720 kıyye, fiyat 30

21600 kuruş

Korkuluğu

Kıta‘ât 3

Beheri

Tûlen 6 zirâ‘

Kadden 18 zirâ‘

Terbî‘an 13,5 zirâ‘, fiyat 200

2700 kuruş

Mahfil-i hümayûnun mevcut kiriş üzerine siren biçmesinden döşeme ve tahtının çenber Bağdadîsi tecdîdiyle derûnunun kubbesiyle etrâf duvarlarına hâlis harcla sıva ve sıvacı kârı kabartma şükûfe işlesinin tecdîdi

Tûlen 21 zirâ‘

Arzan 7 zirâ‘

Terbî‘an 147 zirâ‘, fiyat 100

14700 kuruş

Mahfil-i hümayûn derûnuna tarafeyni sıva tuğladan bölme duvar inşâsı

Kıta‘at 2

Beheri

Tûlen 5 zirâ‘

Kadden 6 zirâ‘

Terbî‘an 60 zirâ‘, fiyat 30

1800 kuruş

Mahfil-i hümayûn pençerelerine meşeden ma'mûl avadanlıklı ayna cam ile çerçeve inşâsı

Kıta'ât 4

5

Beheri

Tûlen

3 zirâ'

4 zirâ' 6 parmak

Arzan

2 zirâ'

2 zirâ' 6 parmak

Terbî'an 33,5 zirâ', fiyat 80

2680 kuruş

Mahfil-i hümayûna müstemilâtıyla doğrama kapı ve cam çerçeve inşâsı

Kıta'ât

Kıta'ât	Beheri	
	Tûlen	Arzan
3	4 zirâ'	2 fevkânîde kapı
2	4 zirâ'	2 zirâ' Bu dahi tahtânîde
4	4 zirâ'	3 zirâ' cam çerçeve

Terbî'an

40 zirâ', fiyat 50 Kapısı

48 zirâ', fiyat 60 Cam çerçeve

4880 kuruş

Câmi'-i şerîfin kebîr iç kapısına müstemilâtıyla ceviz elvâhından kapı inşâsı

Tûlen 5 zirâ'

Arzan 3 zirâ'

Terbî'an 15 zirâ', fiyat 100

1500 kuruş

Câmi'-i şerîf derûnundaa pençere derûnlarına seng-i mermerden döşeme inşâsı

Kıta'ât

10

04

Beheri

Tûlen 3 zirâ' 18 parmak, arzan zirâ' câmi'-i şerîf

04 tûlen 3 zirâ' 12 parmak, arzan 1 zirâ' mahfil tahtı

Terbî'an 89 zirâ', fiyat 17800 kuruş

Zikr olunan zemîn pençereler ile sedirler [...] mermerden cilalı ve çökertmeli ve iktizâsı vechle Arnatolu? Zar keşîdesi

Devren 90 zirâ'

Arzan 1,5 zirâ'

Terbî'an 135 zirâ', fiyat 250

33750 kuruş

Mahfil-i hümâyûnda som ayaklar vechile diplerinin tavan mahalline mermerden mücellâ ve çöktirmeli ve arnatolu? kaplama inşâsı

Ayaklar kaplaması

Kıta'ât	Beheri	
	Tûlen	Kadden
2	9,5 zirâ'	6 zirâ' alt kat
2	3,5 zirâ'	6 zirâ' bu dahi
2	9,5 zirâ'	6 zirâ' üst kat
2	3,5 zirâ'	6 zirâ' bu dahi

Terbî'an 312 zirâ', fiyat 250

15600

Tavanlara mermer kaplaması

Kıta'ât 3

Beheri

Tûlen 6 zirâ'

Arzan 3 zirâ'

Terbî'an 54 zirâ', fiyat 300

16200 kuruş

Mahfil-i hümâyûn tahtıda maksûreler etrâfına iki yüzü tesviyeli ve cilâlî avadanlık açmalı seng-i mermerden bapuc ve kezâlik korkuluk inşâsı

Devren 20 zirâ'

Kadden 1 zirâ'

Fiyat 200

600 kuruş

Câmi'-i şerîf kubbesi vasatına kebîr zencir keşîde olunarak pirinçden ma'mûl beş aded kanâdîl askıları inşâsı

Kıta'ât

1 kebîr, fiyat 2000

4 Sagîr, fiyat 500

4000 kuruş

Câmi'-i şerîfin derya tarafında inşâ olunan rıhtım üzerine seng-i siyah toprağından ince tarak ile tesviyeli vechi avadanlıklı taban keşîdesiyle üzeri seng-i küfeginden kezâlik tesviyeli bâlâsı seng-i mezkûrdan Sakarya ile beynleri yaldız dökme müşebbek ve yağlı boyalı parmaklık keşîdesi

Tahtının tabanı

Devren 213 zirâ' 18 parmak

Arzan 14 zirâ'

Kadden 18 zirâ'

Fiyat 60

12825 kuruş

Seng-i küfegiden payaları?

Kıta'ât 50

Beheri

Tûlen 18 zirâ'

Arzan 18 zirâ'

Kadden 3,5 zirâ'

Fiyat 500
25000 kuruş

Şebîkesi
Kıta'ât 50
Beheri
Tûlen 4 zirâ'
Kadden 3 zirâ'
Terbî'an 600 zirâ', fiyat 20
1200 kıyye, fiyat 5
6000 kuruş

Câmi'-i şerîfin etrâf-ı erba'a meydanının iktizâsı vechle tesviyesi
Tûlen
50 zirâ'
90 zirâ'
35 zirâ'
55 zirâ'
Arzan
75 zirâ'
25 zirâ'
35 zirâ'
15 zirâ'
Kadden
1 zirâ'
1 zirâ'
1 zirâ'
1 zirâ'
Terbî'an 8050 zirâ', fiyat 3
24150 kuruş

Câmi'-i şerîf avlusu derûnunda iktizâ eden mahallerine seng-i küfeki kapağundan
tahtı rıhtımlı döşeme ile kezâlik iktizâ eden mahallerine müceddeden kaldırım inşâsı
Döşemesi
Terbî'an 1000 zirâ', fiyat 60
60000 kuruş

Kaldırımı
Terbî'an 5000 zirâ', fiyat 4
20000 kuruş.

Tahtanî ve fevkânî vükelâ dâ'iresinin derûnunda duvarlarıyla ve mevcut Bağdâdîli
tavanlarına hâlis harcla sıva ve tahtının tavanları inşâ olunarak zemîne tuğla döşeme
inşâsıyla bilcûme renk âmiz sıvaları tanzîmî

Tûlen		Arzan	
Zirâ	Parmak	Zirâ'	Parmak
09	00	05	06
15	06	08	00
09	00	05	06
09	12	02	04

09	00	06	14
09	00	05	06
15	06	08	00
09	00	05	06
09	12	02	04
09	00	06	14

Terbî'an 592,5 zirâ', fiyat 80
47400 kuruş

Mezkûr dâ'irelerin bilcümle meşeden ma'mûl ayna camlı ve avadanlıklı çerçeve ile doğramadan ma'mûl musanna' kapıları

Kıta'ât		Beheri	
	Tûlen	Arzan	
44	1 zirâ' 15 parmak	3 zirâ' 00 parmak	Ulyâda pençere
18	2 zirâ'	4 zirâ'	Bu dahi kapı
26	1 zirâ' 15 parmak	2 zirâ' 20 parmak	Süflâda pençere
18	1 zirâ' 12 parmak	3 zirâ' 20 parmak	Bu dahi kapı

Terbî'an 581 zirâ' 4 parmak, fiyat 60
34870

Dâ'ire-i mezkûrların seng-i mermerden basamak ve kezâlik tekne ve zank taş ve musluk ve müstemilâtıyla abdesthâne inşâsı

Kıta'ât 4
Fiyat 2500
10000 kuruş

Mezkûr dâirelerinin sofasının tahtânî ve fevkânî tavan ve etrâf duvarlarına halis harcıyla sıva ve cila kârî şukûfe işlemelerinin inşâsıyla tahtının kapı taraflarına seng-i mermer ve mâ'adâ mahallerinin küfegiden ince tarak ile tesviyeli döşeme inşâsı.

Tûlen 21 zirâ'
Arzan 6 zirâ' 8 parmak
Kadden 14 zirâ'
Terbî'an 132 zirâ' 18 parmak, fiyat 18
10620

Daire-i mezkûrun üzerine kiremidi alınarak müceddeden kurşun ferşi

Devren		Arzan	
Zirâ	Parmak	Zirâ'	Parmak
09	12	05	12
16	06	09	00
19	06	09	12
09	12	05	12
16	00	09	00
19	06	09	12
21	00	07	12

Terbî'i 918 zirâ', fiyat 60
55080 kuruş

Mezkûr dairelerin köşesinin merdivanlarına demir şebekeli demir merdivan parmaklıklarıyla bâlâsına demirden çerçeve ve aynalı camlı kubbe inşâsı
Müştemilâtıyla kubbesi

Kıta'ât 2

Beheri

Tûlen 4 zirâ'

Arzan 3,5 zirâ'

Terbî'an 28 zirâ', fiyat 250

7000 kuruş

Derdest-i inşâ olunan som minarelerin iki aded kusur şerefelerinin inşâsı

Terbî'i 100, fiyat 300

30000 kuruş

Seng-i küfegiden ma'mûl ince tarak ile tesviyeli ve avadanlıklı som korkuluk inşâsı

Kıta'ât 4

Beheri

Devren 15 zira' 18 parmak

Kadden 1,5 zira'

Terbî'i 94, 5 zirâ', fiyat 250

23625 kuruş

Ber vech-i muharrer som petek inşâsı

Devren

7 zirâ'

7 zirâ'

Kadden

10 zirâ'

10 zirâ'

Terbî'an 140 zirâ', fiyat 300

42000 kuruş

Üzeri kurşun poşideli ahşap külahları

Devren 3,5 zirâ'

3,5 zirâ'

Kadden

15 zirâ'

15 zirâ'

Terbî'an 105 zirâ', fiyat 150

15750 kuruş

Üzerlerinin alemleri

Kıta'ât 2

Beheri kadden 4 zirâ'

Fiyat 2000

4000 kuruş

Minare-i mezkûr kürsüleriyle gövdesinin ince tarak ile tesviyesi

Devren	Kadden
08,5 zirâ'	36,5 zirâ' gövdesi

08,5 zirâ‘	36,5 zirâ‘ kürsü
16 zirâ‘	06 zirâ‘ 22 parmak kürsüsü
16 zirâ‘	06 zirâ‘ 22 parmak bu dahi

Terbî‘an 841,5 zirâ‘, fiyat 20
16200 kuruş

Derya tarafına keşîde olunacak parmaklık önüne seng-i siyah kapağından ince tarak tesviyeli şonya? döşeme inşâsı.

Devren 213 zirâ‘ 18 parmak
Arzan 2 zirâ‘
Terbî‘an 427,5 zirâ‘, fiyat 50
21375 kuruş

Cadde tarafında inşâ olunmuş som duvar misillü hedm olunacak anbar mahalliyle türbeye ve bu mahalde inşâ olunacak muvakkıthânen deryâyâ varınca emsâline müşâbih tarafeyni ince tarak tesviyeli som duvar inşâsıyla bir mikdâr kazıklı rıhtım inşâsı.

Kazıklı rıhtımı
Tûlen 30 zirâ‘ 6 parmak
Arzan 2 zirâ‘
Kadden 2,5 zirâ‘
Terbî‘an 168 zirâ‘ 18 parmak, fiyat 45
7593,5 kuruş

Duvarı
Tûlen 30 zirâ‘
Arzan 15 zirâ‘
Kadden 5 zirâ‘ 14 parmak
Terbî‘an 104 zirâ‘ 16 parmak, fiyat 350
36575 kuruş.

İşbu inşâ olunacak som duvardan pençere aydınlığı minhâsı

Kıta‘ât 22
Beheri
Tûlen 1 zirâ‘ 14 parmak
Arzan 15 zirâ‘
Kadden 3 zirâ‘
Terbî‘an 000 zirâ‘

Cadde tarafında inşâ olunmuş mevcut som duvar üzerine seng-i küfegiden ince tarak ile tesviyeli ve avadanlık açmalı som horpeşte inşâsıyla pençereleri derûnuna yaldızdan ma‘mûl yağlı boyalı parmaklık keşîdesi ve duvar-ı mezkûrun kusur artatolarının tekmîli

Horpeşteleri
Devren 169 zirâ‘ 6 parmak
Arzan 15 zirâ‘
Kadden 12 zirâ‘
Fiyat 80
13540 kuruş
Şebîke parmaklıkları

Kıta'at 70
Beheri
Tûlen 3 zirâ' 8 parmak
Arzan 1 zirâ'
Kadden 14 zirâ'
Terbî'an 367,5 zirâ', beher kıyye
7350 kıyye, beher kıyye 20, fiyat 5
36750 kuruş

Artotoları tekmîli
Kıta'ât 62
Beheri
Tûlen 9 zirâ'
Kadden 2,5 zirâ'
Terbî'an 56 zira' 8 parmak, fiyat 80
4540

Mahall-i münâsibeye müştemilâtıyla tahtânî tuğladan nîm kargir hademe odası inşâsı
Terbî'an 250 zirâ', fiyat 250
62500 kuruş

Mahall-i münâsibeye etrâfı kargir duvarlı üzeri tuğladan talas kemer ile kiremid
kalemli seng-i küfegiden kademe ve yollamadan kapılı ve deryâya varınca çirkab
lağımlı on aded helâlar inşâsı
Tûlen 30 zirâ'
Arzan 3,5 zirâ'
Terbî'an 105 zirâ', fiyat 200
21000 kuruş

Talas kemerli kargir lağımı
Tûlen 100 zirâ', fiyat 80
8000 kuruş

İşbu helâların gezinti mahalline muhâfaza duvarı inşâsı
Devren 40 zira'
Arzan 1 zirâ'
Kadden 6 zirâ' me'a temel
Terbî'an 240 zirâ', fiyat 30
7200 kuruş

Mahall-i münâsibeye hafr-i esâs ile müsemmenü's-şekl tahtı rıhtımlı üzeri seng-i
küfegiden kurşunlu üzeri seng-i mermerden avadanlıklı kürsü ve balıklı sütun
ikâmesiyle üzeri kurşun ferşli metîn ve müstahkem kubbeli derûnu mala kârî
kabartma şükûfe işlemeli derûnu seng-i mermer pehlusundan çatma zar ile üzeri tel
örme kafes kubbeli iktizâsı vechle musluk önleri seng-i mermerden basamak ve som
oluklu müştemilât-ı sâiresi tekmiil ber vech-i muharrer sekiz direk şadırvan inşâsı
Tûlen 10 zirâ'
Kadden 10 zirâ'
Terbî'an 100, fiyat 500
50000 kuruş

Cadde tarafında iki aded nâ-tamâm kapıların üzerine seng-i küfegiden üzerinin ortatolu donanmaları tekmîl olunarak ceviz elvâhından [...] tekmîl iki aded kapıların kusurları ikmâli.

Seng-i küfegiden taş edevâtının ilhâkı

Kıta'ât 2

Beheri

Tûlen 8 zirâ' 6 parmak

Arzan 2 zirâ' 6 parmak

Kadden 2 zirâ' 6 parmak

Terbî'an 101 zirâ', fiyat 250

25250 kuruş

Üzerinin mermerden artatolu donanmaları

Kıta'at 2

Beheri

Devren 18 zirâ'

Arzan 6 zirâ'

Kadden 3 zirâ'

Terbî'an 72 zirâ', fiyat 300

21600 kuruş

Küfegiden ferşli saçağı

Kıta'at 2

Beheri

Devren 26 zirâ'

Terbî'an 52 zirâ', fiyat 300

15600 kuruş

Müştemilâtıyla kapısı

Kıta'ât 2

Beheri

Tûlen 8 zirâ'

Arzan 4,5 zirâ'

Terbî'an 72 zirâ', fiyat 150

10800.

Câmi'-i şerîf derûnunda binâ emîni ve memurân odalarının mevcut mefrûşât bahâsı

1000 kuruş

Nakliye ve hammâliyesi

125508,5 kuruş

Cem'an yekûn 2635684,5 kuruş

Ber-mûceb-i resm Dolmabahçe tarafına nâzır müştemilâtıyla muvakkıthâne ebniyesi inşâsı

Me'a hafriye kazıklı temeli

Devren 32 zirâ'

Arzan 2 zirâ'

Arzan 6 zirâ‘
Terbî‘an 256 zirâ‘, fiyat 45
11520 kuruş

Vechi seng-i mermerden ve zahırı seng-i küfegiden avadanlıklı som gövde duvarı
Devren 32 zirâ‘
Arzan 1 zirâ‘
Kadden 7 zirâ‘
Terbî‘an 224 zirâ‘, fiyat 300
67200 kuruş

Üzeri kurşun ferşli karkir kubbesi
Kutren 8 zirâ‘
Sath-ı [...] 100 zirâ‘, fiyat 130
13000 kuruş

Pirinçden ma‘mûl müşebbek parmaklık ve cam çerçeve ile pençere ve müstemilâtıyla
kapısı
Cam çerçeve ve kapısı
Kıta‘ât 11
01
Beheri
Tûlen
1 zirâ‘ 14 parmak
1 zirâ‘ 14 parmak
Kadden
3 zirâ‘ 08 parmak çerçeve
4 zirâ‘, 12 parmak kapısı
Terbî‘an 64,5 zirâ‘, fiyat 60
3870 kuruş

Müşebbek parmaklığı
Kıta‘ât 11
Beheri
Tûlen 1 zira‘ 14 parmak
Kadden 3 zira‘ 8 parmak
Terbî‘an 57 zirâ‘ 18 parmak
1155 kıyye, beher kıyye 20
Fiyat 30
34650 kuruş

Derûnunun bilcümle çökertme sıvasıyla zemîninin ahşap döşeme ve furû‘ât-ı
sâiresiyle kubbe üzerinin yaldızlı nühâsı alemi
Tûlen 6,5 zira‘
Arzan 6,5 zirâ‘
Terbî‘an 42 zirâ‘ 6 parmak, fiyat 100
4225 kuruş
Alemi
Kıta‘at 1
1000 kuruş

İşbu muvakkıthane ittisâlinde vâki Kara Bali? türbe-i şerîfinin muvakkıthâneye kıyâsen tecdîdi
Terbî'an 66 zirâ', fiyat 600
25600

Mahall-i mezkûrun münâsib mahalline bir aded su hazînesi inşâsıyla bilcümle su tarîklerine beş üzerine kurşun boru keşîdesi
Su hazînesi
Tûlen 12 zirâ'
Arzan 8 zirâ'
Kadden 8 zirâ' me'a temel
Terbî'an 96 zirâ', fiyat 300
28800 kuruş
Beş üzerine kurşun boru
Kıta'ât 200, fiyat 37
7400 kuruş.

Saray-ı şâhâneye nâzır rıhtımı mevcut mahalle etrâf-ı erbaası seng-i mermerden söge ve ayaklı üzeri iktizâsı vechle silme kafa tahtası ve ferşli ve bâlâsı şems resminde donanma ile târih ve tuğra-yı âlîşânlı ceviz elvâhından ma'mûl müştemilâtıyla doğrama kapı gâyet musanna' zât-ı şâhâneye mahsus kapı inşâsı

Mermer edevâtı
Devren 21 zirâ' 16 parmak
Kadden 12 zirâ'
Terbî'an
260 zirâ'
64 zira'
196 zirâ', fiyat 500
99000 kuruş

Aydınlık meremmâtı
Tûlen 8 zirâ'
Arzan 8 zirâ'
Terbî'an 64 zirâ'

Üzerinde donanmasıyla tarih ve tuğra-yı âlîşânı
Devren 18 zirâ'
Kadden 2 zirâ'
Terbî'an 36 zirâ', fiyat 1000
36000 kuruş

Üzerinde ferşli saçağıyla müştemilâtı tekâmîl kapısı.
Mermer saçağı
Devren 26 zira'
Arzan 18 zirâ'
Kadden 18 zirâ'
Fiyat 1000
26000

Kapısı

Tûlen 8 zirâ‘

Arzan 4,5 zirâ‘

Terbî‘an 36 zira‘, fiyat 150

5400 kuruş

Tahtının temeli mevcud etrâf-ı erbaası seng-i küfegiden söge ve ayaklı üzeri iktizâsı vechle silme kafa tahtalı ve ferşli ve bâlâsı şems resminde donanma ile târih ve tuğra-yı âlişânlı ber-vech-i muharrer bâlâda beyân olunan kapıya mûmâsil diğerk bir kapı inşâsı.

Seng-i küfegiden ma‘mûl taş edevâtı

Tûlen 8 zirâ‘

Arzan 2,5 zira‘

Kadden 12 zirâ‘

Terbî‘an 240 zirâ‘, fiyat 250

60000 kuruş

Aydınlık meremmâtı

Tûlen 8 zirâ‘

Arzan 2,5 zirâ‘

Kadden 4,5 zirâ‘

Üzerinin donanmasıyla tarih ve tuğra-yı âlişânı

Devren 18 zira‘

Kadden 2 zirâ‘

Terbî‘i 36 zirâ‘, fiyat 500

18000 kuruş

Üzerinin ferşli saçağıyla müştemilâtı tekmi1 kapısı

Saçağı

Devren 26 zira‘, fiyat 7800 kuruş

Kapısı

Tûlen 8 zirâ‘

Arzan 4,5 zirâ‘

Terbî‘an 36 zira‘, fiyat 150

5400 kuruş

Minarelere saçdan ma‘mûl bağı1 borulu kanâdîl sırtıkları inşâsı

Kıta‘ât 4

Beheri tûlen 16 zirâ‘

Kıta‘ât 64

Fiyat 60

3840 kuruş

Nakliye ve hammâliyesi

22885 kuruş

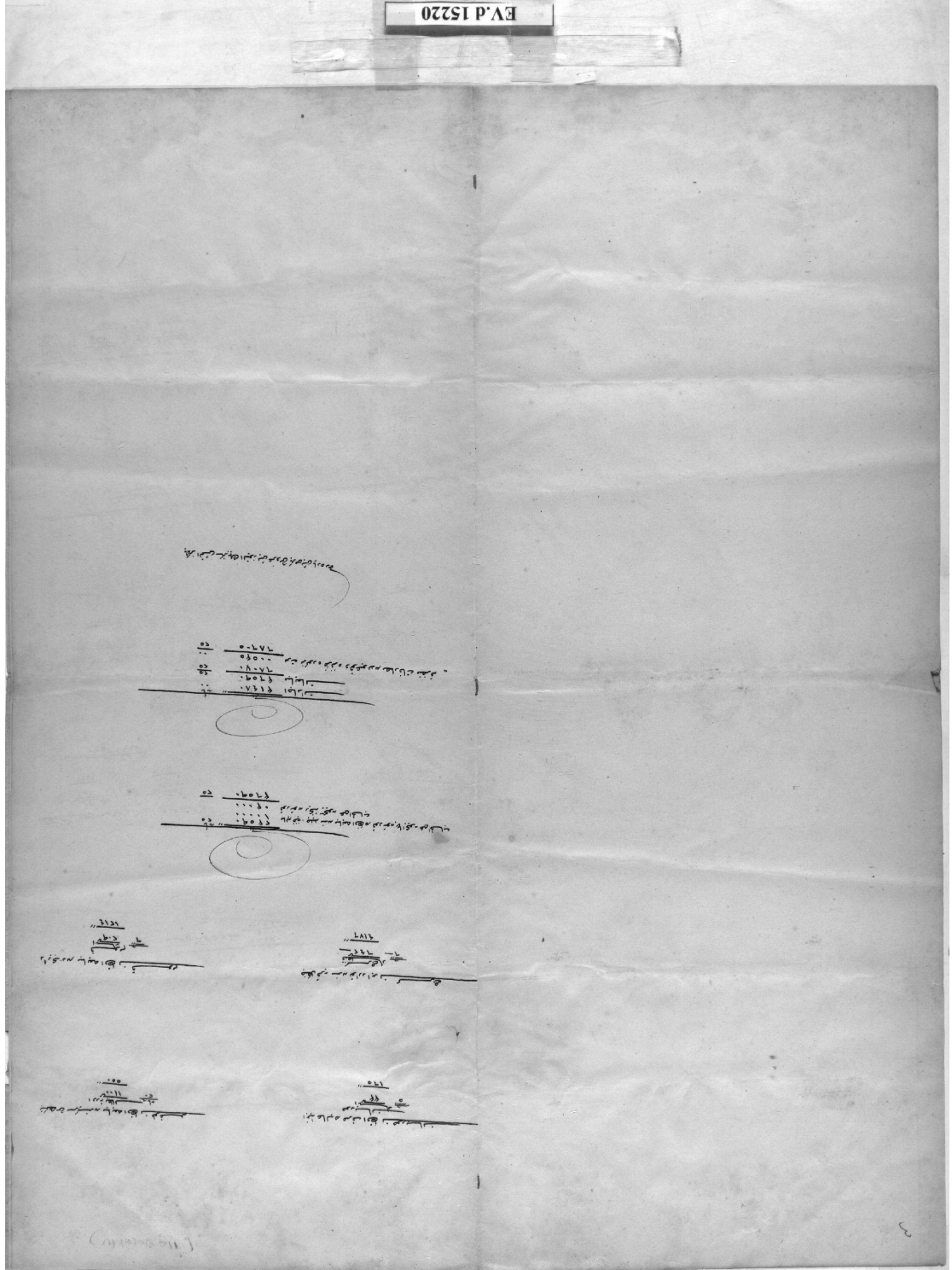
Cem‘an yekûn 480590 kuruş.

Cem‘an yekun 3116274,5 kuruş

Kise-i Rûmî 6232, küsûr 274,5

Merhûm ve mağfûrun lehâ Valide Sultan –tâbet serâhâ- hazretlerinin Dolmabahçe'de binâ ve ihyâsına muvaffak oldukları câmi'-i şerîflerinin bundan böyle inşâ olunacak mahalleri masârıfının keşfi hususu Evkaf-ı Hümayun nâzırı atufetli efendi hazretleri tarafından şifâhen emr ve ifâde buyurulmakdan nâşî meclis-i ebniye a'zâsı ve sâir kalfalar kulları cümleten câmi'-i şerîf-i mezkûre gidilerek ba'demâ inşâ ve ikmâli lâzım gelen mahaller ber vech-i tetkîk yegan yegan keşf ve mu'âyene ile kaleme alınan işbu keşf-i evvel defterinde muharrer esâmîsi zîrlerine râyic-i vakte göre fiyat vaz' ve hesâb olundukda bend-i evvelde gösterildiği vechle câmi'-i şerîf ebniyesinin bundan böyle yapılacak mahalleri masârıfı yirmi altı yük otuz beş bin altı yüz on dört buçuk ve bend-i sâni'de muharrer muvakkıthâne ebniyesi dahi dört yük seksen bin beş yüz doksan kuruş ki cem'an otuz bir yük on altı bin iki yüz yetmiş dört buçuk kuruşa bâliğ olup bi-hesâb-ı kise altı bin iki yüz otuz iki kise küsûr iki yüz yetmiş dört buçuk kuruşa resîde olacağı anlaşılmış olmasıyla ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 15 L sene 69.

Belge 15220-2

Sâye-i hazret-i şâhânede Dolmabahçe'de müceddeden inşâ ve ibdâ' buyurulmakda olan câmi'-i şerîf ebniyesinde iki yüz yetmiş senesi şehir-i Saferü'l-hayrın altıncı gününden on ikinci gününe kadar yedi gün zarfında istihdâm olunan bi'l-cümle amele-i muhtelif icârâtıyla mübâyâ'a olunan eşyâ'-i mütenevvi'a esmânının ve müddet-i mezkûre zarfında vukubulan masârifât-ı müteferrikanın icmâl defteridir.

19 Hafta

Ücerât

Yazıcıyân Nefer 2 Esâme 12 700 kuruş	Neccârân 54 nefer Esâme 324 4677 kuruş	Marangozân 9 nefer Esâme 51 724 kuruş
[...] keşân Nefer 11 Esâme 63 795 kuruş	Ressâmân Nefer 3 Esâme 18 282 kuruş	Tenekeciyân Nefer 2 Esame 10 165 kuruş
Nakkâşân Nefer 12 Esâme 76 1155 kuruş	Sıvacıyân Nefer 6 Esâme 26 364 kuruş	Taşcıyân Nefer 73 Esâme 406 5046 kuruş
Duvarcıyân Nefer 50 Esâme 269 3306 kuruş	Hammâlân Nefer 62 Esame 366 3106 kuruş	Harckârân Nefer 34 Esame 214 1536 kuruş
Rencberân Nefer 108 Esame 567 3409 kuruş	Tekneciyan Nefer 40 Esame 232 1227 kuruş	Lağımcıyân Nefer 26 Esame 146 1176 kuruş
Gece bekciyanı Nefer 4 Esame 28 279 kuruş	Mağazacıyân Nefer 3 Esame 24 220 kuruş	

Cem'an yekun 28480
3000 maktû' taşcıyân ale'l-hesâb
31480 kuruş

Mübaya'ât
Galata'da Nikolaki Bazergan'dan mübâya'a olunan teneke
Teneke 1 sandık
160 kuruş

Tahtakale'de Demirci Bedros'dan mübâya'a olunan âhen-i mütenevvi'a
Ahen-i dökme şebeke
435,5 kıyye, fiyat 6 kuruş
2613 kuruş

Ahen-i kiriş
458 kıyye, fiyat 120 para
1374 kuruş
Cem'an 3987 kuruş

Dökmeci Begos'dan mübâya'a olunan piriñ menteşe
Menteşe çift

24 adet, fiyat 15 kuruş
360 kuruş

Mismârcı Mardiros'dan mübâya'a olunan mismâr
Mismâr-ı mahlût
174,5 kuruş, fiyat 150 para
654 kuruş 15 para
Mismâr-ı sandal
419 kıyye, fiyat 4 kuruş
1676 kuruş
Cem'an 2330 kuruş 15 para.

Marmara Cezîresi'nde Ahmed Efendi ocağından tevârüd eden seng
Senk-i mermer
Kıta'at adet 24
29,5 zira', beher zirâ'ı 110 kuruş bedel, 40 kuruş navul 150
3245 kuruş
1180 kuruş
4425 kuruş.

Sefîneden mübâya'a olunan mermer kireci
Mermer kireci
106 kile, fiyat 3,5 kuruş
371 kuruş.

Hasköy'de Ali Ağa harmanından mübâya'a olunan tuğla
Destgâh adet 10150, fiyat beheri 210 para bedel, 25 para navul 235 kuruş
2131 kuruş
0253 kuruş 30 para
2384 kuruş 30 para

Def'a destgâh
11000 adet, fiyat beheri 170 para bedel, 25 para navul 195 para
1870 kuruş
0275 kuruş
2145 kuruş

Hasköy'de Aleksan'dan mübâya'a olunan tuğla
Destgâh
2700 adet, fiyat beherinin 210 para bedel, 25 para navul 235 kuruş
567 kuruş

Kebîr battâl
800 adet, fiyat 32 para bedel, 60 kuruş navul beherininki
640 kuruş
Cem'an
1207 kuruş
0115 kuruş 20 para
1322 kuruş 20 para.

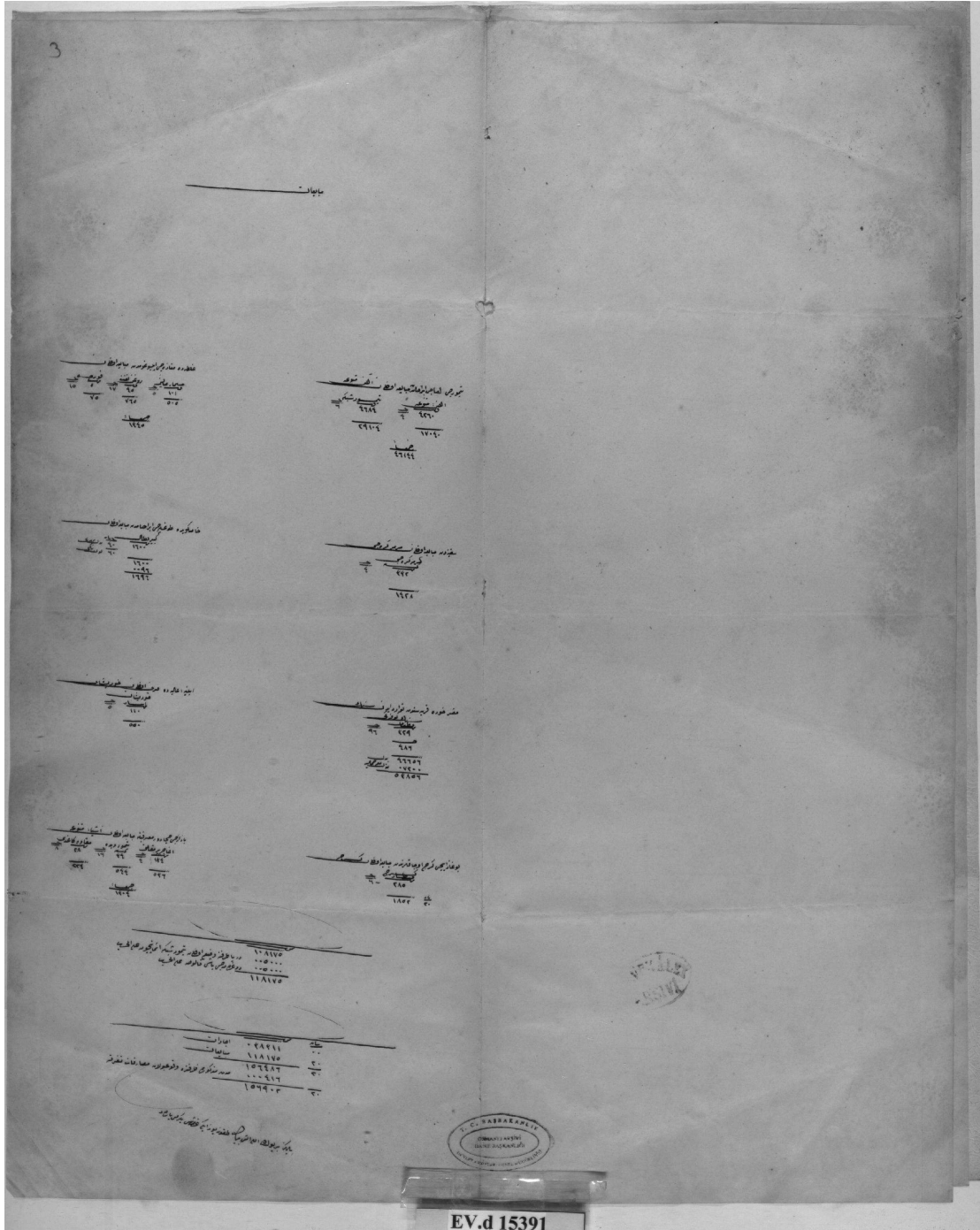
Beşiktaş Sergisinden mübâya‘a olunan tuğla
Orta battâl
1100 adet, Fiyat 20 para
550 kuruş

Ebniye-i âliyede sarf olunan horpeşân
Horpeşân
33 adet, fiyat 5 kuruş
165 kuruş

Darıca'dan mübâya‘a olunan kum
Kum anbar
209 adet, fiyat 6 kuruş
1214 kuruş
Çenkel Karyesinden tevârüd eden kireç
Kireç
642,5 kantar, fiyat 6,5 kuruş
4176 kuruş

Cem‘an yekûn
23590 kuruş 25 para
10000 kuruş Mâliye Hazine-i celîlesinden mübâya‘a olunan kurşun bahâ için ale'l-
hesâb
03000 kuruş Kurşun rihtesi için ale'l-hesâb
36590 kuruş 25 para

Cem‘an yekûn
31480 kuruş Ücârât
36590 kuruş 25 para mübâya‘ât
68070 kuruş 25 para
00535 kuruş Müddet-i mezkûre zarfında vukû‘bulan masârifât-ı müteferrika
Yalnız altmış sekiz bin altı yüz beş kuruş yirmi beş paradır.

Belge 15391-2

Sâye-i hazret-i şâhânede Dolmabahçe'de müceddeden inşâ ve ibdâ' buyurulmakda olan câmi'-i şerîf ebniye-i celîlesinde iki yüz yetmiş senesi Ramazan-ı şerîfinin üçüncü gününden dokuzuncu gününe kadar yedi gün zarfında istihdâm olunan bi'l-cümle ame-i muhtelif ücerâtıyla mübâyâ'a olunan eşyâ'-i mütenevvianın esmânının ve müddet-i mezkûre zarfında vukubulan masârîfât-ı müteferrikanın icmâl defteridir.

48 hafta

Ücârât

Yazıcıyân Nefer 2 Esâme 12 700 kuruş	Neccârân 15 nefer Esâme 78 1316 kuruş	Ressâmân 2 nefer Esâme 10 135 kuruş
Sıvacıyân Nefer 4 Esame 24 236 kuruş	Badanacıyân Nefer 5 Esame 22 264 kuruş	Taşcıyan Nefer 24 Esame 123 1728 kuruş
Duvarcıyân Nefer 26 Esame 153 1914 kuruş	Hammâlân Nefer 37 Esame 222 1853 kuruş	Harckârân Nefer 39 Esame 239 1647 kuruş
Rencberân Nefer 39 Esame 290 1740 kuruş	Lağımçıyân Nefer 14 Esame 86 700 kuruş	Gece bekciyân Nefer 4 Esame 28 252 kuruş
Mağazacıyân Nefer 3 Esame 18 313 kuruş	Mü'temidân Nefer 4 Esame 24 220 kuruş	

Cem'an yekûn
11311 kuruş
21000 kuruş Maktû' taşcıyâna ale'l-hesâb
05000 kuruş Maktû' kalemkârâna ale'l-hesâb
01000 kuruş Maktû' oymacıyana ale'l-hesâb
38311 kuruş

Mübaya'ât
Demirci Heci Abraham'dan mübâya'a olunan âhen-i mütenevvi'a
Âhen-i mütenevvi'a
4260 kıyye, fiyat 4
17040 kuruş

Demir şebeke
4684 kıyye, fiyat 6
29104 kuruş
Cem'an 46144 kuruş.

Galata'da mağazacı İplebuğum'dan mübâya'a olunan
Mismâr-ı sayış?
101 kıyye, fiyat 5 kuruş
505 kuruş
Revgan-ı neft
45 kıyye, fiyat 17 kuruş
765 kuruş
Fırça

5 adet, fiyat 15 kuruş
75 kuruş
Cem'an 1345 kuruş

Sefîneden mübâyâ'a olunan mermer kireci
Mermer kireci
332 kile, fiyat 4 kuruş
1428 kuruş

Hasköy'de tuğlacı Abraham'dan mübâyâ'a olunan
Kebîr battâl
1600 adet, fiyat 40 para bedeli, 60 para navulu
1600 kuruş
0096 kuruş
1696 kuruş

Makrihora karyesinden tevârüd eden seng
Seng-i küfegi
Kıta'ât
329, fiyat 96
486 zirâ'
46656 kuruş bedel
07200 kuruş navul me'a hammâliye
53856 kuruş

Ebniye-i âliyede sarf olunan horpeşân
Horpeşân
Anbar
110 adet, fiyat 5 kuruş
550 kuruş

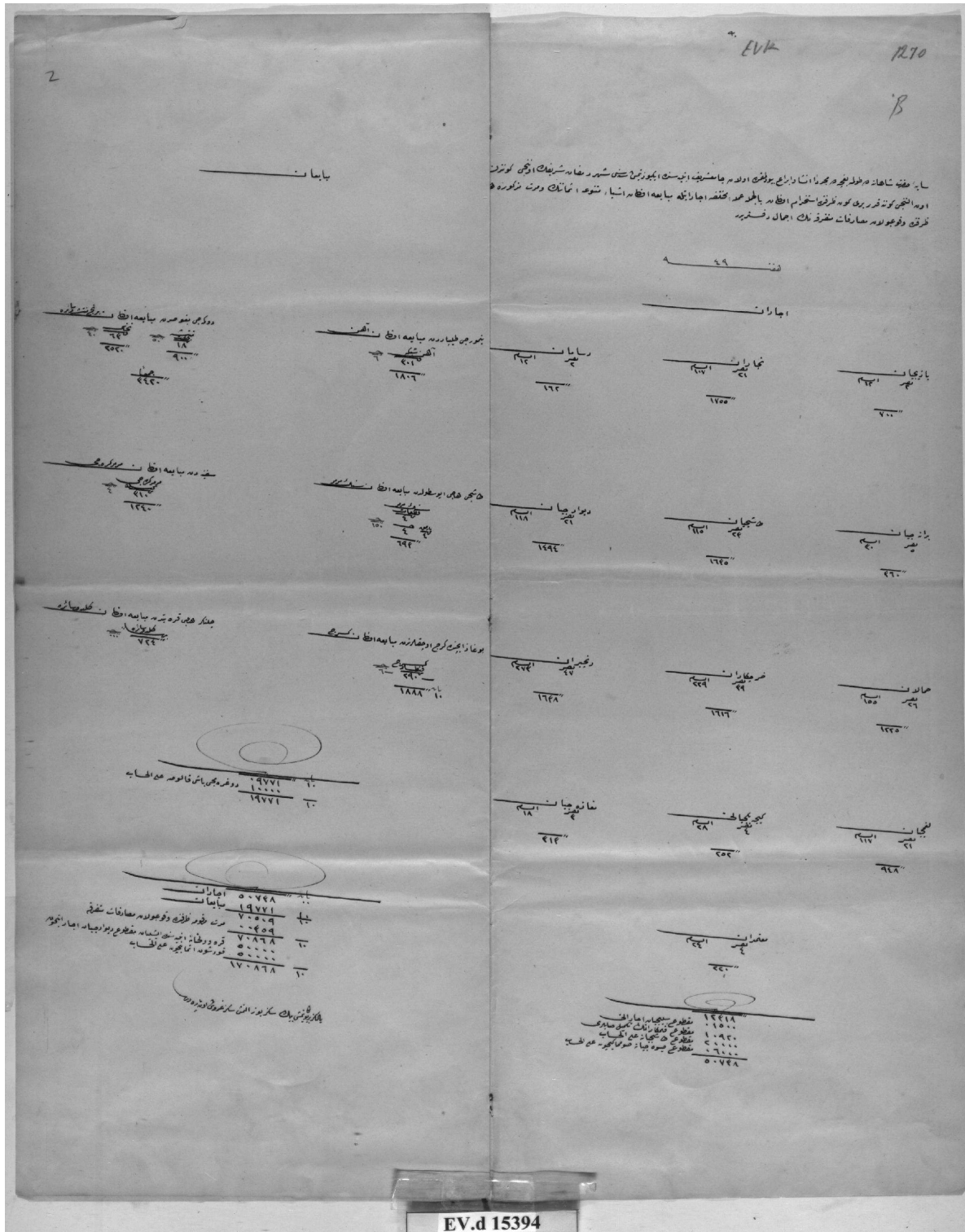
Boğaziçi kireç ocaklarından mübâyâ'a olunan kireç
Kireç
285 kantar, fiyat 6,5 kuruş
1852 kuruş 20 para

Bazarcı Hacador ma'rifetiyle mübâyâ'a olunan eşyâ-i mütenevvi'a
Ağaç parmaklığı
134 adet, fiyat 4 kuruş
536 kuruş
Demir dîde
34 deste, fiyat 16 kuruş
544 kuruş
Mukavva kağıdı
28 adet, fiyat 8 kuruş
229 kuruş
Cem'an 1304 kuruş

Cem'an yekûn
108175 kuruş

005000 kuruş Deryâ tarafına vaz' olunan demir şebeke esmânı için ale'l-hesâb
005000 kuruş Doğramacıbaşı Manos'a ale'l-hesâb
118175 kuruş.

Cem'an yekûn
038311 kuruş Ücârât
118175 kuruş 20 para mübâya'ât
156486 kuruş 20 para
000416 kuruş Müddet-i mezkûre zarfında vukû'bulan masârıfât-ı müteferrika
Yalnız bir yük elli altı bin dokuz yüz iki kuruş yirmi paradır.

Belge 15394

Sâye-i hazret-i şâhânede Dolmabahçe'de müceddeden inşâ ve ibdâ' buyurulmakda olan câmi'-i şerîf ebniyesinde iki yüz yetmiş senesi şehir-i Ramazan-ı şerîfinin onuncu gününden on altıncı gününe kadar yedi gün zarfında istihdâm olunan bi'l-cümle amele-i muhtelif ücraâtıyla mübâyâ'a olunan eşyâ'-i mütenevvianın esmânının ve müddet-i mezkûre zarfında vukubulan masârifât-ı müteferrikanın icmâl defteridir.

49 hafta

Ücârât

Yazıcıyân Nefer 2 Esame 12 700 kuruş	Neccârân 15 nefer Esame 107 1755 kuruş	Ressâmân 2 nefer Esame 12 162 kuruş
Badanacıyân Nefer 5 Esame 30 360 kuruş	Taşcıyân Nefer 23 Esame 115 1635 kuruş	Duvarcıyân Nefer 21 Esame 118 1494 kuruş
Hammâlân Nefer 26 Esame 155 1225 kuruş	Harckaran Nefer 39 Esame 229 1616 kuruş	Rencberân Nefer 47 Esame 273 1638 kuruş
Lağımıcıyân Nefer 21 Esame 117 948 kuruş	Gece bekciyân Nefer 4 Esame 28 252 kuruş	Mağazacıyân Nefer 3 Esame 18 313 kuruş
Mu'temidân Nefer 4 Esame 24 220 kuruş		

Cem'an yekûn

12318

01500 kuruş Maktû' siliciyân ücârâtı

10920 kuruş Maktû' kalemkârânın tekml hesâbları

20000 kuruş Maktû' taşcıyân ale'l-hesâb

06000 kuruş Maktû' sıvacıyâna sıvamak için? ale'l-hesâb

Mübaya'ât

Demirci Tılpardan mübâya'a olunan âhen

Âhen-i şebeke

301 kıyye, fiyat 6

1806 kuruş

Düğmeci Begos'dan mübâya'a olunan pirinç menteşe ve sâire

Menteşe

18 çift, fiyat 50 kuruş

900 kuruş

Nühâs

63 kıyye, fiyat 40 kuruş

2520 kuruş

Cem'an 3420 kuruş

Taşcı Heci Apostol'dan mübâya'a olunan seng-i mermer

Seng-i mermer

Kıta'ât 4, fiyat 150 kuruş
693 kuruş

Sefînenen mübâya'a olunan mermer kireci
Mermer kireci
310 kile, fiyat 4 kuruş
1240 kuruş

Boğaziçinde kireç ocaklarından mübâya'a olunan kireç
Kireç
290,5 kantar, fiyat 6,5 kuruş
1888 kuruş 10 para.

Çilingir Heci Karabet'den mübâya'a olunan kilid ve sâ'ire
Kilid ve sâ'ire bahâ
724 kuruş

Yekûn
09771 kuruş 10 para
10000 kuruş Doğramacı başı Kaloma ale'l-hesâb
19771 kuruş 10 para

Yekûn
50738 kuruş ücârât
19771 kuruş 10 para Mübâya'at
70509 kuruş
00359 kuruş Müddet-i merkûme zarfında vuku'bulan masârîfât-ı müteferrika
70868 kuruş 10 para
50000 kuruş Karakolhâne ebniyesinde işleyen maktû' duvarciyân ücârâtı için
50000 kuruş Kurşun esmânı için ale'l-hesâb
170868 kuruş 10 para

Yalnız bir yük yetmiş bin sekiz yüz altmış sekiz kuruş on paradır.

EK 11 Başbakanlık Osmanlı arşivinde bulunan belgeler

1	Tarih: 12/R /1325 (Hicrî) Dosya No:174 Gömlek No:8 Fon Kodu: ŞD. Bezm-i Alem Valide Sultan Evkafı'ndan Dolmabahçe Camii'nin tamirine dair takrir. (Evkaf 8)
2	Tarih: 12/R /1325 (Hicrî) Dosya No:170 Gömlek No:1 Fon Kodu: ŞD. Valide Sultan'ın Dolmabahçe'de vaki camii minarelerinin tamir mesarifinin tesviyesi istizanına dair. (Evkaf 8)
3	Tarih: 18/Za/1313 (Hicrî) Dosya No:13 Gömlek No:1313/Za-16 Fon Kodu: İ..EV.. Dolmabahçe Camii'nin sağ minaresiyle sair mahallerin tamiri.
4	Tarih: 05/C /1309 (Hicrî) Dosya No:114 Gömlek No:6858 Fon Kodu: İ..ŞD.. Bezmialem Valide Sultan hazretleri hayratından Dolmabahçe'de vaki cami-i şerifinin tamiri hakkında.
5	Tarih: 26/B /1303 (Hicrî) Dosya No:80 Gömlek No:4763 Fon Kodu: İ..ŞD.. Dolmabahçe Camii'nin tamiri.
6	Tarih: 14/S /1302 (Hicrî) Dosya No:99 Gömlek No:55 Fon Kodu: ŞD. Cennetmekan Bezm-i Alem Valide Sultan Vakfı'ndan Dolmabahçe'de kain cami-i şerif rıhtımıyla parmaklıklarının suret-i tamiri istizanı. (Evkaf 2)
7	Tarih: 26/B /1299 (Hicrî) Dosya No:59 Gömlek No:3389 Fon Kodu: İ..ŞD.. Dolmabahçe Camii'nin tamiri.
8	Tarih: 27/Z /1292 (Hicrî) Dosya No:715 Gömlek No:49995 Fon Kodu: İ..DH.. Dolmabahçe Camii'nin tamiri.
9	Tarih: 02/N /1291 (Hicrî) Dosya No:690 Gömlek No:48237 Fon Kodu: İ..DH.. Dolmabahçe'deki Valide Camii'nin masarif-i tamiriyesinin tesviyesi.
10	Tarih: 22/Za/1281 (Hicrî) Dosya No:468 Gömlek No:35 Fon Kodu: MVL Dolmabahçe Cami-i Şerifi minaresi tamirinde iskeleden düşüp vefat eden Vanlı Mehmed'in veresesinin arzuhalı. (25. İstida)
11	Tarih: 26/L /1269 (Hicrî) Dosya No:276 Gömlek No:17309 Fon Kodu: İ..DH.. Valide Sultan'ın Dolmabahçe civarında inşa ettirmekte olduğu cami ile Ortaköy'de inşa edilmekte olan camilere dair.
12	Tarih: Dosya No: Gömlek No:15394 Fon Kodu: EV.d.. İstanbul Dolmabahçe'de yeniden inşa edilen caminin inşasında çalışan amele ile mübayaa olunan eşyanın masarifat icmalı.
13	Tarih: Dosya No: Gömlek No:15391 Fon Kodu: EV.d.. İstanbul Dolmabahçe'de yeniden yapılan cami inşasında istihdam edilen amele ile satın alınan eşyanın masraf miktarı.
14	Tarih: Dosya No: Gömlek No:15220 Fon Kodu: EV.d.. İstanbul Dolmabahçe'de yeniden inşa edilen camiinin inşasında istihdam edilen amele ile satın alınan eşyanın masraf miktarı.
15	Tarih: Dosya No: Gömlek No:15096 Fon Kodu: EV.d.. İstanbul Dolmabahçe'de bulunan Valide Sultan Camii'nin inşa olunacak bazı yerlerinin masraf miktarlarını gösterir keşif kayıtları.
16	Tarih: Dosya No: Gömlek No:15095 Fon Kodu: EV.d.. İstanbul Dolmabahçe'de bulunan Valide Sultan Camii'nin inşa edilen kısmının masraf miktarı.

17	Tarih: Dosya No: Gömlek No:14569 Fon Kodu: EV.d... Bezmialem Valide Sultan'ın Dolmabahçe'de inşa ettirdiği cami ile sair hayratın irad ve masarifat muhasebesi.
18	Tarih: Dosya No: Gömlek No:14282 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'de inşa edilmekte olan caminin inşaat masraflarının miktar ve kayıtları.
19	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32642 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin bir minaresinin yıkılarak inşası için gerekli masrafa dair defter. (1 varak boş)
20	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32636 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin yıkılan miranesinin inşası masrafı defteri. (1 varak boş)
21	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32618 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin minaresinin yıkılarak inşasıyla alakalı defter. (1 varak boş)
22	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32612 Fon Kodu: EV.d... Minaresi yeniden inşa edilen Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin masraf defteri. (1 varak boş)
23	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32611 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin minaresinin yıkılarak inşası ve yenilenmesi için gerekli masrafa ait defter. (1 varak boş)
24	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32608 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin minaresinin inşaat masraf defteri. (1 varak boş)
25	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32595 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin minaresinin inşasıyla alakalı masraf defteri. (1 varak boş)
26	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32575 Fon Kodu: EV.d... Yıldırım çarpmasıyla minaresi yakılan Dolmabahçe'deki Valide Sultan Camii'nin tamiratının masraf defteri. (1 varak boş)
27	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32438 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'de inşa edilmekte olan cami-i şerif binasının müteferrik masraflarına ait icmal defteri. (2 varak boş)
28	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32425 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'de inşa edilen caminin masraf defteri. (2 varak boş)
29	Tarih: Dosya No: Gömlek No:32421 Fon Kodu: EV.d... Dolmabahçe'de inşa edilen caminin masraf defteri. (2 varak boş)
30	Tarih: 29/L /1269 (Hicrî) Dosya No:57 Gömlek No:36 Fon Kodu: A.}MKT.MHM. Müteveffa Valide Sultan'ın muhassasatından yarım kalan camiinin tamamlanması ve eski Maliye nazırının mahlulâtıyla da Ortaköy Camii'nin tamamlanması.
31	Tarih: 18/B /1271 (Hicrî) Dosya No:68 Gömlek No:46 Fon Kodu: A.}MKT.MHM. Sultan Selim'in üçüncü kadınından münhal olan maaşın bir kısmının, Dolmabahçe Camii'nin yazılarını tanzim eden Mücellid Mehmed Efendi'nin maaşına zam yapılması.
32	Tarih: 26/L /1267 (Hicrî) Dosya No:40 Gömlek No:78 Fon Kodu: A.}MKT.DV.. Dolmabahçe'de Camii inşasında istihdam isteği.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Sibel Özel

Doğum yeri ve yılı: Posof- 1973

Adres: Noord-zuidstraat 21 3582 Koersel- Belçika

Lise : Bursa Çelebi Mehmet Lisesi

Lisans: Mimar Sinan Üniversitesi 1990-1994

Bildiği yabancı diller: İngilizce, Fransızca, Flamanca

Evli, iki çocuk sahibi, 1999 yılından beri Belçika’da yaşıyor, Turizm alanında çalışıyor.